

**The Project Gutenberg eBook of Régi magyar vitézi énekek és elegyes dalok
(2. kötet), by Kálmán Thaly**

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Régi magyar vitézi énekek és elegyes dalok (2. kötet)

Author: Kálmán Thaly

Contributor: báró Bálint Balassa

Release date: March 13, 2013 [EBook #42326]

Language: Hungarian

Credits: Produced by Albert László from page images generously made available by the Google Books Library Project.

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK RÉGI MAGYAR VITÉZI ÉNEKEK ÉS
ELEGYES DALOK (2. KÖTET) ***

Megjegyzések:

A tartalomjegyzék a [420.](#) oldalon található.

Az eredeti képek elérhetők innen: <http://books.google.ca/books?id=2FUFTcTpNMC>.

Facebook oldalunk: <http://www.facebook.com/PGHungarianTeam>.

VITÉZI ÉNEKEK
ÉS
ELEGYES DALOK.

ÖSSZEGYŰJTÉ
THALY KÁLMÁN.

KÉT KÖTETBEN.

RÉGI MAGYAR
VITÉZI ÉNEKEK
ÉS
ELEGYES DALOK.

XVI-IK, XVII-IK ÉS XVIII-IK SZÁZADBELI
EREDETI KÉZIRATOKBÓL

ÉS
RÉGI SZÉTSZÓRT NYOMTATVÁNYOKBÓL
EGYBEGYŰJTÉ S JEGYZETEKKELLÁTTA
THALY KÁLMÁN.

MÁSODIK KÖTET.

PEST, 1864.

KIADJA LAUFFER VILMOS.

MÉLTÓSÁGOS

ZÁDOR GYÖRGY

KIR. HÉTSZEMÉLYNÖK URNAK,
MAGY. TUD. AKADÉMIA RENDES TAGJÁNAK, MINT A RÉGI
MAGYAR IRODALOM EGYIK MÉLY TUDOMÁNYU BÚVÁRÁNAK

HÁLÁS TISZTELETE JELÉÜL

AJÁNLIJA A
SZERKESZTŐ.

ELEGYES ÉNEKEK.

(Folytatás.)

TOTOK CSUFOLÁSA.

- 1600. -

Ad notam: „Oh mely nehéz az szerelem...”

Tótok birják az darab országot,
Mert őnékik vagyon jó hajtmányok;
Semmiben ők szükségét nem látnak,
Mindenkoron jól vagyon ő dolgok.

Elsőben így kezdetik ő dolgok:
Hogy az hanya (?) köztök igen forog,
Hasok pedig éhség miatt korog,
Morva vize ő finom jó borok.

Tót okosabb sokkal az magyarnál:
Mert mindenben ő új szokást talál;
Az kását főzi vöröshajmával,
Meri marokkal kanál nélkül az torkában.

Az komló is jobb neki szólónél,
Az gyűrű-mag kedvesebb az medgynél,
Jobbnak tartja köként az fügénél,
Ő néki jobb csipke az egresnél.

Szabad urat ők nem válogatnak,
Czeremóniával nem gondolnak,
Csak leülnek ha asztalra hoznak,
Mézes lére nem igen szaggatnak.

Tót nem finnyás, mindenben belékap,
Szőrös máléban nagyokat harap,
Hajdinára hogyha ő akadhat:
Addig eszik míg egyet nem rúghat.

-1-

-2-

-3-

-4-

Pogácsában ők nem válogatnak,
Kenyérből is magyarra szorulnak,
Az savóért igen vonakoznak,
Két dióért kertet ugrándoznak.

Kiterjesztéd híredet nevedet:
Mert megverték sokszor az fejedet,
Üstökben is kaptál az szerdekért,
Sokszor verték orrodát téjfölért.

Az nyúlhúsra nem igen szaggatnak,
Igen örülnek az pohánkának
Melylyel azok hogyha jól lakhatnak:
Ollyan hasok - mint az ebihalnak.

Szép kövér húst az tót nem szereti,
Mert fél, hogy ha gatyáját megfösti,
Melyet hogyha az orra megérzi,
Napestig is elunja bűzölni.

Innendtova majd lesz uraságban:
Mert bőven van az vöröshajmában,
Válogathat mastan az kaszában
Mely után kap az kőtés-czipóban.

Néki mindenkor helyén van dolga:
Ha szert tehet egy rosz pár kecskére;
Ha bűzája terem egy kepécske:
Félen úgy áll az hajlott süvege.

Ha van néki egy rosz koszos lova:
Ő nemesnek mindjárt magát tartja;
Bátor turós légyen annak háta -
De azt tudja: nincsen annak mása!

Ez tótoknak minden gazdagságok
Ha van nekik két riskó marhájok,
Hajdinának ha egy holdot szánnak:
Ugy örülnek mint egy hold buzának.

Az tót rátart az nagy uraságra
Ha van néki egy rosz kabillája;
Noha rosz légyen az ő gatyája -
Mégis szert tesz karmazsin-csizmára.

Még akkor is úri ember az tót:
Ha vagyon az nadrágján nyolcyszáz fót,
Azon sem szokott hordozni zsinórt;
Ott is megtetszik, hogy csak egy rosz tót.

Vége légyen már az uraságnak!
Magunkat adjuk az kaszállásnak,
Ha nem tetszik vagy az aratásnak;
Ha bor tetszik: kapjunk kapállásnak.

Az ezerhatszázban ezt szerzettem;
Az tótok közt én igen éheztem,
Zabkenyérre keservesen néztem,
Az savót is jó üzűven ettem.

* * *

Szencsey György dalkönyvéből. „Vonakoznak” = huzakodnak; „Kőtés” = költés,
buzacsirából készült eledel.

T. K.

CSÚFOS GAJD A TÓTRÓL.

- Hegedős-ének a XVII. századból. -

Magyar vitézek, hogyha tetszenék:
Egy énekecskét néktek mondanék;

Én elhiszem, énekemnek ha örülnétek,
Nevetnétek, - örülnétek, sőt eldülénétek.

Valjon nincsen-é tót közöttetek?
Hogyha penig van: megjelentsétek!
Mert ha volna: nem tarthatnám azt jövevének,
Félre dülénék, - sőt elülénék, inkább hallgatnék.

- Mikor szent Péter e földön jára
Egy fáradt lósz..t előtalála,
Ugy felrugá, hogy előtte hármat fordula:
Aha csunya - bűdös pára, czo fel, légy tóttá!

Hamar felugra, talpára álla,
A haját portul meg sem is rázza;
Éhen-szomjan szent Péternek szalad utána
Azt kiáltja: Daj mi gleba! Daj pano Petra!

Itt a szegény tót nem tud mit tenni,
Sir keservesen, nem tud mit enni;
Jobb volt - ugymond - lóoldalban és csontmalomban,
Zab-szuszékban, setét boltban mint Liptovában.

Egy kenyéren van tót a lovával:
Mert zabot eszik tyúk, lúd, disznával;
Tótnak vadalma: figéje, és a gégéje
Istrághoz termett, született, kit meg is illet.

Meghallottátok mi légyen a tót?
És most micsoda, tégy két T-ét, egy Ó-t:
Már áll a tót, két nagy T-bül egy nagy akasztót,
Tedd közé az Ó-t: immár a tót, - nincs oda jobb fót.

* * *

Nemz. muz. kézír. hung. quart. 173. II. Ugy látszik valami kóbor hegedős éneklé a magyar vitézek mulattatására. A kurucz tábori dalok versalakjában van írva.

T. K.

HÁZADBAN BELÉPNÉK...

- A XVII. századból. -

Házadban belépnék, ha engem megszánál,
Egy szót szólnék szerelmem, hallgatnál -
Valami szót szememre nem hánnál!

,Mint az minap, talán azt akarnád:
Hogy magadat énelem mulatnál,
Mások előtt is azt kimondanád.

Nem telik most bizony abban kedved:
Mert előttem az minapi vétked -
Mellybül megtetszik hozzám hűséged!

Nehéz higgyed az szerelem-iga:
Valaki azt igazán nem vonza -
Van annak ez világon nagy kinja.

,Jójj bé immár szintén megszántalak,
Mert tégedet tovább nem kinezlek -
Ezután is szivemnek tartalak!

* * *

Mátray-codex.

Jaj én reménten
Igen szerencsétlen,
Szegény árva életem;
Hol van régi kedvem?
Elmult már én tőlem,
Hűl és kesereg szívem.
Mi hasznom e világban élnem?
Ha csak a bú emészt éngem.

Nincsen panaszimat
Keserves sok búmat
Kinek kelljen számlálnom;
Mert szük¹⁾ az igaz szív
Ki csak egyedül hiv -
Mi haszna mondanom?
Azért szegény fejem,
Csak magamban tartom
Keserves panaszom.

-11-

Elúzed szolgálodat,
Bujdosó árvádat
Szabad szállást keresni,
Az ő menetelét,
Az ő szerencsáját
Szabad neki próbálni.
Avvagy büntől mert félek
Hogyha mind így élek:
Itélje meg bár ki-ki.

Az igaz szeretet
Nem tekint uri vért -
Hanem kivel megnyugszik
Azt akarja légyen, -
Noha szegény légyen:
Azzal megelégeszik.
Ezen szeretetet
Semminémü dolgok
Tőle el nem veszik.

-12-

Csak egy gerliczecske
Ártatlan férgecske
Társától ha megvál -
Jaj mit nem cselekszik?!
Mód nélkül bánkódik
Zöld ágra nem is száll,
Vizet felzavarja -
Úgy marad szomjúva -
Gyakran követi halál.

Soha nagy titkodat
Titkos tanácsodat
Ki ne jelentsd senkinek;
Mihelyt kijelented
Azonnal megölnöd
Szabadságát éltednek.
Lészesz annak rabja
Ki titkodat tudja,
Kell kedvének szolgálnod. -

* * *

Nemz. muz. kézír. hung. oct. 74.

FRISS ÉKES TERMETŰ...

- A XVII-ik századból. -

Friss ékes termetű kedves virágszálom,
Vénus kertében nőtt aranyalma-ágom,
Kiért mult sok álmod - nem enyhődik kinom,

-13-

Csak öregbül fáj dalmom.

Az te szépségedért ki sok bűt szenvedtem
Noha kínaimat meg nem jelentettem,
Szívemben viseltem – mikor reád néztem
Sebessen égni kezdtem.

Fogadásod tartja, hogy igazán szeretsz,
Senki szépségéért kedvedbül ki nem vetsz,
Miért hát nem ölelgetsz – csókjaiddal nem értetsz,
Szerelmeddel nem illetsz?

Feltetszett napocskám homályban borula,
Szelid galambocskám tülem elvadula,
Kin szívem jajdula – ugyan elájula,
Hogy Vénus elárula.

-14-

Pártot ütött látom az Vénus ellenem:
Nem hagyja virágnak gyümölcsét megszednem;
Hozzája kell mennem – kedvét kell keresnem;
Csak hagyja hasznát vennem!

Szállj kezemre immár édes galambocskám,
Fogadj bé kedvedben gyengén nőtt rózsácskám;
Szánj meg madaracskám – gyönyörű sólymocskám,
Éltető friss szajkócskám.

Láthassam általad szerencsém jobb kedvét,
Hogy vezérljen engem, tegye rám jobb kezét;
Mert szívem alig van már, – gondban, sok búban jár:
Láthassam személyedet!

* * *

Mátray-codex. – A harmadik sor középrímélése mindenütt szabatosan meg van tartva.

T. K.

„ÉNEK BŰN BOCSÁNATJÁÉRT.”

- 1616. -

Ifjuságom vétke gyakran jut eszemben,
Mely bánatot indít, s siralmat szívemben,
Hogy tőlem álnokul megbántatott Isten –
Várom büntetését fejemre véletlen.

Nincsen bátorsága nyomorult fejemnek,
Rettegése pedig nagy vagyon szívemnek;
Mint az tenger habja ellene révésznek:
Ugy én vétkeim is keserves lelkeimnek.

Napról napra árad s nevelkedik kinom,
Bűnnek terhe alatt nincs semmi oszlopom,
Lelkem esméreti újítja fáj dalmom –
Halálra méltónak itél gondolatom.

-16-

Nem hiszem, tengerben hogy számosabb legyen
Fenekére szállott főveny bővebb légyen,
Avvagy több madarat a kék ég viseljen:
Mint én bűneimnek soksága éltemben.

Mindezekben engem táplál csak reménség,
Noha félelmet szór lelkeimre a kétség;
Jól tudom, Atyámnál vagyon kegyelmesség
Ki engem megőriz – ne ártson az vétség.

Azért szómat hozzád fölemelem mennyben
Óh irgalmasságnak kútfeje: jó Isten!
Hallgasd meg kérésem, ne bocsáss üressen,
Fohászkozó szolgád utadra hadd térjen!

Bocsánatot kérek tőled mindenekről

Mellyekkel sértettem neved hitetlenül;
Emlékezzél Uram régi kegyelmedről
Mely által kivitted szentid sérelmekből.

Mert ha Uram velem mint szolgálóddal pörlesz,
Igazságod szerint esetimről ítélsz:
Nem állhat meg fejem mint az erős vitéz -
Nálánál erősebb hadban ha reá néz.

-17-

Nem volt e világban senki véték nélkül
Ki az természetnek lött rendelésébül,
Ki nem vétett volna erőtlenségébül -
De gyógyulást is vött csak tőled, Istentül,

Amaz álnok kígyó megcsalá Ádámot,
Fényes palotából lehozá Dávidot,
Bűnre ösztönözé bölcs, eszes Salamont -
Te engedelmedből mindennek árthatott.

De kik Szent Fiadnak halálát jó kedvvel
Magokhoz kapcsolták érdemét örömmel:
Szabadulások lett kegyes tekintettel -
Mert őket értetted jó gyógyító irrel.

Áldd meg Uram kérlek, Fiad által lelkem,
Vigasztald Igéddel kétséges életem,
Szomorú felhőkben ne maradjon fényem,
Indítsad öröme keseredett szívem!

Például adj engem minden nyomorultnak
Kik bűnnek jutalmát érzik nagy-súlyosnak,
Penitentiára hogy utat magoknak
Keressenek, voltát látván irgalmadnak!

-18-

- Illy könyörgésemmel untattam Atyámat
Bűnömnek soksága mikoron bánatot
S keserves fájdalom én szivemre hozott -
Légyen áldott neve, mert már meggyógyított!

Mint halász rút víztül megszáradván - szépül,
Nyerességét látván vígan beszél, s örül:
Így szivem vígsága bűnt hagyván öregbül,
Lelkem esméreti minden nap könnyebbül.

Ezer felett hatszáz tizenhatod idő
Minden részeiben szépen kedveskedő
Ezeket hogy irám feltetszett esztendő
Volt nékem örömmel bánatot is szerző.

* * *

A Mátray-codexből; megvan egyébiránt Balassa Bálint és Rimay János együtt kiadott énekeinek toldalékában is, péld. lásd a debreczeni 1744-iki kiadás 243-ik lapját.

T. K.

-19-

„INTÓ ÉS OKTATÓ ÉNEK AZ ASSZONYOKNAK TISZTEKRÜL.”

- 1622. -

Asszonynépek vegyétek eszetekben
Az kik éltek szent házasság rendiben,
Uratoknak mint legyetek kedvekben -
És mindenek előtt szép dicséretben.

Az jó asszony diszi az ő urának:
Mint az szép hold az égen járó napnak;
De az kik az hámfán kívül tapodnak
Azok túlem ím igyen taníttatnak:

Asszony-ember forogjon ez előtted -
Hogy jámbor uradat nem pénzen vetted,

Szállott várban, sem ustromon nem nyerted,
Summa ez: hogy ütöt te nem kerested!

Légyen azért urad az előljáró,
Te olyan légy mint kézhez-kötött ráró;
Légy minden dolgodban uradtul váró,
Kérlek ne légy visszavonyó, s akaró.²⁾

-20-

Az mit urad akar: minden az legyen,
Urad ellen szád morogni ne merjen;
Oly kötélben szabados nyelved légyen:³⁾
Hogy uradon soha szégyent ne tégyen.

Oly rút az hol Simon biró jár elől -⁴⁾
Az mint mast is hallom némelyek felől,
Hogy az nyerget rakták hátokon fölül -
Szegény barátimnak házok ég belől.

Takargassad uradnak keresményét
Kíért sokszor föltörte az tenyerét,
Bort nem ivott, vízzel öntözte inyét -
Titkon azzal te se vásárolj dinnyét.

-21-

Nem mindenkor sokalj az gyümölcs-szerben
Ámbár bőven egyél az cseresnyében;
Csak két pénzt is beszoríts az erszényben -
Másson azon bort vehetsz az eczetben.

Tiszta légy te feje-öltözetedben:
Ne gyászoljad uradat még éltében;
Homlokodat ne ránczoljad gerezdben,
Ne légy komor, mint farkas az veremben.

Ha pénzecskét ad urad az kezedben,
Megórizzed, ne rakd örök szókrényben,
Ne helyheztesd feneketlen edényben -
Mikor kéri, add elő szükségében.

Jámbor vendég ha mégyen házatokhoz
- Mert néha az Isten kedves embert hoz -
Tisztességet mutass édes uradhoz:
Jó étket főzz, gyakorta nyúlj az csaphoz.

Tiszta légyen minden tálod, tányérod,
Ne heverjen az hamuban kalánod;
Magyar-módra feje légyen abroszod,
Menten leülj hogy az étket föladdod.

-22-

Szemérmes légy, keveset szólj asztalnál -
Mikor néked szólnak: bár ne hallgatnál;
Soha ne légy eszesb jámbor uradnál:
Jó magadviselés jobb az aranynál.

Ha mit költesz reád urad pénzében:⁵⁾
Annak száma légyen türhető rendben,
Sokat ne tékozolj helytelen, helyben:
Urad veritékje ne menjen füstben!

Itt jól meglásd szemedet kire vessed,⁶⁾
Vigyázásban légyen te tekinteted,
Leggyakrabban uradra légyen szemed -
Hogy meg ne ítéljen eszes vendéged.

Ha mit urad költ⁷⁾ az jámbor vendéggel:
Ne morogj érette, ne sirasd reggel,
Szegény urad ne emészsze méreggel:
Ő kereste, hadd költse békességgel!

-23-

Mikor urad lészen elindulásban
- Minthogy az férfiú nem ül csak házban -
Környüle légy, forgolódjál akkorban:
Töltött tyúkot sütve tégy az iszákban.

Kikésérjed, ne ragadj az tüzhelyhez,
Mert esküszöm az én egy Istenemhez:
Kapanyéllal köll ütni az ilyenhez -

Ki urához úgy lát mint egy semmihez.

Utczát ne rójj az ő távollétében:
Házi dolgaidat végezd elsőben,
Ha tudsz hozzá: vedd az varrót kezeden –
Hogy az szomszéd ne vádoljon semmiben.

Ifju legényekkel kártyát ne játszáj,
Borral és rátottal⁸⁾ ne kufárkodjál:
Mert az gonosz hirnév ha nyakadra száll
Nem rázhatd le az mig ez világ fönnáll.

Az gazdagság hirtelen elmúlándó,
Egészséged betegségre hajlandó,
Szép természet hamar elváltozandó:
Az rossz hirnév veled megmaradandó!

-24-

Jámbor urad ha haza jön fátadva:
Küszöb előtt légy te is talpon állva,
Hozzá siess, az kupa légyen nyujtva,
Édes szókkal ajakad légyen rakva.

Kerüld el hát mind egész életedben,
Tisztán élj uradnak távollétiben,
Igyenesen menj együgyü⁹⁾ erkölcsben,
Hátra ne mászsz, mint az rák az fővényben.

Gyermekidet ékes erkölcsre tanítsd,
Tűztől őrizd, az patakra ne taszítsd,
Szeresd őket, ruhájokat megtisztítsd,
Kérlek, az fejeket meg ne koszosítsd.

Meg ne szidjad: pogány, kurva fiának!
Ne mondd: ebtül szakadt ördög magvának!
Szénát adnék enni az oly asszonynak
Ki így beszél szerelmes magzatinak.

-25-

Fiaidat jártasd az oskolába –
Ne félj, azzal nem török ki az lába!
Leányidat küld el az varrónházba:
Nem térszen kárt az tű gyöngye újjában!

Mert ha fölnő gyermeked tudatlanul,
Semmi mivet, semmi munkát nem tanul:
Az mit hová nem tett, elveszi mástul –
Soha meg nem óhatd akasztófátul!

Ne éhezzél, ne költs igen bőven is:
Jó az kenyér néha csak az sajttal is;
Nem török el az palaczk üressen is,
Meg nem halsz – igyál belőle vizet is!

Tudni köll ezt emberséges embernek:
Vessző helye bűnéért az gyermeknek,
Haragodban ne ígérd az ördögnek –
Mert félő, hogy téged előbb elvisznek.

– Asszonyember, uradat ha szereted;
Ez verseket szivedbe helyhezteted,
Mert ha hivatalodat¹⁰⁾ elfelejtet,
Tudom hogy az hátodat megvereted!

-26-

Ezt tinektek barátságokért adtam,
Ezer hatszáz huszonkettőben irtam;
Minden asszony tiszta légyen azt hagytam –
Hogy az hátát meg ne üssék miattam.

* * *

Szencsey György daloskönyve, a nemz. muz. kéziratárában, hung. oct. 70.

-27-

Az tenger fővénye ki sok:
Bokros búk igaz olyanok;
Fölyhőben ragyogó napok -
Olyak mint habok.

Az mit mutogat az világ:
Olyan mint magyaró-virág;
Mellyet fejsze hamar levág
Meggzárad az ág.

Ez nagy földre az mi letér
Egy szép liliomot nem ér
Mellyet megcsap az őszi dér -
Mindjárt veszni tér.

Fáradtságra születettünk,
Sok búban forog életünk,
Gyakran ágy fenekén nyögünk
Sirba míg megyünk.

-28-

Sok bánat mi fejünkre száll
Sokszor búban fejünk is áll,
Sokszor sok szidalom talál -
Végre az halál.

Dicsőssége világnak oly:
Hol nincs maradandó zsámoly
Gyakran köllő napunk elfoly
Mint az gyöngye moly. (!?)

Nincs bölcs, nincs uraság sohult,
Nézd: mindent az halál ledült¹¹⁾
Mint őszzsel liliom borult,
Minden rend lehullt.

Apró gyermekek és ifjak
Ország oszlopi, vén urak,
Tisztos nemzetes urfiak
Sirban hullanak.

-29-

Te is mikor József valál
Mint rózsa csak ifju valál,
Sok gyászt nemzetiden hagyál...
Jaj meghervadál!

Ezer és hatszáz elfuta
Harmincz és hatodik juta:
Minden téged akkor szána,
Könnyet hullata.

Atyád holta után esél
Ágyadban, betegeskedél,
Harminczöt heteket töltél
Kiben csak nyögél.

Gyorsan tölt rövid életed,
Óh béhunva te két szemed,
Jajgat te kegyes özvegyed -
Nem szólhat veled.

Macskássy nemes Ilonád
Óhajt, hogy hamar elhagyád,
Talpig gyászban szegént hagyád -
Nem szólhat te szád.

-30-

Özvegységre hamar juta,
Búval lölke megárada,
Jajszóval szive fárada,
Árván marada.

Ím nemzetedet elhagyád,
Ennek gyámola volt atyád;
Immár az vala csak reád -
Árvául hagyád.

Elmultak te kevés napid,
Meghültek nemes tagaid;
Úgy gyűltek ide nemzetid, -
Sirnak hugaid.

Szánják ím rövid életed
Ifjui

(A többi ki van szakadva.)

* * *

Szencsey György dalkönyvéből. Ugy látszik, e vers bucsuztatóféle volt.

T. K.

ÚJ HIRT MONDOK...

- Lakodalmi gajd 1636-ból. -

Új hirt mondok, minden reá hallgasson,
Illik beszédemnek hogy hitelt adjon,
Az itálnak bátor mast békét hagyjon -
Azután meglehet bár itton-igyon.

Hozok elő mastan egy históriát
Hogyha meglölhetném annak nótáját,
És ha megtudhatnám rövid summáját:
Azért kiki hagyja mast boritalát!

Egy szegény emberről leszen beszédem -
Ha szóm jól szolgálna mastan énnékem,
De száraz az torkom, azért nincs kedvem,
Köszönd reám az bort, ne tilts(d) meg tőlem!

Egy vén ember ilyen panaszt indíta:
Három felesége nékie vala,
Az szerencse neki így szolgált vala,
Örömet élteben mindennek hagyta.

Az első ilyen jó és szelid vala:
Csakhogy dirrel durral mindennek szóla,
Háza - míg élhete - csinosan álla:
Hat hónapban egyszer kisöpri vala.

Az kenyeret szépen megtudta sütni:
De sót elfelejtett beléje tenni,
Sületlen találta mindenkor hagyni -
Igy szokott volt szegény engem tartani!

Ily természeti volt néki szegénynek:
Az dolog nem köllött soha kedvének,
Az szemétkben lába megbotlott ennek,
Savát nem érzettem soha étkének.

Mikor szóltam néki: engedelmes volt:
Csakhogy mindenekben ellenem szólott,
El is tékozolta az mi javam volt, -
Az jólakás után olyan volt mint holt.

Meghala azonban szegény nyavalyás:
Kiért reám szálla minden busulás,
Bánat, keserűség, és nagy óhajtás,¹²⁾
Sok jajgatás után méltó kárvallás.

De azonban ismét megjöve kedvem:
Mert lón harmadnapra más feleségem,
Az megvidámítá bánatos szívem -
Kinek az jóvoltát nem felejtetem.

Ez mindenre jó volt az mire köllött:
Csak az szövés, fonás néki nem köllött;
Az hol czégért látott oda sietött:

-31-

-32-

-33-

Akárki itta meg - de ő fizetőtt.

Sőt mikor szegénynek pénze elfogyott:
Az kontyát béitá - mégis jóllakott,
Néha négykézláb is el-haza mászott,
Nagylustán ágyamban énmellém csúszott.

Nagykegyesen akkor csókkal imádott,
Sok nyálat orczámon gyakorta hagyott,
Néha nyakamon is által okádott -
Kebelem is akkor teli rakodott.

-34-

Ugyan az korcsomán szegény meghala,
Nékem nagy bánatot és sok bút hagyta,
Könnyem nem hullhata soha utána -
Hogy eszemben juta ő állapotja.

Harmadikat elvém én feleségül
Kinek az én szivem fölötte örül,
Örömben hajam csak meg nem őszül, -
Gyakorta rám teként rajtam könyörül.

Vala az nagy kegyes magaviselő
Minden dolgaiban jó dologtevő:
Csakhogy télben nyárban vala henyélő,
Ősszel és tavasszal veszteg-heverő.

Gyors volt mindenekben, fölkölt jó reggel:
Mikor tik¹³⁾ szeméten vakarcsál széjjel -
Még akkor sem látott jól szemeivel,
Csipáját törölte alsó üngivel.

-35-

Nem elég volt néki délig aludni:
Hanem mindenkoron szokott szunnyadni;
Mikor fölébredett: tudott koslatni,
Az egyik szomszédtul másikhöz futni.

- Engedjünk már nótát az hegedűsnek
Hadd vonjon szép nótát az nász népének;
Bánom hogy ennyi tál étket elvisznek -
Énnekem nem adnak benne¹⁴⁾ szegénynek.

Azért ránts(d) keresztül rosz hegedűdet
Hüvelyedben tegyed rozsdás késedet,
Ne áztasd jó borral hitvány tüdődet -
Hogy ne vedd hiában fizetésedet!

Hogyha jámbor volna az jó vőlegény, -
Nékem innom adna, ne lenne fősvény;
Ha nem ád: szálljon rá az száraz köszvény!...
Ne légy hát barátom énhozzám kemény!

Agg-eb volna a ki ezt megmásolná:
Hogy az énekesnek ő pénzt nem adna;
Mert lám ő is szegény sokat kiálta:
Az szegény deák¹⁵⁾ is csak pénzt kívánna.

-36-

Az ezerhatszázban és harminczhatban
Karácson havában, aratás tájban
Egy jámbor ő társát minden dolgában
Ekképen dicséré az malomházban.

* * *

Szencsey György dalkönyve.

A HÁZASSÁGRÓL.

(De matrimonio.)

-37-

Istenemtől mit én szívem szerént
Kértem sokszor hivatalom szerént:
Hogy szerzése szerént
Nékem kedvem szerént
Való társat adjon világ szerént;

Szent szerzését rajtam bizonyítja
Könyörgésem nékem meghallgatja,
Mert im megmutatta
Előmben állotta
Házastársul téged nékem ada.

Tartson azért - kérjük ő Fölségét -
Édes társom, minket egészségben,
Kivánt csöndességben
Egymás szerelmében -
Fegyhetetlen tiszta szent életben.

Uram Jézus segélj minket erre,
Szivünk szerint mint mast esedezve
Kérünk könyörögve,
Térdünkre leesve:
Hogy élhessünk mi üdvösségünkre!

Áldd meg Uram mi házasságinkat,
Szaporítsad két kézi munkánkat,
Adj jó magzatokat
Néked szolgálókat -
Velünk együtt szent neved áldókat.

Ne engedjed Uram az sátánnak
Ki rontója volt első atyánknak:
Nekem és társamnak
Gyöngé juhocskámnak -
Hogy árthasson mi házasságinknak!

De sőt Uram, légy erős oltalmunk,
Édes Jézus légy kegyes hadnagyunk,
Mindenben gyámolunk,
Őriző pásztorunk,
Ördög ellen hatalmas bajvivónk.

Életünknek minden idejében,
Hogy élhessünk szép egyenességben,
Kivánt csöndességben,
Tiszta szent életben,
És egymáshoz való szeretetben.

Áldott Jézus erősíts(d) szivünket,
Szent Lölköddel gyámolíts(d) hitünket,
És egymással minket,
Elégíts(d) kedvünket -
Hogy senkire ne vessük szemünket!

Kit engedjen nekünk Szent Háromság
Földön mennyen lakozó méltóság,
Erős hatalmasság,
Tündöklő uraság,
Mennyországra életút, igazság.

- Ezerhatszáz negyven esztendőben
Augustusnak szintén közepében,
Ímígyen versekben
Egy helyben létemben
Szerzé kinek neve versfejekben.

* * *

Szencsey György dalkönyve. A versfejekből e név olvasható ki: „István deák.” E jelen vers tárgya azonos, és kezdő stróphája nagyon hasonlít a Toldy Ferencz által közlött „Házások éneki” (Magy. költészet kézi könyve I. 59. l.) című 1548-ban írott vers első stróphájához, - talám belőle származott reminiscencia. Nevezetes azonban, hogy a Toldy által közlött vers fejeiből is István név jó ki. („Stephanus Nilas”). Lehet tán, hogy a két vers szerzője ugyanegy, s a mi „István deák“-unk azonos Toldy Nyilas István-jával, csak hogy ez esetben azt kellene föltennünk, hogy Szencsey hibásan írta a maga századát 1640-et 1540 helyett, - a mi már csak tollhibából is igen könnyen megtörténhetett. Ez esetben a jelen

TUDOD RÉGEN ÓHAJTÁLAK...

- Zsolnán, 1659. -

Tudod, régen ohajtálak,
Szivem szerént kívántalak,
Mindenkoron kedveltelek
És kedvesen kedveltelek.

Végre együtt mulatoztunk
Kedves csókokat váltottunk,
Nem volt nekünk olly bánatunk
Kit egymásért el nem hagytunk.

Kedves voltál kedvesednek,
Kedves voltam kedvesemnek,
Örültél mint kegyesednek -
Én is néked kegyesemnek.

Jaj melly árvául maradtam
Az órában hogy elváltam,
Szép szeretőmtől bucsuztam -
Duna felé vándorlottam.

Téged hagyálak bánatban
Magam is estem nagy búban,
Mindenfelől busulásban,
Gyakran forgok nagy kinokban.

Gyakran hűségünknek lángja
Gyönyörűségünknek sarja (?)
Szivemet méltán hervasztja,
Szivemet méltán hervasztja.

Óh vajha még hűségünket
Újíthatnánk szerelmünket,
Szerelmesen életünket
Tölthetnénk kedves időnket.

Nem gyötrene annyi bánat
Bú s keserűség, gondolat.
Éjjel is szörnyü kínokat
Nem látnék csuda álmokat.

De jaj csak magam maradtam,
Kedvesemtől már elváltam,
Vág vize mellé bujdostam -
Nincs ki szánakozzon rajtam.

Nosza ti sötétes völgyek,
Erdők, mezők, magas hegyek
Szánjatok meg folyóvizek -
Azokban kik kedven élnek.

Ezeket félben szakasztám
Tehozzád Isten folyamám,¹⁶⁾
Csak te légy én bátoritóm
Bánatimban vigasztalóm!

Ez verseket busultomban,
Győri Gyurkó, bánatomban
Mondám Zsolna városában
Mulatván földim házában.

Az ezerhatszáz ötvenben
És azonfeljül kilenczben,
Kűszög¹⁷⁾ felől beszédközben -
Jutván szeretőm eszemben.

ELNYERTEM AZ PÁLYÁT...

- A XVII-ik századból. -

Elnyertem az pályát, vigan örvendek,
Soha én ezután bút nem szenvedek,
Ékes énekemmel előtted zöngök,
Ékes énekemmel előtted zöngök.

Ezt várta s kívánta régi bús szivem,
Már eljött, rám röpült régi jó kedvem -
Már el sem veheti senki éntőlem,
Már el sem veheti senki éntőlem.

Ugy élek mint Páris szép mátkájával
Kedvessen nevezett Helénájával,
Phillis sem hagyta meg gyenge csókjával,
Phillis sem hagyta meg gyenge csókjával.

Hajda! most megfogtam szivem sólymomat!
Addig igazgattam vetett hálómat:
Megékesítettem friss kalitkámát,
Megékesítettem friss kalitkámát.

Ezután nem hagyom magam busulni
Mert látom sólymomat már megszelödni,¹⁸⁾
Hiszem hogy ő fog én ölembe ülni,
Hiszem hogy ő fog én ölembe ülni.

.....
Csak járok, tánczolok friss palotámban
Sólymomat keresem vetett hálómban -
Titius csak kaczagjon az nagy lángban,
Titius csak kaczagjon az nagy lángban!

„CANTIO DE AMORE.”

- Szebenben, 1660. -

Égő lángban forog szivem, higgyed éretted
Mert mikor eszembe jutnak beszélgetésid,
Kedvesen vélem eltölt szép mulatságid,
Nagy-gyakorta orcámra hányt szép gyöngye csókid.

Természetek az darvaknak: őszzel elmennek,
De tavasszal az jó időn ismét megjőnek,
Az mezzőben ő társokkal szépen örvendnek:
Akkor sem lesz' vigassága szegény fejemnek!

Mint társátul elhagyatott sólyom - olly vagyok,
Az nagy kinban - siralomban lám, csak óhajtok,
Szabadságra - vigasságra jó szót sem adok:
Mig kedvesem vélem nem lesz - meg nem újulok!

Vajha valaha mégegyszer olly időt érnék
Mellyben te szép személyeddel szemben lehetnék!
Iszonyu fekete gyászom megfejtérednek -
Túlöm elmúlt vigasságom még megadatnék!

Te szép gyöngye csöcsöcskédet tapogathatnám,

Két szép fehér mellyecskédet kikapcsolhatnám,
Rózsaszínű szép orczádat ápolgathatnám,
Klárisszínű ajakidat csókolgathatnám.

Mennyi csillag van az égen széjjel étczakán:
Annyi jókkal áldjon Isten, szép piros rózsám!
Mennyi fővény vagy széjjel tengernek partján:
Annyi jókkal áldjon Isten, gyönyörű rózsám!

Piros rózsám elhagylak már nékem megbocsáss
Hogyha ez néhány versékben van fogyatkozás;
De lám ez néhány versékben rólad nem irás -
Hozzádváló szeretetem vett erre, nem más!¹⁹⁾

-48-

Nem maradhat sok irigytül én árva fejem:
Bujdosásra én magamat hanem ha vetem;
Sok helyeket bébujdosván vadul köll élnem -
Mert elválék már én túlom az én édesem.

Vajha az én kegyesemnek ő szép személyét
Láthatnám, avagy hallhatnám ékes beszédét,
Foghatnám kezeimben két szép fehér csöcsét,
Csókolhatnám ajakimmal angyali képét.

Sebes lángja égő lángnak mikor megszünik:
Szivemtül is az sok bánat akkor eloszlik;
Nagy szélvész tül tenger habja ha csendesedik:
Bús szívem is talám akkor megvidámodik.

Hogy így járjak - erre jussak meg sem gondoltam,
Szerencsének változását mert még nem tudtam,
Jaj de im magam kárára mint megpróbáltam -
Állhatatlan, család voltát megtapasztaltam.

Gonosz szerencse mit örülsz veszedelmemnek?
Hogy nem szánod könyhullását két szép szememnek!
Valjon így kell-é elmulni az én éltémnek?
Óh Ur Isten - ha lesz vége én gyötrölmemnek!...

-49-

Hangos szavu filemile kedves szólását,
Szép kertemben, cyprusfámon hangicsálását
Nem kívánom - csak óhajtom nyelved szólását,
Láthatnám szép ajakidnak rám mosolygását!

Sok étczakák álom nélkül mulnak el túlem,
Ha történnék aluvásom, akkor is nékem
Ugy tetszik, hogy téged látlak csókollak szívem...
Ha felszerkenek - hát senki nincsen mellettem!

- Authorát ez verséknek mostan meg nem mondom,
De kirül van: versfejekben el nem hallgatom,
Sőtinkábblan szép rendessen előszámlálom:
Ezerhatszáz és hatvanban az kinek irom.

Szintén Kisasszony havának ideje tájban
Személyedtül elválásom keserü búban
Íram ez néhány verséket Szében-várában,
Személyedet óhajtottam iszonyú lángban.

* * *

-50-

Ez igen becses költeményt a Mátray-codex tartotta fenn. - A versfőkben, daczára az utolsóelőtti versszak állításának, értelem nem rejlik. - Szében vára alatt valószínűleg az erdélyi Nagy-Szében értendő, mivel ez birt hajdan jelentékeny várral.

T. K.

-51-

FÁRSÁNGI DAL A RÉSZEGES ASSZONYRUL.

- 1666. -

Az minap egy asszony az többi között
Ki lakozik vala két utcza között

Ily csudát indíta borital között -
Eb egyék benne²⁰⁾ hacsak bélt főzött!

Asszonybarátim, jer ugymond, igyunk!
Az urunk vesztéért mast vigan lakjunk,
Két három rossz pénzzel ne is gondoljunk -
Holnap égett-borra meg' ide hajtsunk.

Jobb kezét azonban szájában ölti:
Az mit előbb ivott - az előltölte,
.....
.....

Az bornak ő szagát hogy elfujthassa:
Foghajmát - vagy tormát igen hapsolja,
Noha torkát, gyomrát az igen rágja -
De jó, hogy az urát elámíthatja!

Mint az tátosok, úgy megvívának,
Nem régen urával vonyakodának,
Efféle dolgáért harcolódának, -
Mind az egész éjjel harcot tartának.

Urának szakállát marokkal tépi,
Beste-lélek fiának őtet nevezi,
Nem vala oly szitok kivel nem jegyzi:
Megöllek az éjjel! - Azzal ijeszti.

Noha mindezek megkezdték lenni
Akará urával elfelejtetni,
Torkon vervén, mindezt el kölle nyelni:
Vert farkasnak köllött rókát hordozni.

Ura otthonn létekor az ágyot őrzí,
Buggyós korsóját párnában röjti
Ha ura nem látja akkor hörpenti,
Bortul lobbant torkát azzal enyhíti.

Ha ura néki szól: erőssen morog,
Ha torca bőfög is! hasa korog...
Ugy tetszik nékie: az ház is forog,
Szívében vetve van álnok horog.

Ura mások előtt igen esküszik
Hogy az bor nékie semmit sem tetszik -
Maga²¹⁾ ha tekénted: torkáig iszik,
Megköszönd az vízben ha meg is mosdik!

Óh bezzeg utalá az bornak szagát,
Ugyan utalá meginnia az borát;
Mint koldús szégyenli az más garassát:
Mégis fölhaltá ivós korsóját.

Mely igen beteges mig nem ihatik!
Hidegen, melegen csak az mit iszik,
Ráगतlan az bor is túle nyeletik -
Jaj mint szánom szegént hogy így kinlódik!

Isten oltalmazzon ilyen vendégtül!
Minden jó férfiat illy feleségtül!
De hogy megóhassuk magunkat ettül:
Kérjük az Ur Istent teljes szívünkbul!

Hej hogyha látnád ezeknek dolgát -
Ötöd magával nagy-víg lakását
„Tartozál jó Örsék...”²²⁾ dudolván mondják,
Buggyós korsóját tánczban taszíták.

Az kibül hajdina darab szalonna
Tudja az korcsomát az pósta szolgálja;
Kakas bévakarja, jércze kirugja:
Ura keresményét gyakorta szórja.

Jaj szegény asszonnak megszáradt torca
Mint perecz-sütőnek tája;
Ha meg nem könnyebbszik mint lészen dolga:

Tudom Tantalusnak bővül meg kádja.

Az ezerhatszázban és hatvanhatban
Az kedves fárságnak közepi tájban
Az keserves asszon iszik buvában.

.....

* * *

S z e n c s e y György dalkönyvéből. - A kipontozott helyeket az erkölcsiség tiltja közleni.

KESERŐSÉG MIATT...

- A kriváni kastélyban, 1666, decz. 10-kén. -

Keserőség miatt majd megemésztetem:
Mert távul van túlem az ki szeret engem;
Gyakran lángol bennem megemésztő tüzem,
Álmamban is túled gyakran rettegtetem.

Óh minden egy ...²³⁾ már ugy tart ez világ,
Csak próbál, visel, s nem kell semmi vigasság,
Azért én életem csak méreg, boszuság, -
Cupidó Vénussal fiát elárulták.

Mint társátul megvált szép gerlicze-madár
Szomorkodván szegény bolyog, alá s föl jár:
Igy szegény fejem is csak szomoruvan jár -
Mert szeretőjétül eltávozott immár.

Legordulván²⁴⁾ hullnak szemembül könnyeim
Keserőség miatt nyögnek én ajakim,
Szivembül újulnak gyakor óhajtásim,
És édesem helyett énnekem könnyeim.

Óh gyönyörűségecs édes szép asszonykám -
Nyelved szép zöngését vajha hallgathatnám!
Rózsaszin orczádat én csókolgathatnám,
Kézben derekadat hozzám kapcsolhatnám!

Siralmas gyászomat rólam mind elhánynám:
Te szép személyeddal ha szemben juthatnám,
Minden búbánattal én megfosztattatnám -
Szomoruságimban megvigasztaltatnám.

Édes szivem higgyed, rövidnap megtérek,
Hozzad szeretómhez azonnal sietek,
Virágos kertedben rózsát szedegetek:
Piros két orczádon gyenge csókot tészek.

E z e r h a t s z á z fölött és a z h a t v a n h a t b a n
Karácsonhavának tizedik napjában
Szerzém ez verseket kriványi kastélyban
Nevemet feljegyzém az versek számában.

* * *

Mátray-codex. A versfők „Komlós” nevet rejtenek.

T. K.

KEDVEMET ÚJÍTÓ.

- A XVII-ik századból. -

Kedvemet újító
Öröm, bátorító
Nympháknak szép asszonya,

Im elődbe mégyen
Ajándékot viszen
Vénus szegény szolgája;
Fogadod jó szíveddel,
Szűbéli örömmel -
Kedves hived ezt várja.

Alázatossággal
Noha bátorsággal
Ez követséget mondja;
Vénus izenetit
Kedves szép verseit
Most elődben számlálja.
Meglássad s meghányjad
Szivedben megszánjad -
Jó válaszszaal bocsássad!

-58-

Te szép termetedet,
Gyönyörű képedet
Én mihelten megláttam:
Régi személyedet
Hozzám hűségedet
Én magamnak ajánlám.
Most légy egészséggel
Neved rövid szóval
Versfejében befogtam.

Az kinek nevére
Gyöngyvirág levélre
Ez néhány verset irám:
Régi szerelméért,
Hozzám hűségéért
Azt ő neki ajánlám;
Hogyha megolvassod:
Ottan megtalálod,
Ki légyen - megtudhatod.

* * *

Mátray-codex. A versfőkben: „K a t a” név olvasható.

NINCSEN AZ ÉG ALATT...

- 1672. -

-59-

Nincsen az ég alatt kedvesb az gyémántnál,
Hozzá meg hasonló az finom aranyál:
Istenasszonyok közt nincsen szebb Vénusnál,
Földi asszonyok közt nincsen szebb - Jutkámnál!

Édes személyedet noha ritkán látom:
Kedves ábrázatod gyakorta óhajtom!
Szerelmes beszédim szivemben titkolom...
Jaj, ki nagy bánatom! hogy szivem hervasztom.

Kegyetlen, havasban-lakó fenevadak,
Noha hajlott testem már régen prédának:
Számptalan bánatim naponkint fásasztnak
Édes Júliámért aggasztnak, s fonnyasztnak.

Életem újulást gyenge szerelmeddel
Őzd²⁵⁾ el bánatimat ennyi kérésemmel,
Biztassad szivemet szerelmed tüzével -
Hogy veled élhessek szép örvendezéssel.

-60-

Didónak példája jusson jól eszedben
Az ki Aeneásért szenvedvén szivében:
Megölé ő magát keserőségében -
Hogy szép szeretője lón elmenetelben.

Ez szomorú hirrel szép Lacedonia
Az ki szeretőjét elmenésben látta -

Gyenge szép két szeme sirásba fordula,
Királyi ruháját gyászra fordította.

Didalus magának szárnyat csináltata:
Szép szeretőjével hogy szembe juthatna,
Azonba a szárnya ottan elolvada
Csuda nagy veszélylyel az tengerbe hala.

Ezképpen történnék nekem is halálom:
Csakhogy egyszer lenne veled mulatásom!
Bátor²⁶⁾ vadak között lenne én lakásom:
Csakhogy kitölthetném kedves kívánságom!

Szárnyat csináltatnék, ha azzal használnék:
Csakhogy szerelmedben én részesülhetnék!
Didalus módjára halált is nem szánnék -
Csakhogy édesemmel gyakran beszélhetnék!

Jutnának eszedben régi ajánlásid,
Mások előtt is tött édes ígéretid,
Gyászszomorúsága szívemnek csak addig:
Mig csókot nem vesznek orczámrul ajakid.

Ujabb egészségben tartson meg az Isten,
Igaz szerelmedért lásson kegyelmesen;
Engem is éltesen veled egyetemben -
Élhessünk kedvünkre jövődőben szépen!

Tudom irigyimnek fenekedéseket
Noha ritkán tartjuk, titkon szerelmünket:²⁷⁾
Mindazáltal mégis igen berzenkednek -
Ne féljünk semmit is, higgyünk Istenünket!

Kedves szerelmedért ez verseket íram;
Kérlek édes szívem, gyakran tekints reám,
Ígéreted szerint fordulj szemben hozzám -
Tégy részt szerelmedben édes szép cyprusfám!

Áldjon meg az Isten minden jó kedvébül
Az ki ránk nézdegél az magas mennyekbül,
Tartson már magának minket mindenestül -
Hogy véle élhessünk örökké - vég nélkül!

Mosolygó virágos Pünkösöd innepében
Az e z e r h a t s z á z b a n é s h e t v e n k e t t ő b e n
Édessemről íram ez verseket épen:
Keresd föl az nevét verseknek fejében.

* * *

E szép ének is a Mátray-codexből való. A versfők tartalma: „Néked édes Jutkám!”

NEM RÉGENTEN VALA...

- 1676. -

Nem régenten vala nekem vigasságom,
Vigadván gyakorta való mulatságom,
Mulatságom után kevés busulásom:
Busulok mast immár, mert van sok aggságom!

Aggódván elmúlik túlem ifjuságom -
Ifjuság idejét folynia mert látom;
Látván ellenségim én ártatlanságom:
Ártalmasnak mégis kiáltják világom.

Világomat élém, világon világom:
Virágoznék midőn kedves ifjuságom;
Ifjuságom utát gátolja fogságom,
Fogságomat mikor uri, szabadságom.

Életem panaszban; éltem is semmiben

Igazágtalanúl hiremben-nevemben
Mocskolván, hogy ők is magokhoz hasonlíthassanak:
Hasonlításokkal rágalmazhassanak.²⁸⁾

-64-

Ilyen mindez világ-fia átaljában,
Az ki torkig merül az nagy álnokságban;
Másra keni vétkét, gyors az vádolásban:
Csak lehessen mentség az maga dolgában.

Óh fölséges Isten! óhajtásom értsed,
Értvén, bús szívemet sokkal ne késérsed -
Késérteted inkább fejemről térítsed:
Hogy irgalmas voltod hozzám megjelensed.

Mellemet szaggatja, erőmet fogyasztja,
Fogyatván: busulás velőmet szárazsítja,
Szárazsítván: szívemet éppen elhervasztja,
Hervasztván: testemet sirban beszállítja.

Óh fonnyadt virágszál - ki minap virágszál,
Virágos kertemben kedvem szerént játszál,
Játszadovván: de mast száraz ágra szállál -
Mi lehet az oka hogy így nyavalyodál?

-65-

Nem egyéb: irígyem rám fordult méreggel,
Szívemben béhatott mérges kezívével,
Reám hazug nyelvvel költött beszédével -
De megveri Isten fogván üstökénél!

No többet nem szólok, elhagyván sok panaszt,
Panaszom mert látom senkit nem hervaszthat,
Meghervadott szemem inkább könnyet áraszt -
Vegyének irígyim Istentül bőv választ!

- Ezerhatszáz hetven és hat esztendőben
Mikor már gabona sárgudnék mezőben
Szent-Jakab havának elsődik hetiben
Ezeket úgy irám bús szívvel versekben.

* * *

Szencsey György dalkönyvéből. Figyelmeztetjük az olvasót e költeménynek azon sajátosságára, hogy a sorok végén álló szó a következő sor elején más alakban ismételtetik; e költői szójáték csak az 5-ik, a 9-ik, és az utolsó versszakoknál nem fordul elő.

T. K.

-66-

MEGUNT ENGEM AZ ÉN URAM...

- Debreczenben, 1688. -

Megunt engem az én uram czafrangos voltomért;
Nem adnék én egy deákat hatvan katonáért,
Az deákat derekáért - teste állásáért
Ugy szeretem az lölkömet frissen járásáért.

Nem ér vele egy dologbul hatvan parasztember,
Az udvari levesek (?) is mint megázott kender,
Csak olyanok mint ó boron megrészegült henger,²⁹⁾
Avvagy az rab, az ki mellett szüntelen az csincsér.³⁰⁾

Szomorúan nézi mert ő fogságban tartatik,
Az udvari leveseknek csak forgója fémlik:
De az deák alkalmazatos, őmaga is hízik
Mikor Vénus csatáján jár - igen vitézkedik.

Az szép asszony ugyan vigad ha deákat láthat -
Annál inkább ha ő véle kedvére mulathat,
Mert gyönyörű szép csókokat orczája ott kaphat,
És patyolathoz hasonló testet tapogathat.

-67-

De ellenben az deák is jó szívvvel mulathat:

Rózsaszínű szép orczákat mert szája csókolhat,
Két szép gyöngye aranyalmát gyakran tapogathat -
Mézzel folyó édes szókat szép Vénustul hallhat.

Azért gyönyörű szép karok ötet ölelgetik,
És ő néki minden csontja örömmel bételik,
Fejér hattyu-lábaival lába nyomattatik,
Szerelemnek csókjaival szive terhesedik.

Mindenféle ajándékot ő tüle megnyerhetsz,
Akar oldalt, akar hasmánt mind megcselekedhetsz;
Vitézmódra szép Vénussal szegény megütközhetsz
Szép árvája szerelmivel hitelében lehetsz.

Elég légyen az én versem, mert mind az két részrül
Talám többet irnék másszor asszony szerelmérül
Az ki azért meggyőzetett deák szerelmétül -
Ilyen szókra fakadhat ki szerelem tüztétül:

Bár éntülem mind az étel, mind az ita messze
Eltávoznék, csak egy deák szeretóm lehetne,
Minden testem és tetemem vigan örvendezne -
Szép Vénussal az én testem innepet szentölne.

Azt akarnám: minden fűszál egy deákat szülne,
Minden uton és utfélen egy-egy deák ülne,
Az hol tüle az én szivem örömmel bételne -
Minervának táborára tudom hogy készülne.

Áldott bizony az a magzat ki deákra talál:
Mert szerelem az deáknál ugyan parázson áll;
Ha szép nyelvet kíván: aztat csak deáknál talál -
Az hol bátor sziv kölletik: ott mindenkor megáll.

Bezzeg én is komámasszony megfogtam volt egyet,
Ha világon szerelmes volt: az volt az, elhigyjed;
Bárcsak mastan két fejünkre találhatnék egyet -
Megújulna³¹⁾ sok bánatunk - bizonynyal elhigyjed!

Nem beszélem én már tovább deákok szerelmét,
Ki nem bolond, ihon megvan! nézze meg személyét
Hogyha látja - megkívánja ékes tekintetét -
Még éjjel is nem felejtí az ő szép termetét.

Nem kérdem én már senkitül deákok szerelmét:
Mert jól tudom, próbáltam is ő szerelmességét;
Járd el bátor³²⁾ ez világnak hosszát szélességét:
Nem hiszem hogy találhatnál te nagyobb szerelmet!

Scholában tanult elmémet gyötreni nem szánom,
Elmémbéli fáradságom semmire sem bánom,
Gyöngye elmémtül mint lehet hiven tatarozom:
Az deáknak pennájokat meg is koronázom!

Nem ér véle az képiró ő borostyájával.³³⁾
Mert az deák följlül mulja pennacsínálással;
Nem ér véle barbélylegény ő sétálásával:
Mert ebben is megelőzi deák bölcs szavával.

Szabólegény az kovácscsal jobb hogy csak hallgason,
Mert ha varr is, kovácsol is: igen késő haszon;
Vargalegény az tobakkal³⁴⁾ bocskában³⁵⁾ gázoljon,
Az udvarban nőtt nyalka is jobb csak tálat mosson

Hogy nyitod föl csipás szemed hitvány molnárlegény,
Ki olyan vagy mint az tüznél elszáradott héring;
Azt tudod csipás szemeddel, hogy már az nap is téj -
Jobb hogy csak veszteg fekügyél, alugyál az tüznél!

Csizmazia, csiszlér³⁶⁾, pintér³⁷⁾ csak megcsöndesedjél:
Az deáknak egy szavára engedelmeskedjél;
Szép asszonnyal semmimódon ne szerelmeskedjél,
Mert ti nagyon zörögnétek, bár jól mesterkedjél.

Jaj az szegény korongrúgó gerencsér-legényke -
Jóllehet hogy fazokaddal vagy te igen hötyke:

De az vitéz deák előtt vagy olyan mint pille,
Ha akarná e gy bennetek t i z e t is elvinne!

Hát te szurkos és mogorva, goromba lakatos -
Jóllehet az te munkád is olykor igen hasznos:
De gyakorta menyecskéknek igen-igen káros, -
Az deáki sereg előtt vagy te igen csúfos.

Látd-é édes komámasszony mely drága az deák!
Olyan ritka mint az mezőn basilicum-virág,
Olyan kedves mindeneknél mint az zöld pálma ág -
Szintén olyan kellemetes mint az olajfa-ág.

Az könyvtartód gyémántkűből légyen kifaragva
Minden része spichinárral, rúzsával megrakva;
Pennatartód majoránna, ékes mint viola -
Szaporodjék minden kincsed mint az borostyánfa!

Mendikásod szófogadó légyen mint Párisé,
Ne lehessen olyan ravasz, mint az Argyílusé,
Hanem légyen oly hiveséges mint Aleksándoré:
Igy léssen ő köllemetes elhigyjed, mindennél!

Kérem Istent tiszta szivbül, hogy minden dolgotat
Áldja, szaporítsa neked két kézi munkádat;
Az hol jársz-kelsz, bujdosol is - minden szándékodat
Áldja meg Isten mindenkor jó kívánságodat!

- Ezerhatszáz nyolczvannyolczban mikoron irnának,
H a i s z l e r gyenerál³⁸⁾ tábora városra jutának
Debreczenben hogy kvártélyra mind elosztatának:
Akkor mondta egy szép asszony cifra katonának.

* * *

S z e n c s e y György dalkönyvéből.

MEGMONDÁM TÜZÉGETTE...

- 1692. -

Megmondám, tüzégette,
Hogy meg ne házasodjál:
Mert egy szem buzád sincsen -
A mellett pénzed sincsen.

- Hadd járjon édes néném!
Eltart az én Istenem!
Vadkörtvélyt is aszaljunk:
Ugyan mégse koplaljunk.

Noha nincsen Rácz bátyám:
De vagyon kukoriczám
Eltartom magam azzal
Szépen, másodmagammal.

Ha elmegy az aratás:
Télben érik az csipke
Kimenjünk az mezőre,
Szedjük mi szükségünkre.

Vadalmát, körtvélyt szedjük, -
Sárga-tököt szerezzünk,
Pénzen ilyet ne vegyünk:
Ugyancsak is megegyünk.

Gelegonyát is bőven,
Kökény s magyaró léssen,
Kukoriczát is pénzen
Még más is túlünk vészen.

Ha az télben belépünk
Másoknak gyapjat tépünk,

Hejában ne delejünk -
Ugyancsak kitelejünk.

Hej dudoljunk, dudoljunk!
Vadkörtvélyt is aszaljunk;
Abbul fonalat fonjunk, -
Nyakunkba ruhát vonjunk.

Ha megzöldül az haraszt:
Ümögben jár az paraszt,
Mikor mivel kapálást -
Akkor nem köll az palást.

Aztán Szen-György nap táján
Jutunk fogyatkozásban:
Kimenjünk az sóskára -
Meghizunk nem sokára.

Ha eljön az aratás:
Én is dolgozom mint más,
Itthon marad az padlás -
Bizonyosság lesz az Balázs.

De ki nyárban nem keres:
Télben az hasa üres,
Még az kenyér is kedves
Noha nincs gyakran leves.

Nám Bencze bátyádnak is
Nem volt még csak rozsa is:
Megházasodott mégis -
Nem szégyen hát nékem is!

- Ugyde Bencze bátyádnak
Frissebb társa volt annak;
Nem mordul az orsónak -
Télben is pénzt találnak.

Ne nézz Bencze bátyádra,
Ne légyen gondod arra;
Talála ő társára -
Mint az tót az kására.

Mikor ő hasa jól lakik:
Akkor az tied nem telik,
Üresen morgolódik -
Étekrül gondolkodik.

- Ne pirongass jó néném!
Más volnál: nem szenvedném;
De méltán megbüntetném,
Házambul is kiverném.

Majd kinyilik az idő
Én sem leszek heverő,
De méltán dologtevő -
Mindenre gondviselő.

Ez verseket hogy irám
Kilenczven kettőrül szólván,
Költenek Nyitra táján
Egy plebánus konyháján.

* * *

(Szencsey dalkönyvéből).

HALLOD-E IFJU...

- A XVII-ik századból. -

Hallod-e ifju, jőjj te egy szómra
Nem mondok gonoszt, sőt intlek jóra,

Nem sokat tészzen egy fertály óra -
Nem sokat tészzen egy fertály óra.

Tudod-e mastan elődben jöttem?
Avvagy nem veszed azt is eszedben
Hogy ma napestig fáradtam ebben -
Hogy ma napestig fáradtam ebben.

Nagy siralmasan téged kereslek,
Minden utakon téged lestelek,
Igen akarom hogy föllöltelek -
Igen akarom hogy föllöltelek!

Mondjátok mastan nagy hamissággal
Bétöltöm minden fogadásimat,
Megadom minden adósságimat -
Megadom minden adósságimat.

-77-

Szép nyoszolyámat is megvetettem,
Selyem paplanynyal béteritettem,
Szép szőnyegekkel befödöztettem -
Szép szőnyegekkel befödöztettem.

Mast jőjj el vélem, arra fekügyünk,
Ketten, kedvesen szerelmeskedjünk
Szép játékokkal megelégedjünk -
Szép játékokkal megelégedjünk.

Nincs uram itthonn, elment nagymessze,
Tudom mikor lesz hazajövése,
Csak tegnap ment el, nem köll félnie,
Csak tegnap ment el, nem köll félnie.

Utraváló pénzt is eleget vitt,
Aranyval tölté meg az erszényit; -
Mast legyünk vígan, elvitte az kint,
Mast legyünk vígan, elvitte az kint.

-78-

Kezedben vagyok, szabad légy velem,
Te se kémélljed magad éntülem,
Járuľj közelebb, ölelj meg szivem -
Járuľj közelebb, ölelj meg szivem!

Ifjuságotat ne tölts(d) hejában,
Mert mast vagy virág szép illatjában,
Fáj az te szived kivánságában -
Fáj az te szived kivánságában.

Hiszem nem lehet ördög az ember,
Kinek ura van oly asszonyember:
Hogy meg ne unja ha itthonn hever -
Hogy meg ne unja ha itthonn hever!

Sem testemnek sem lölkömnek nem köll,
Csak téged lölköm óhajtlak szivvel -
Soha tetüled nem is állok el -
Soha tetüled nem is állok el.

Kérlek, te engem hogy meg ne útálj,
Mig uram megjön: addig nálom hálj,
Együtt légy vélem, túlem el ne válj -
Együtt légy vélem, túlem el ne válj.

-79-

De csak veszne el az kurafia
Másszor lennék én akkor világra -³⁹⁾
Óh hogy meg nem tud rólam halnia -
Óh hogy meg nem tud rólam halnia!

Majd reám vészem kamuka-szoknyám,
Lábomban vonszom karmazsin-csizmám,
Ékesen járok, nézz bár én reám -
Ékesen járok, nézz bár én reám.

Pentölöm gyolcsa két forint árra,
Az fölhajtása kilencz pénz árra,
Minden munkája hat arany árra -
Minden munkája hat arany árra.

De csak jönne el az sokadalom
Az vásárfiát néked megadom,
Csak vegyed túlem jóakaratom -
Csak vegyed túlem jóakaratom.

Csak te kedvedért ékesen járok -
Nem úgy, mint egyéb tunya asszonyok;
De derekamban csak meg sem hajlok -
De derekamban csak meg sem hajlok.

-80-

Hogyha kívánod, majd hegedülök,
Avvagy cziterát vervén örülök,
Lantot pöndítek, öledben ülök -
Gyöngé orczádra szép csókot tészek.

* * *

Szencsey dalkönyve.

FENÉKKEL FÖLFORDULT...

- Mendikás-ének a XVII-ik századból. -

Fenekkel fölfordult már ez széles világ,
Megholt Mátyás király elkölt az igazság;
Ki azelőtt rossz volt: azé az uraság -
T....s mendikás is mast asztalfére hág.

Az ki igazat szól betörök az feje,
De ki hazudni tud: ül az asztalfére
Nagy kevélyen kandál az ezüst-sellégre⁴⁰⁾
Könyekig jár keze az fekete lébe.

Ha Vitambergában oly oskolát tudnék.
Melyben hazugságot egy tökkel kaphatnék,
Csak sánta lovon is - mégis oda mennék:
Tudom, ha megjönék asztalfére állnék.

Miulta nem kezdék hazugságot szólni:
Az szám is nem kezdé tormás csukát enni;
Csak kezdék azután kemenczét fűttetni,
Rongyollott nadrághoz zifát mendikálni.

-82-

.....

Én vagyok a hires „date victum“ várban...
Hogyha mastan volna nálam darab túró
Vagy tokaji borral teli mázos korsó:
Úgy jutna az számra amaz constructio.

Abban az országban az melyben én voltam
Egy tudatlan gyermek ökörré vált, láttam;
Hogy ott ökör nem volt azelőtt nem tudtam,
Hogy bolhán szántottak akkor én ott voltam.

Láttam oly szunyogot melynek lába, szárnya:
Dunát által érte annak hosszúsága;
Hidnak tették azt ott Duna két partjára
Az sok kereskedő emberek számára.

Láttam oly halat is az melynek gyomrában
Egy kegyetlen erdő vala, tágasságban
Hogy háromszáz ember paripán jártában
Eleget nyulászott benne hamarjában.

-83-

Láttam oly ökröt is melynek ő döreka
Az hegyeket érte annak hosszúsága;
Hogy tizenkét hegyrül az füvet lerágta -
Mellyen csudálkozik az ki azt nem látta.

Láttam oly tikot is melynek ő tojása
Rettenetes nagy volt annak hosszúsága,
Hogy huszonkét falut elmosott az árja -

Ugy felhánta magát mint az tenger habja.

.....

Most ollyat hazudok, kit magam sem hiszek
Talám az urak is egy polturát vetnek,
Vagy az asztalfére engemet ültetnek –
Avvagy az ajtón is ebrudon kivetnek.

Láttam az D u n á t is hogy egyszer megégett,⁴¹⁾
Másutt ismét láttam olyan embereket
Kik szélnél egyebet sohasem ettenek,
Egymásra köszönték az levegő-eget!

- De uramnak látom – régen ide hátra
Lencsét csépöl igen szeme karimája,
Arrul gondolkodik: mint van háza tája,
Balaton felé van minden gondolatja.

- Az ki ez éneket többé nem hallotta
Avvagy az éneklőt üresen bocsátja,
Ki volna ne jutna ilyen állapotra
Az leányok közé kalefactorságra.

* * *

Szencsey dalkönyve. E versből obscenussága miatt több helyet ki kelle hagynom. Az eléforduló „Zifa” valami kelme neve. „Asztalfére” = asztalfőre.

T. K.

-84-

KÖNNYEM CSORDUL...

Könnjem csordul
Kedvem mordul,
Mint hegyestőr
Szivemre tör;
Gondolatimban ha beszállok
Képzelődésemben ha megállok:
Végemet érem
Jaj mert foly vérem...
Setétek nékem az egek!

* * *

Nemz. muz. kézír. hung. quart. 173. III. Ezen mint látszik, töredékes dal igen régi lehet; hegyes tőrnek azon hosszú egyenes háromélű kardot nevezték őseink, a melyet a magyar lovasság a nyereg alatt jobbról, paripa-hosszant fektetve viselt, míg balról a széles görbe kard csörgött. E hegyestőrök még Tököli kuruczainak is igen kedves fegyverei voltak, s egész a karlóczyi béke idejéig, sőt még II. Rákóczi Ferencz korában is divatozának.

T. K.

-85-

BOKROS BÚ HABJAI...

- A XVII-ik századból. -

Bokros bú habjai reám tódulának,
Minden örömentül engem megfosztának;
Irigyek nyelvei reám szállottanak:
Ezek főokai én bujdosásomnak.

El kell menni, noha nehéz szivemnek,
Nincs is maradása árva fejemnek;
Mindenek ok nélkül én reám törnek
És végit akarják vetni éltémnek.

Ezen nyavalyámon igen busulok,
Nincs itt maradásom, talpamon állok;

-86-

Sokáig egy helyben nem maradhatok –
Keseredett szívvel utra indulok.

Hol lesz maradásom: csak Isten tudja!
Keseredett szívem meg nem mondhatja,
Mely sziget lészen, vagy föld határa
Istentül rendelt én lakásomra.

-87-

Orczámon gyakorta folynak le könnyeim,
Meg nem is szűnnek sirástul szemeim,
Keserves jajszókat zengnek ajakaim,
Jaj megemésztenek én számos vétkeim!

Gyötrő bánatomnak sűrű zokogása
Ott már szaporodik én gondolatomra;
Hogyan járhatnék én végső óráimra:
Én szegény lelkemnek kimulására?!

Tudom is jobb volna holtom mint éltem,
Hogy koporsóba tennék én holttestem;
Ottan megnyugodnék minden tetemem,
Bánat sem tusakodnék úgy én ellenem.

Azért valamerre lépnek lábaim,
Soha meg nem szűnnek sirástul szemeim;
Bánattal teljesek minden óráim –
Jaj megemésztenek titkos vétkeim.⁴²⁾

-88-

Árváknak tútora édes Istenem
Elégöld meg kérlek esedezésem,
Elég immár bujdosni énnékem,
Nyugoszd meg mennyégben én szegény lölköm.

* * *

Nemz. muz. kézír. quart. 173. VIII. Hogy e régi ének már a XVII-ik században is létezett, bizonyítja azon körülmény, miszerint a XVII-ik századi Szencsey György-féle dalkönyvben is benne volt, mint a tartalomjegyzék mutatja; azonban ez ének Szencseyből több levéllel együtt kiszakadt, kivéven az utolsó strópha előtti sort s az utolsó stróphát, a mely csak Szencseyben van meg.

T. K.

BOKROS BÚ HABJAI...

- A XVII-ik századból. -

Bokros bú habjai rám tódultanak,
Minden örömettől már megfosztanak;
Hegyes mérges nyelvek én reám szólnak:
Ezek főökai bujdosásomnak.

El kell menni, noha nehéz szívemnek,
Nincsen nyugodalma árva fejemnek,
Bús orczámon csorog könnyje szememnek,
Mély bánatba merült kedve elmémnek.

Érzem nyavalyámat, igen busulok,
Sokáig ez helyben nem maradhatok;
Kengyelben a lábom, úgy abrakolok –
Keseredett szívvel utnak indulok.

Könnyeznek füvek fák bujdosásomon,
Sirnak az vadak is sok sirásomon,
Kősziklák repednek jajgatásomon, –
Írígym örülnek bujdosásomon.

-90-

* * *

Az elébbi dalnak ime variációját egy dalfüzetkében találtam, mellyet boldogult édes apám Thaly Lajos, 1807. april 13-án irt egybe; ebből látszik, hogy e XVII-ik századi dal még a jelen század elején is élt.

IFFIUSÁG MINT SÓLYOMMADÁR...

- A XVII-ik századból. -

Iffiuság mint sólyommadár
 Akkor víg ha szabadon jár;
 De jaj nekem szegénynek már,
 Vigasztalást szívem nem vár.

Mert elkölt már szabadságom,
 Elrejtözött örömnapom,
 Fölvirradását nem várom,
 Míg föl nem jön kívánt napom.

Mint ősszel kis fülemüle
 Kinek énekelő nyelve,
 Ki be van szegény rekesztve,
 Lehajtván bánkódik feje.

Hol mások járnak kettesen
 Mint egy Apolló kedvesen
 Fejem lehajtván könnyesen –
 Nézek csak nagy keservesen.

-92-

Mennék én is ha mehetnék,
 Szárnyamra ha fölkelhetnék;
 Így magánosan nem élnék,
 Mint madár társat keresnék.

De meg vagyok határozva,
 Szabad fejem bé van zárva,
 Olyan vagyok mint az árva
 Nagy bánatban elfáradva.

Óh én keseredett fogoly
 Kinek szabadsága nem foly,
 Vagyok mint félig megholt, oly,
 Majd megemészt a bú mint moly.

Meghervadott bennem a szű
 Mint az gyenge lekaszált fű,
 Reménségem is majd meghül,
 Mert kívánt napom fel nem jön.

-93-

Mely boldogok lám az vadak
 Kiknek a zöld erdő házok,
 Mert ők senkitül nem várnak,
 Ott sétálnak, hol akarnak.

Környül vett már az sok kétség,
 Isten egyedül reménség,
 Kitül van minden erősség, –
 Túlem is ő tiszteltesség.

Óh én kegyelmes Istenem
 Így kell-é szegénynek élnem?
 Hogy nem folyhat az reményem
 Felviradván napom, fényem.

Fogság után hadd örüljek,
 Mint madár szabadon éljek,
 Hogy ő meg ne keserednék,
 És sirván reád ne nézzek.

Mert elváltam kedvesemtül
 Mint gerlicze ő társátul;
 Igen távul vagyok attul
 Reméntelen szívem busul.

-94-

Adja Isten, hogy lehessek,
 Valaha veled élhessek;

Ezt ohajtja ez a lélek
A kié ez a kis ének.

* * *

Szencsey, és a Mátray-codex, úgy nemz. múz. kézír. hung. oct. 74. V. de hiányosan.

T. K.

ISTEN ÁLDJON MEG...

- A XVII-ik századból. -

Isten áldjon meg édes barátom,
Jó hitvőstársom szivbül kívánom
Az házasságra van gondod látom
Azért ez rendet tarts(d) meg javallom:

Lába nyomáért vadat ne kergess,
Kecskét gyapjáért soha ne fizess,
Üres tarisznyával lovat ne kergess:
Nyószó legénynek ez az rend helyes.

Arany ezüstért, cifra ruháért,
Leányt el ne végy koszorujáért,
Előtted való szép járásáért -
Inkább szeressed jámborságáért.

Hasonlót keress tennen-magadhoz
Ki hasonló lesz állapotodhoz:
Egyenlő legyen szegény korodhoz:
Ne hányja semmit nem hoz házadhoz!

Jöllehet hogy ezt én nem próbáltam:
De jó barátom házánál láttam;
Az asszony dolgát ott megtanúltam,
Urához ilyen szavát hallottam.

Mond az urának: egyél ha hoztál!
Hogy megkészítsem: mondd meg, mit adtál?
Üres konyhára mért házasodtál?!
Egyél kenyeret - nincs egyéb annál.

Az szegény férfi nem tud mit tenni.
Szégyenletében az vizet veszi
Száraz kenyerét azzal öntözi,
Az asszony szavát sirván könnyezi.

Koporsójáig jász⁴³⁾ dolga annak
Kinek szemére effélét hánynak;
Csak rozs-kása is kit szivbül adnak
Mézes mácsiknál jobbízü annak.

Régi beszédben igaz közmondás:
Tanulj másokrúl, hogy sok bút ne láss;
Az igazmondás nem emberszólás:
De az rossz asszony holtig való jász.

Azért barátom adom tudtodra,
Köllő tanácsom ne vessed hátra:
Körmötlen lévén ne hágj nagy fára -
Hogy vissza ne dülj fejed lágyára.

Mely nehéz dolog az erőtlennek
Nagy fát levágni az csonka kéznek,
Gazdag lányt kérni szegénylegénynek:
Csufolják őtet szemtelen légynek.

- Isten engedjen néked is egyet
Kivel holtig élj, egy tiszta szűzet,
Mint szelid bárányt együgyü⁴⁴⁾ jegyest -
Istenért kérlek: ne végy kevélyet!

-95-

-96-

-97-

Ruháson azért soha ne kapjál
Ki után aztán ne pásztorkodjál;
Nagy kincsért pályát soha ne fussál:
Végre Dunáról szomjan ne jussál.

-98-

* * *

Meg van Szencsey György XVII-ik századi dalkönyvében, a muz. kéziratárában is (hung. oct. 74. IX.) egy hihető 1792-ben kiadott ponyvairodalmi nyomtatványon. Egyiket a másiktól egészítém ki. Különben eme nyomtatvány kiadója még egy végversszakot biggyeszt oda, melyben magát ezen nálánál legalább egy századdal idősebb dal szerzőjének hazudja:

„Az ezerhétszáz kilenczvenkettőben
Augustusnak első hetében
Rendszerént irtam Váczon versekben -
Nem hogy valakit csúfolnék ebben.“

Bizony nem másokat: maga-magát tette csúffá e toldalék-vers által. Ugyan e költemény megvan az oct. 74. XVIII-ban is, ott meg azt fogja rá kiadó, hogy e verset ő 1789-ben írta; látszik hogy egyik sem igaz. Ugyan e szép költemény él még ma is töredékesen a székely nép ajkain. (L. Kríza „Vadrózsák“ cím alatt összegyűjtött székely népdalait I. k. 260. l.)

T. K.

-99-

BOLONDSÁG VOLT...

- A XVII-dik századból. -

Bolondság volt nádhoz bizni
Ki szépen föl szokott nőni:
De mihelt az szél kezd fújni -
Mindenfelé kezd hajlani.

Én is biztam egy nádszálhoz,
Ki elhagyott, hajlott máshoz;
Kiért immár végórámhoz
Közel vagyok halálomhoz.

Nagy örömöm siralomra
Régi kedvem óhajtásra,
Fordult bennem jajgatásra -
Kit nem felejt szívem soha.

Én te reád nem haragszom
Én édes szép virágszálom,
Noha túled meg köll válnom -
Ennek oka más, jól tudom.

Fekete jászban jár szívem,
Mert nincs immár semmi kedvem,
Hogy elhagyott szép szerelmem
Akkor érte búban estem.

Ily kedves jóakarómat,
Kézhez kötött madarkámat
Ki kívánta nagy sok jómat -
Elszalasztám szép sólymomat.

Immár bárcsak néha-néha
Lépnél az én szállásomra,
Hogy láthatnálak valaha
Az irígyek boszujára.

Az mit szívem nem reméllett
Mast szerencse abban ejtett,
Kiben szívem dicsekedett:
Rólam szive feledkezett.

Nincs oly öröm ki végtére
Ne fordulna keserűre;
Ne örüljön senki szíve:
Míg madara nincs kezébe.

Oly nehéz madarat fogni:
Mint sebes szél után futni;

-100-

-101-

Vagy szerencsét hátul kapni
Az kit meg nem foghat senki.⁴⁵⁾

De már bárcsak valahára
Repülnél az ablakomra:
Tudod sokszor galamb-módra
Csókot adtam ajakidra.

Siratnálak hogyha szánnál.
Mefognálak, ha megvárnál;
Eddig szívem enyém voltál:
Nyugszik szived immár másnál.

- Nem óhajtok⁴⁶⁾ csak hallgatok
Mert azzal sem használhatok;
Másoknak én példa vagyok -
Kérlek rólam tanuljatok!

-102-

* * *

Szencsey György daloskönyve, megvan egyébiránt egy régi vásári nyomtatványban is, (nemz. muz. hung. oct. 74. II.) a kettőt egybevetém s egymásból egészítém ki. E költeményből néhány töredékes versszak ma is él a homoród-melléki székely nép ajkain. (L. a Kríza által „Vadrózsák” cím alatt kiadott székely népdalokat, I. k. 97. l.)

T. K.

SZOMORÚ MÁR NÉKEM...

-103-

- A XVII-ik századból. -

Szomorú már nékem járásom, kelésem,
Talán ez világban nem léssen örömem:
Mert az én édesem eltávozott tőlem,
Kiért elbágyadott, s szomorodott szívem.

Látom a tavasznak mindenek örülnek,
Gyenge violákból koszorúkat kötnek:
De az én bánatim mind csak öregbülnek -
Mert nehéz gyötrelmek szivemen nem szűnnek.

Zengedez az erdő sok szép énekszókkal
Tündöklük a mező sok szép virágokkal,
De én szegény fejem csak búval bánattal,
Világbul kimúlok iszonyú kinokkal.

Látd mely csudálatos a szerelem dolga!
Nincsen ez világon őnekie mássa;
Nincs oly erős bástya ki őtet megtartsa -
Mert a kővárat is meg meri hágnia.

-104-

Áldjon meg az Isten téged édes rózsám -
Ha már nem lehet is veled mulatásom;
Kérlek édes szívem vegyed ez irásom
Jó szívvél-lélekkél, kedves tulipánom.

Akarnám megtudni szivednek szándékát,
Én szivemhez való szived ajánlását,
Kiért az Istennek várjad ő áldását:
Mert megszegted szivem szavad fogadását!

Ne csalogass kérlek, mondd meg akaratod,
Hogy mint bizzam hozzád, mutasd meg szándékod,
Ha igaz légyen-e a te ajánlásod,
Hogy a mit mondottál azt meg nem másítod.

Kérlek édes szívem, kérlek hogy tudósíts,
Hogy az én szívem már több búba ne merítsd;
Eleget kinzottad elbágyadott szívem -
A kit meg nem mondhat te előtted nyelvem.

Talán azt gondolod: hazudok előtted;
De biz édes szívem - majd meghalok érted;

Ugyannyira lettem elbusúlt szívemben:
Az jártoni erő sincsen már testemben.

-105-

Olyan vagyok, higgyed, mint szélvészben madár
Kit a záporosó úgy ellankasztott már –
Szárnyai nem bírják, nem is járhat immár,
Mindenfelől szegény fejére vesztet vár.

Olyan vagyok én már, mint útfélen az ág
Kit valaki levág – mindenik reá hág,
Minden utonjáró reá tapod és hág,
Minden utonjáró reá tapod és hág.

Azért immár nékem a koporsó készen –
Kiben már énnekem temetésem lészen;
Az fejem fölött is egynehány vers légyen
Mely emlékezetet énrólam is tégyen:

Itt fekszik egy árva, itt eltemettetett,
Kinek már éltében a bú véget vetett;
Nyúgodjon ő szegény, birja az egeket:
Mert éltében egyért ő sokat szenvedett.

* * *

(Nemz. muz. kézír. hung. oct. 74. XXXVI-ik és több füzetekben.) E régi éneket én ódon szójárásaiból következtetve XVII-ik századbelinek tartom, bár úgy látszik, hogy itt-ott a mult századi kiadó toldozott benne. Erdélyi is közli három első versszakát.

T. K.

SZEGÉNYLEGÉNY DALA.

-106-

- A XVII. századból. -

Szegénylegény dolga
És keserves gondja,
Sok búbánat, keserűség
Mindenfelől éri inség
Az szegénylegényt.

Bujdosik ő sokszor –
Törődik olyankor
Búdosásban, fáradságban
Sokat busul járásában
Az szegénylegény.

Életét rendöltni
Mely felé hajtani
Nem tudhatja mért fogyasztja
Eszét, kedvét csak forgatja
Az szegénylegény.

Oskolát elhagyván
Társaitul válván
Már nem tudja: mellyik utra
Magát adja nagy bujába
Az szegénylegény.

-107-

Bujdosásra menne
Nagy-idegen földre:
De szerencse ha nem szolgál –
Bánatjában csaknem meghal
Az szegénylegény.

Házasodni nem mér
Mert sok költséget kér,
Hogy személyét kötelezze
Magát adja bánatjában
Az szegénylegény.

Az katonakenyér
Kit szegény karddal nyér:

Nem szokhatná, mert koplalna
Soha pedig jól sem lakna
Az szegénylegény.

Mesterséghez fogni?
Nehéz már tanulni,
Mert az munkát, pirongatást
Nem tűrheti inaskodást
Az szegénylegény.

-108-

Hogyha kanczellista,
Avvagy patvarista
Ő akarna lenni: módja
Nincsen hozzá, csak nyavalya
Szegénylegénynek.

Urak prevendájok
Nehéz szolgálatjok,
Éjjel-nappal nem nyughatik
Az uraktul csak szidatik
Az szegénylegény.

Hogy szemesnek való
Az játék, ajánló;
Ott az czifrák és az nyalkák
Pirongatják és hurítják
Az szegénylegényt.

Tányért sem akarna
Udvarban nyalnia:
Mert ily nótát, ily regulát
Régen hallott ilyen sróphát
Az szegénylegény.

-109-

Hogyha volna kedve
Az barátéltre:
Sanyarúság most élete
Ott is lenne szenvedése
Szegénylegénynek.

Csép, kasza: nyavalya,
Sulyos annak gondja -
Mert föltöri az tenyerét,
Elfogyasztja kis erejét
Szegénylegénynek.

Sima tenta, penna;
Még azt is megunja;
Az kapának az ő éle
Vastag látszik az ő nyele
Szegénylegénynek.

Béres, szolga ha lesz
Szokatlan ahhoz lesz,
Ugyan kirí az kezébül
Ekeszarva mindenestül
Szegénylegénynek.

-110-

Jobbágyságot üzni
Föl-faluban lakni:
Úzik, hajtják ur dolgára,
Sok pénzt kérnek portióra
Szegénylegénytül.

Házrul házra járást
Szégyenli koldulást,
Mert mindenütt pirongatják
És jó szivvel nem is látják
Az szegénylegényt.

Azt vetik szemire:
Vagyon még ereje,
Dolgozással élélhetne
Henyélést ha elkerülne
Az szegénylegény.

Nem gondolnak véle

Hogy üres az béle;
Nem tudhatják tudományát
Csak úgy tartják mint ostobát
Az szegénylegényt.

-111-

Ha rókamál nincsen
Az mentéje szélin:
Bár Salamon tudományát
Fölvulmulja okosságát
Az szegénylegény:

De nincs böcsületi -
Mert azt nem nyerheti
Pénz, fajlendis⁴⁷⁾ köntös nélkül,
Az asztalhoz elő sem ül
Az szegénylegény.

Azért szegénylegény,
Mindenütt jövevény,
Bizza dolgát Istenére
Az ki vigyáz életére
Szegénylegénynek.

-112-

Ez fölvészi baját
Minden sulyos gondját,
Fölemeli még valaha
Csak őt el ne hagyja soha
Az szegénylegény!

- Ki ezt szerzette volt:
Az sokat próbált volt,
Sok inségben, bujdosásban
Életében az országban
Ez szegénylegény.

* * *

S z e n c s e y dalkönyvéből.

MENYEKZŐBEN.

-113-

- A XVII-ik századból. -

Hallod-é pendíts(d) az lantot!
Hadd oszszam szépen az tánczot;
Leány fogd az aranylánczot -
Ne tégyen az köztünk gáncsot.

Szépítesd gazda az házat,
Hordass ki tányért és tálát,
Vitesd ki az hosszú asztalt,
Rendelj helyt, tánczot és tágast.

Az ki nem akar mulatni
Vagy pohár bort elköszönni
Idején mondjuk: menjen ki
Rendeljük más szállást neki.

Erre gazda jól is vigyázz
Ifjakat mikor tánczba látsz
Ollyankor vigan azt kiálts(d):
Hegedős! három most a táncz!

-114-

Tánczközben töltsed az bort is
Ne légyen panasz abból is,
Vigyázz az asszonyokat is
Ne hagyjad szomjan őket is.

Állj félre az ki bánkódol,
Itt bizony nem morgolódol!
Vagy igyál, vagy penig tánczolj -
Egyébkint köztünk nem lakol.

Vőlegény, megkéméld magad
Az borral gyomrod ne bántsad
Tánczban lábod meg ne fáraszd,
Virradtig hogy meg ne unjad.

Lesz neked még más dolgod is
Munka köll higyjed ahhoz is;
Bement már a menyasszony is –
Menj utánna sirva te is.

És az elmédben forogjon:
Most rövid éjszaka vagyon;
Az álom rajtad ne fogjon:
Az párta kontytyá változzon!

* * *

Má t r a y - c o d e x .

-115-

A BOR, MAJD A VIZ DICSÉRETI.

- Töredék a XVII-ik század második feléből. -

B a c h u s .

„ nagy az én értékem,
. szőlőhegyek jószágim énnékem;

Nohát hiveimnek serege jőjj elő!
Az kiknek gégéje boromat lenyelő.

M i l e s . (Szegszárdy, hadnagy).

Én az mint látjátok vitéz ember vagyok:
Az hires kopányi lobonczok hadnagyjok;
Az bor dicséreti énnálom is nagyok –
Az kik ezt gyalázzák: meggorombult agyok.

Az hideg félsz miatt néha majd megfagyok,
Az röttögés miatt földre majd lerogyok,
Lölkömben, testemben majd csak el nem fogyok:
De csak igyam jól bort – félelmet elhagyok.

-116-

Első tekintettel úgy félek mint a nyúl
Hallván hogy ellenség hozzánk közel dul-fúl;
Már sok jó legény is halálbul majd kimúl –
Az pihegés miatt immár csak meg nem fúl.

Sok az g.....ában csaknem hányat rezet:
Mikor fülünkben csöng a török nevezet,
Mikor generális minket harczra vezet,
És majd ellenséggel szükség fognom kezet.

De ha kettőt-hármat borban jót köppentünk,⁴⁸⁾
Ámbár egyelsőben igen megdöbbentünk:
De Bachus zsirjával hogyha gégét kentünk –
Ellenség köziben bátorsággal mentünk.

Egy két ital bortul az sziv leszen bátor,
Nem fél ha felvonva van sok török sátor,
Tudom cserben nem hagy majd engem a bátor –
Kinek lakodalom köll és nem hitván tor.

Musttul bátorodnak az félelmes szivek,
Hogy vetik sok nyilat bár ránk ott kézivek:
Sok törököt vágunk, kikkel laknak nyivek –
Az boritalt azért keressék az hivek!

-117-

Mi lehet szebb virtus, mint az szép bátorság?
Melylyel együtt járhat az szeléd jámborság;
De meg azt nem mondom, hogy jó az latorság,
Félelem peniglen merő azon kórság.

Méltó hát dicsérni illy nagy jónak okát;
Ki bort bőven iszik: ereszt kövér tokát,
Noha az ki iszsza az fölötte sokát:
Néha homlokukon ütik csákán fokát.

Kántor.

Az mint vitéz hadnagy Szegszárdy uram mond -
Egészen rá hagyom...

Csak alig dudolok hogyha borom nincsen
Mellyet én nem adnék semmi drága kincsen.

Az fazék üresen telesnél jobban kong:
Kántor ha jó borral megtelik jobban dong.
Fazekas ha herpent: jól forog az korong -
Ha így nincs, bár érje hátomat nagy dorong.

Poéta.

Igaz; kántor toroka az bortul megzendül -
Úgy, hogy az hiveknek fülök is megcsendül;
Kántorral poéta szint' egy huron pendül:
Tapsolnak mindketten mikor szóló zsendül!

Bor nélkül elmének lassan futhat lova,
Olly tompa s ostoba, kemény mint a kova;
Hányjavei magát széjjel ide s tova:
De mégsem csinálhat futó verset soha.

Minap egy patronus szegény voltom szánta:
Borral megitata - elmém azt nem bánta,
Mert a sok szép verset csak úgy szórta hánta:
Akkor én poémám ugrott, s nem volt sánta.

Ha penig hasamban töltök csak hóvizet:
Akkor a poézis nékem karcsún fizet,
Alig irok verset kilenczet vagy tizet -
Az is penig nem ad semmi kedves izet.

De ha borkát iszom: verset irni merek.
Mert bennem buzognak az versszerző erek.

Majd a papok beszélnek, s a bor dicséretére a Szent Írásból helyeket idéznek, péld. az

Első pap.

Mikor Christus rendelt új testámentomot
Szerzett végvacsorát, szent sákramentomot;
Ez dologban látunk illy fundamentomot:
Bor dicséretinek nagy argumentomot.

Ez borral, nem vizzel őket szolgáltatta
Bornak nemzetségét⁴⁹⁾ ezzel tudnunk adta;
Illy nagy méltóságra az bort méltóztatta:
Az szent vacsorában szent eszköznek hagyta.

Majd a kánai menyegzőt, a viznek Krisztus által lett borrá változtatását hozta elő, mire mond a

Második pap.

Be okossan szóllál tudós bölcs próféta -
Nem hijában fejr szakállad mint kréta, stb.

Első pap.

Szintugy megérdemled az papi süveget
És az fejr lovat, s az boros üveget:
Mert most szád vanitást bizony nem csevegett!

Asszony.

Édes komámuram, míg én leány voltam:
Az bor szagátul is majd csak meg nem holtam;

De minekutánna aztán férjhez mentem:

Ez nagy irtózástul csak könnyen megmentem.

Addig kószolgtattam a bort lassan-lassan:
Megtanultam végre inni hatalmassan.

A boros üveget szintugy ápolgatom -
Mintegy kis gyermeket ölben hordozgatom.

N e m e s u r . (Nobilis).

Megvalljuk jó asszony, jól szóltál nem rosszúl, -
Noha mint az hajad: elméd nem oly hosszú.

Én is szóllok egyet kedves jó feleim,
Nemes ember vagyok, mert grófok eleim,
Vagynak tömlöczeim, lánczaim, s kötelim,
Jus gladii-t hagytak rám nemes szüleim.

Uri voltom szerint uri asztalt tartok,
Oda eljöhettek...
De ha jól nem isztok: a nagy magas partok
Megütnek...

Bizony semmi volna a gazdag vacsora:
Hogyha az gazdának nem volna jó bora.

Vidám muzsikák is úgy nem pendülnének
Hegedű s cimbalom meg nem zöndülnének,
Fülek víg hang miatt meg nem csendülnének,
Tálak a táncz miatt meg nem rendülnének.

Hegedús vonóját ha gyantával feni:
Semmi - ha csak borral torkát meg nem keni,
Jól iszik s a helyét ugyan megnyökkeni -
Nótáját jó kedvvel meg lehet érteni.

Nohát muzsikásim most is muzsikátok,
Pendüljön, mert már ma borral jól lakátok!

V i n c z e l l é r .

Mások háta megett sunyorgó zsellérnek
Talám szabad szólni szegény vinczellérnek!

Igy én is ha lehet majd a latban vetek,
Szóllok egyet-kettőt, valamit tehetek,
Bor dicséretében a meddig mehetek -
Mellynek gyalázója biz én sem lehetek.

Elmondja milly sok munkába, fáradságba kerül míg a szőlő megéri, s borra lesz; elésorolja a szőlőtolvajok és seregélyek elleni fáradozásokat, s végzi:

Mindazt valamire nagy munkával jutunk
Méltó megböcsülni, mire néz ez utunk -
Nohát a pinczében légyen forráskutunk!

N e p t u n u s .

Én vagyok Neptunus, vizeknek királya,
A nagy tengereket hatalmam megszállja:
Talám Bachus bennem mássát feltalálja!

Istenek egymással noha nem pörlődnek,
Egymásra fenéül nem köszörülődnek,
Mint az szilaj kosok ők nem türkölődnek,
Patvarbeszédekkel sem nem zörgölődnek...

Mindazáltal én is ha méltóságomat
Szépen declarálom hatalmasságomat:
Azzal megjelentem bölcs okosságomat.

Erre előszámlálja a tengereket s folyóvizeket a melyeken ő az úr, s ajánlja a szólottaknak, hogy vallják be a viznek jóságát és hasznosságát is. - Az i d ő s b p a p válaszol beszédére, s megadván a viznek is a magáét, a Szent Irásból is idézget szavai támogatására. Dicséri a vizet a philosoph is, mert ugymond: ha a föllegek vizet nem adnának, hát bor sem teremne. A kereskedő dicséri a vizeket mint a közlekedés csatornáit, az orvos a fürdés általi

gyógyerejüket, sőt a poétát is megszólal:

Nekem is fejemet ha bor megbódítja:
Versem nem jobbítja...

Majdnem rendre mind megszólalnak újra, s dicsérik a vizet is, és a tulságos borított gyalázzák:

A tobzódók olyak mint rút hitvány vázok,
Színek: mint korsónak sárga, kormos mázok;
Hirtelen bémennek mélyére a sirnak –
De nagyobb az a mit a szent könyvek irnak...

-124-

s itt a következő – mint látszik utolsó – levél ki levén szakadva: a költeménynek vége. Az első levél is ki van szakadva, s a következő szintén roncsolt lapon a versek – gyaníthatólag Bachus szavai – azon csonkán kezdődnek, mint a vers elején íram. Általában az egész kézirat igen gyarló állapotban van, és fölötte nehéz olvasatú; alig volt valaha nehezebb olvasatú kézirat kezemben a XVII-ik századból, kivéve Bethlen Gáborét. Meg kell jegyezni, hogy a jelen költemény terjedelmes, és én csak az érdekesebb részeket szemeltem ki, az összefüggést a hol kell, jegyzetek által eszközölvén, a mint az olvasó láthatja. Ily módon mégis fogalmat nyerünk az egészről, a melynek csak hasznára válik az, hogy igen-igen gyenge, sőt ma már majdnem teljesen értéktelen részei elhagyattak. Létezik az eredeti kézirat a nemzeti múzeum kéziratárában, hung. oct. 39. Időkorát azért teszem a XVII-ik század második felébe, mert a „labancz” szó 1672-ben vagy 73-ban keletkezett.

T. K.

RÉGI FELKÖSZÖNTÉS.

-125-

- A XVII-ik századból. -

„A régi magyaroknak bortköszöntő
szólások ily szavakkal végződött:”

Vivat sincera sincerorum sinceritas!

Kurv' az anyja rosz embernek, egy szó úgy mint száz!
A ki minket hátunk megett, nem szemben gyaláz.
Ollybá tartom rosz embernek reámszólását:
Mint szeméten gubás ebnek az ugatását.
Hadd koptassák a nyelveket haszontalanúl:
Engem sem hágy én Istenem gyámoltalanúl!
Ökör iszik kelve, ember barátságért.
Jó bor e' gazda
Jó szőlő hozta,
Az Ur Isten áldja meg
A ki ezt kapálta,
A ki ezt hozatta,
A ki ezt megiszszá.
Iszszá már! Iszszá már!
Kend isz-szamá!r!
Ez a pohár bujdosik -
Illyen a barátság!
Kézrül kézre adatik -
Illyen a barátság!
Nossza pajtás tölts innom -
Illyen a barátság!
Feljebb töltsed poharom -
Illyen a barátság!
Illyen, illyen, illyen az, illyen az barátság!
Egyet tojik a fürjecske - rirom, rárom, rárom!
Retye-rutya, szénám renden, rendem, rendem, rárom!
Sárga rigó - tarka turó - rezes kalapácsot,
Bükkfa-nadrág, tüdős hurka, mámoros kovácsot.
Komámasszony félre csapta paszamántos kontyát
Czigányasszony ölbe hordja visító porontyát.
Förödjünk meg komámasszony elég nagy a kádja,
Hagyma, répa, répa retek légyen kamarába!
Jaj be bolond ének, pajtás, se füle se farka!
Száz esztendő kanverébnek - száz esztendő kanverébnek
Hátul van a farka, hátul van a farka.
Veszsen el a világ, maradjon a szőlő:
Mely kapálás nélkül légyen mindíg termő;
Torkainkat nedvesítse
Az elménket ékesítse,

-126-

-127-

Hajts! hajts! hajts! egy itallal fel is hajts!
Nossza pajtás: te is hajts! -
Vagyon egy főváros, melynek neve Buda,
Buda mellett egy víz, melynek neve Duna,
A Dunában egy hal, melynek neve harcsa:
Egymás-szeretőket az Ur Isten tartsa!
Éljenek azok
A kik igazok!
A kik nem igazok:
Légyenek gazok!
Adjon Isten minden jót!
Tele légyen mind a pincze, mind a bót;
Ne légyen a ruhánkon semminémű fót,
Szolgáljon a magyarnak oláh és a tót!
Adjon Isten minden jót!
Bort, pecsenyét, olcsó sót,
A lengyelnek sok borsót -
A németnek koporsót!
Adjon Isten egészséget,
Magyarok közt egyességet
Bort, pecsenyét, békességet -
Szép, jó feleséget!

-128-

* * *

(Nemz. muz. kézír. hung. oct. 74. LXII.) Régi nyomtatvány. Több verse azonos a 130-ik lapon
következő „S o k a n s z ó l n a k ...“ XVII-ik századbéli énekével.

T. K.

FURCSA UTRAVALÓ.

- A XVII-ik századból. -

„A ki kapufátul vett bucsút, annak ezt
kivánták régi eleink:

Záporesső vezesse
A forgószél kergesse;
Minden lova rúgjon fel,
A rúd szege hulljon el,
Repedjen a gyepplő-szí -
Pinczetokja folyjon ki!“

* * *

Nemz. muz. kézír. hung. oct. 74.

-129-

SOKAN SZÓLNAK...

- A XVII-ik századból. -

Sokan szólnak mast én reám nagy-ártatlanúl! -
Hadd koptassák ő nyelveket haszontalanúl,
Rám támadtak az irigyek, gyaláznak rutúl...
Engem sem hágy én Istenem gyámoltalanúl!

Nem jó magát az embernek hamar elhinni,
Jó-szerencsés állapotban fölfuvalkodni;
Sokan szoktak efféléért szégyent vallani -
Az Isten is ilyeneket megszok alázni.

Kurv' az anyja rosz embernek, egy szó úgy mint száz,
Az ki engem hátom mögül, nem szemben gyaláz;
Az rosz ember eb módjára ugatással rág -
Kedve ellen őt kövesse szomorodott gyász.

Noha mastan kis hajócskám szélvész közt haboz,

-130-

Irigy nyelvek habjaitul gyakran akadoz,
Evezőm is én kezemben romlik s hasadoz:
Hiszem Istent, nem sokára az partra kihoz!

-131-

Nem gondolok rossz embernek rám szólásával –
Mint egy hitvány gubás ebnek ugatásával,
Nem illik már többet szólnom, megéri azzal –
Nem illik már többet szólnom, megéri azzal.

Nem árt nékem az irigynek reám szólása:
Mert van nékem vigasztalóm, szándékom tudja,
Hiszem Istent, előtt veszem, nem úz el soha –
Hiszem Istent, előtt veszem, nem úz el soha.

Féli magát én rám szóló gonosz irigyem,
Rossz emberré nem akarná ő magát tenni:
De most immár csak ruháját annak viseli –
De most immár csak ruháját annak viseli.

Zörgölődő s morgolódó gonosz irigyim
Mit használtok ti most azzal gonosz emberim?
Irigy nyelvek ne öljétek azzal örömmim!
Irigy nyelvek ne öljétek azzal örömmim!

-132-

Mint vargának cseres kádban ő tipródása:
Igy tinéktek én rám való gerjedt haragja,
Gubás ebnek borzas szőri, rám tátva szája –
Gubás ebnek borzas szőri, rám tátva szája.

Kigyómódra követ fújnak gyakran ellenem.
Ritkán esik ezek miatt jóízű étkem;
Hálót hánytak: de mégeddig mind elkerültem:
Boszújokra továbbra is megtart Istenem!

Jaj mely könnyű az ártatlant nyelvvel megölni –
Mint az sasnak az galambot könnyű leütni:
De jövődőben ezekről számot köll adni,
De jövődőben ezekről számot köll adni.

Elhagyattam mindenektől, vagyok mint árva,
Az kitől jót várhatnék is – hozzám mustoha,
Noha mastan szegény fejem mindennek szitka:
De bizonynyal nagy sokaknak lések én példa!

Volna bizony mit szólanom, de hadd járjon már,
Türelemmel szegény fejem többet remél s vár;
Noha mast van irigy miatt kertemben sok kár:
De megzöldül még én fám is tavaszszal immár!

-133-

Elég nektek immár eddig mindez például –
Ha vészitek intésemet példaadásul,
Ezek után adom magam tinéktek társul,
Ezek után adom magam tinéktek társul.

Még erről is majd beszélek, ha nem értétek,
Akaratom és szándékom észben vegyétek;
De utóbban beszédemből jobban értitek –
De utóbban beszédemből jobban értitek.

Sok kiáltás – ebugatás égbe nem hallik:
Mint az nyulnak ő futása messzi nem hallik:
Rossz embernek hire neve nem nevelkedik –
Rossz embernek hire neve nem nevelkedik.

Ám lássátok ti dolgotok ha viselitek:
Rossz embernek hírét nevét rátok vészitek,
Holtig abban mindvégiglen már ti éljétek –
Holtig abban mindvégiglen már ti éljétek.

Csak az légyen jóakaróm az kit kívánok,
Holtig való szolgálatom néki ajánlom –
Istenemnek nagy jóvoltát sokképen látom:
Rossz embernek hogy kedvezzek meg sem gondolom.

-134-

Már el is jön az az idő, elhozza Isten:
Kiben nékem jó szerencsém meglátja minden,
Ellenségem megszégyenül, kárt vall sokképen –

Engem pedig boszújokra nyertessé téssen!

* * *

Szencsey György dalkönyvéből; vesd össze a következő dallal, melyet a XVIII-ik században ezen versből compiláltak és variáltak.

T. K.

SOKAN SZÓLNAK...

- A XVII-ik s XVIII-ik századból. -

Sokan szólnak most énreám nagy ártatlanul:
Hadd koptassák ő nyelveket haszontalanul!
Kurv' az anyja rossz embernek! egy szó úgy mint száz
A ki engem hátam megett, nem szemben gyaláz!

Nehéz ugyan ártatlanul rágalmaztatni,
Kivált egy giz-gaz embertől megpiszkoltatni;
De a finom jó aranyat rozsdá nem fogja -
Jámborságom irigyimnek száját bedugja.

A skorpió a kit megmar maga gyógyítja:
Rossz ember is még szándékját jóra fordítja;
Mint pók mérget - a méh mézet szed egy virágról:
Úgy rossz rosszról, de jó jóról ítél igazról.

Példát vésszen a' magáról a ki mást megszól:
Mert a gizgaz másokat is csak gaznak gondol.
Általuszta már a Dunát el nem merüle -
Rágalmazás habjai közt partra kiére.

Igaz ugyan ki szeretőt akar tartani
Kell annak is rágalmazást sokat szenvedni;
De mit hajtok egy rossz ember csaholására?
Épen annyit mint rossz ebnek ugatására!

Hadd szapuljanak, szóljanak, - szájokban nyelvek!
Mint gizgazok még valaha ők is bételnek.
Hadd szóljanak, szapuljanak haszontalanul:
Engem sem hágy én Istenem gyámoltalanul!

* * *

Nemz. muz. kézír. hung. oct. 74. több füzetkében, péld. XXIII. Szencseyből variálva.

T. K.

MEGJELENTEM PANASZOMAT...

- A XVII-ik századból. -

Megjelentem panaszomat
Előszámlálom boszumat,
Értsed méltó haragomat -
Így kezdem el szavaimat:

Nem hittem volt ezt felőlled
Hogy álnokság légyen benned,
Szívemet így keserítsed
Hűségemért ezt miveljed.

Mikor ismeretlen voltam,
Veled még sokat nem szóltam,
Érted nem óhajtoztam:
Éjjel nappal megnyughattam...

Akkor köll vala így tenned,

-135-

-136-

-137-

Velem soha nem beszélned,
Szép szavadat kémélleled,
Szemeddel reám sem nézned.

-138-

Csalárdsággal megkötözél
Szerelmed rabjává tevél,
Mutatád mintha szeretnél
Engem inkább mindeneknél.

Békességben lehetsz tőlem!
Szerezhetsz mást én felőlem!
Noha ugyan fáj az szívem,
Hogy így járjak mert nem hittem.

Fogadásodnak nem állál
Tűlem hamar elpártolál
Igen könnyen máshoz hajlál -
Engem pedig megutálál.

Tűled ezt érdemlettem-e?
Igy elvetni nem szánál-e?
Avvagy az szived nem fáj-e?
Könnyel szemed nem fordúl-e?

No hadd járják, nincs mit tegyek,
Megtettetett bár én legyek,
Mint az árva keseregjek:
Vége lesz valaha ennek!

-139-

Megbocsáss eddig-valóruul:
Nem busítlak már ezentul,
Nem szeretlek: ne félj attul -
Megnyughatsz már tagaimtul!

Légy egészségben viola
Kit szájam gyakran csókola;
Nem átkozlak szívem, soha:
Csak óhajtlak⁵⁰ mintegy árva.

Jóvoltodért jót kívánok:
De boszúért boszut állok,
Ha abban módot találok -
Érdemed szerént szolgállok.

Istenhózzád! Bucsut vészek
Többet véled nem beszélek;
Talám könnyebb lesz szívemnek
Ha szemeid rám nem néznek!

Te léssz oka pedig ennek,
Ne tulajdonítsd senkinek;
Ne tarts engemet vétkesnek -
Immár ajánllak Istennek.

-140-

* * *

E mind tartalmilag, mind alakilag gyönyörű költemény Szencsey dalkönyvéből való. Belőle Udvarhelyszéken 8 versszak még ma is él, de összezilálva. (L. Kriza: Vadrózsák, székely népköltési gyűjtemény. I k. 44. l.)

T. K.

KI-KI AZ MIT SZERET...

-141-

- A XVII-ik századból. -

Ki-ki az mit szeret, kedves az annál -
Kedvesb ő mégannyi-nyomó aranyánál,
Mert minden öröme, kedve abban áll:
Víg mikor vele van: mord mikor elvál.

Böcsülettel való egymásszeretés,
Senkit meg nem sértő tréfa, nevetés,

Barátságban álló hivatás-követés...
Ki mondhat rám átkot, szememre-vetést?!

Ki az bűn nélkül van: vessen rám követ;
Éva almájából valaki evett
Apró vétek nélkül senkisem lehet -
De nem érdemli meg az dühös nevet.

Talál az irigység - nem kétlem - okot:
Még az napfényben is keres ő mocskot;
Az sok hamis nyelvre ki vet lakatot?
Ugatni tartják az komondorokat!

-142-

Többire⁵¹⁾ mind olyan: szemben jó veled
Azt tudnád, majd söpri leülő helyed,
Mihelyt megemészti darab kenyered:
Azonnal mocskolja ártatlan fejed.

Fölhörpenti nálad gyakran az levét:
Akkor hizelkedik, fújja az követ,
Mást gyaláz, azt mondja, hogy nem hágy téged -
Hazud, mert irigyli jó szerencsédet!

Éljenek mind azok az kik igazok,
Piruljanak az sok irigy hazugok;
El ne felejtessenek minket amazok,
Kiket mi szeretünk: minket is azok.

* * *

Megvan Szencseynél, s egy 1752-ki vásári nyomtatványon. (Nemz. muz. kézír. hung. oct. 74. XXV.)

T. K.

ÓH HITETŐ ÁLNOKSZIVÜ...

-143-

- A XVII-ik századból. -

Óh hitető álnokszivü Diánna!
Édesdeden beszélgető Heléna!
Vidám szivet szomorító szép nympa,
Vidám szivet szomorító szép nympa!

Nám olyanok vagytok mint az tengerben
Syrenesek, mikoron az örvényben
Zöngedezvén énekölnek édesden,
Zöngedezvén énekölnek édesden.

Az tengeren evezőket szavokkal
Ó magokhoz hitegetik azonnal, -
Fizetni köll szegényeknek halállal,
Fizetni köll szegényeknek halállal.

Szökdécselő madarakat az tórben
Az madarász el-békerít csak könnyen:
Énekölvén, zöngedezvén édesden,
Énekölvén, zöngedezvén édesden.

Énekölnek, zöngedeznek gyakorta
Az szép szüzek az ifjakra károkra,
Igyekeznek szegényeknek bújokra,
Igyekeznek szegényeknek bújokra.

-144-

Te vagy, te vagy, ne titkoljad nevedet
Ki faggatod, búval ölöd szivemet, -
Meg nem szánod én keserves igyemet,
Meg nem szánod én keserves igyemet

Valjon kérlek mit vétettem ellened
Hogy éntülem ily hirtelen szerelmed
Megttagadtad, és megvontad víg kedved,
Megttagadtad, és megvontad víg kedved?!

Tudod szívem, hogy tégedet egyedül
Szerettelek mindenkoron szívembül:
De nem tudom mint esém ki kedvedbül,
De nem tudom mint esém ki kedvedbül!

Ám légyen úgy, ha megvetél engemet:
De mégis csak szeretlek én tégedet,
Bús szívembül ki nem törlöm nevedet,
Bús szívembül ki nem törlöm nevedet.

-145-

Tudod azt is, hogy éretted fejemet
Gyakran vetém nagy próbára életemet:
Ime mégis árvául hagysz engemet,
Ime mégis árvául hagysz engemet!

Hogyha látnád szívem, az én szívemet:
Mely iszonyún szeret s óhajt tégedet –
Nem engednéd kesergeni így őtet,
Nem engednéd kesergeni így őtet.

Hogyha szintén messzi földre bujdosom:
Szép nevedet mégis velem hozdozom, –
Rózsaszínű szép orczádat sajnálom,
Rózsaszínű szép orczádat sajnálom.

Már elmegyek, többet veled nem szólok,
Sirván járok, mikor rólad gondolok, –
Szerelmedért higgyed, én meghervadok,
Szerelmedért higgyed, én meghervadok!

Istenhozzád! már megbocsáss édesem
Teellened ha valaha vétettem!
Szerelmednek vagy kedvére nem jártam,
Szerelmednek vagy kedvére nem jártam!

-146-

Nem láthatom immár többé színedet:
Azért köllött megkövetnem tégedet –
Kérlek szívem, emlegess meg engemet,
Kérlek szívem, emlegess meg engemet!

Szerelmentül hogy keserven bucsuzám:
Szomorodott és bús szívvel ezt irám,
Nagy bánatnak árva fejem bocsátám,
Nagy bánatnak árva fejem bocsátám.

* * *

E mély érzelemmel, valódi költői érrel, s gyönyörű rythmusban irt bucsudal Szencsey György dalkönyvében létezik.

T. K.

ÓH MELLY ÁLLHATATLAN...

(„Cantio de amore.”)

- A XVII-ik századból. -

Óh melly állhatatlan világnak öröme!
Változás alatt van röjtve szöröncséje;
Rajtam is fordula szerencse kereke,
Mely szokott simának lenni ő tengölye.

Kérlek azért téged csillagomnak fénye:
Szomorú szívemnek ne légy ő gyötrője,
De szívem árjának légy csöndesítője –
Mert bánatimnak már megvidult tengere.

Reménségem-kivül ugyan megutálál,
Melylyel én szívemnek szomorú hirt adál:
De ugy látom, megént kedvedbe fogadál –
Adja Isten, velem együtt hogy lakhassál!

-147-

Bárcsak két szememmel mastan láthatnálak,
Nyelvemmel tégedet megszólíthatnálak,
Két kezemmel gyakran tapogathatnálak:
Kedves beszédemre nymphák hajlanának!

-148-

Sok ideje immár hogy utánad járatsz,
Mi lehet az oka, hogy választot⁵²⁾ nem adsz?
Talám csak szívemnek biztatást mutogatsz –
Keserüségr' okot lölkömnnek kivel adsz.

Sokszor jutnak nékem eszemben csókjaid:
Mikoron függöttek vállamon karjaid,
Orczámon, vállamon voltanak ajakid –
Gyakran hunyorgattak kökén két szemeid.

Klárís: gyöngé ajkad, néked gyöngy az állad,
Rúzsához hasonló az te szép járásod,
Hattyuhoz illendő az te ruházatod,
Gyönggyel vetekedik az te ábrázatod.

Bár csak éjjel hagynál már nekem nyugodnom;
Ha nappal éretted nyughatatlankodom:
Éjjel azonképpen veled álmaozom,
És nyughatatlanul én ágyomban nyugszom.

-149-

Vénusnak kertjében nyótt feje rúzsácskám:
Ne vess el előled én szerelmes rúzsám!
Piros hajnalkorban szóló galambocskám
Szánd meg már kinomat édes virágocskám!

Orczád mint szép rúzsá szívemet sajnálá,
Tekéntetes⁵³⁾ sólyom ki engemet vonsa,
Szívemet szivedhez öszve is kapcsolja –
Fekete két szemü gyönyörü szép rúzsá!

Rám fordítsad az te hű kegyességedet,
Világosíts(d) rajtam ragyogó szemedet,
És megoltsad bennem égő szerelmemet –
Csókkal pöcsétöljed szivedhez szívemet!

Soha gyöngeséged téged el ne hagyjon,
Az Isten tégedet minden jókkal lásson,
Engemet is az te kedvedben megtartson –
Szomorú hír téged soha ne aggaszszon.

* * *

Szencsey György dalkönyvéből.

VARGAVENDÉGSÉG.

-150-

- Hegedős-gajd a XVII-ik századból. -

Sok ideje miulta hallgatok, –
Az ki miatt ugyan beteg vagyok;
Az mit irnak csak azon háborgok,
De úgy tetszik mind reá találok.

Egykor esett egy jeles vendégség
Mellyet szerzett az vargamesterség,
Mindenben volt ő köztök az bőség:
De távul volt túlök az emberség.

Mert két jámbort hivattak szolgálni:
Az mészárost pecsenye-forgatni,
Választották az szücsöt tartani –
Az konyhára vágott fát hordani.

Hogy megkészült az vargák ebédjek:
Vargaság nekiek azt izenték
Egyék-igyék ha pénzzel fizetnek,
De lám mast is keveset fizetnek.

Tizennyolczan voltak az vargák:
Hús kenyeret meettek az rusnyák;
Az tyukokat tollastul faldozták -
Az szakácsnak az ganéját hagyták.

Hát te takács miért várakozol?
Mért mivelünk egy kortyot sem iszol?
Semmit velünk itt nem mulatozol -
Jobb hogy innét haza vakaróddol!

Az mészárosot úgy elfárasztották,
Az pecsenyét véle forgattatták:
De hogy megsült - haza-pirongatták,
Mindenfelé ötet hajtogatták.

Az mészáros ballagott házához,
Folyamodék maga konyhájához:
Mert meglátszék az paraszt vargákhoz
Csak hejában bizik ő azokhoz.

Az mészáros áldást kíván nékik:
Hogy életek olyan hosszú legyen
Mint az nyúlnak az farka egészen -
Az mészáros áldása csak ilyen!

Az takács is áldást kíván szépen:
Hogy varga-vendégség akkor legyen -
Mikor az disznók szép seregeessen
Szárnyon járnak az levegő égben.

Ollyan bő volt az fűszár-pecsenye.⁵⁴⁾
Hogy az ebet hagyigálták véle;
Torkig jártak az fekete lében:
De őnekik nem adtak ezekben.

Rakva vagytok embertelenséggel:
Mint ó ködmeny szóri az tetúvel,
Avvagy öreg leány szerelemmel -
Kár tinektek vargák az szép étel!

* * *

Szencsey György dalkönyvéből.

TERMÉSZETEMNEK...

- A XVII-ik századból. -

Természetemnek
Ez gyarló testben
Romlását,
Én életemnek
Sok vétkeimnek
Rútságát
Mikoron nézem:
Ottan ismérem
Iszonyú voltát,
Isten haragját,
Mert az pokolnak
Nyitva már látom
Ajtaját.

Irtózik lölköm
Édes Istenem
Ezektül,
Mert az pokolnak
Félek halálnak
Mérgétül,
Kiért napomnak -
Vidámságomnak
Szép világa is
Majd megsötétül;

Tűled kegyelem
Adassék nekem
Egyedül!

Reám bűnösben
Ez rút köntösben
Ne tekints:
Sőt szent érdemét
Szép piros vérét
Te említs(d)
Az én Uramnak
Jézus Christusnak.
Mast az bűnömért
Egybengyűjtött kincs:
Azért hivednek
Harmatját kérlek
Reám hints(d)!

-155-

Nem hányomvetem
Édes Istenem
Érdemem:
Mert minden épség
Tökéletesség
Énbennem:
Szent Lölköd által
Kegyelem által
Ha valami jót
Valaha töttem; -
Csak mast Uramért
Adassék nékem
Kegyelem!

Az sok próbáknak
Rajtam valóknak
Mély árja
Hogy elboritson,
Reám bút hozzon
Nagy habja,
Hogy életemben
Ejtsen kétségben:
Mindenek ura
Ne hagyj Jehova,
Sőt kegyelmednek
Röpüljön hozzám
Galambja!

-156-

Vidámságszerző
Szép fényesítő
Napodat
Sok homály után
Hozzad fel reám,
Utadat
Hogy látván aztán
Én is az után
Értsem dolgodat,
Akaratodat:
Ez élet után
Hogy lássam aztán
Orczádat!

Az Írás errül
Lám kegyelmedről
Azt mondja:
Hogy sok szenteknek, -
Bűnben élőknek
Példája
Nyilván kiáltja:
Hogy megtérőknek
Kegyelmes atyja
Vagy te Jehova -
Nyújts(d) hát kegyelmed
Ím régen kérem
Óhajtva!

-157-

Ímé megvallom,
El nem tagadom

Előtted
Sok bűneimért
Kivel testemmel
Személyed
Én megmocsokoltam
Undokítottam
Kéért tanácsot
Tülem elkedved, (?)
Óh árvák atyja
Adjad Jehova
Kegyelmed!

Ez az kegyelem
Minden bűnösnek
Énvélem
Az Christus által
Hogy megadassék -
Mast kérem.
Oh árvák atyja
Áldott Jehova
Engedd meg nékem
Ezt hogy őrizzem,
És kegyelmedbül
Áldjad kedvedbül
Életem!
Amen.

-158-

* * *

S z e n c s e y György dalkönyvéből. A fők értelme: „T i r n a v a i é”. A 8-ik versszaknak zilálnak vagy hibásnak kell lenni, mivel így a mint van, bajos eligazodni rajta.

T. K.

JÓ NAPOT SZIVEM VIRÁGOM...

(„Cantio de amore.”)

- A XVII-ik századból. -

Jó napot szivem virágom!
Mindenben jódat kívánom;
Éltessen Isten nem bánom -
Sőt tartson meg, azt kívánom.

Sok jó szerencsés napokra
Virraszson Isten akkorra
Az mikoron az én szómra
Hajul szived szándékomra!

Mondjad meg szivem titkodat:
Ha szeretsz-e csak magamat?
És távoztasd el kinomat
Ki érted régulta fonnyat.

Mert bizony sok ideje már
Hogy ráró sebes szárnyon jár -
Én szivem is csak téged vár
Belső röjtökébe bészár.

Lágyítsad meg hát szivedet,
Ne őszítsd meg fejemet,
Ne örüljed elvesztemet
Éretted veszedelmemet.

Mert szeretlek csak egyedül:
Mint gillicze, ki fészken ül
Hogy ő társátul el nem vál -
Míglen nem választja halál.

Várom sok hetet, hónapot:
Löljek alkalmatosságot
Veled beszélésben módot

-159-

-160-

Találjak oly titkon-valót...

De mégeddig szép madarkám
Titkomat meg nem mondhatám,
Hogy szivedet vigasztalnám,
És én magamhoz hajtanám.

-161-

De immár ugyan fölpozsduzt
Az szerelem is fölbuzdult,
Bennem az jóság megmozdult,
Szép nyájasságra fölindult.

Ne tiltsad meg hát magadat,
Szivem éntülem karodat,
Nyakamat általkapcsoljad,
És orczámat megcsókoljad.

Mert étczaka én ágyomban
Veled vigadok álmomban;
Ha fölsörkenek azonban -
Senki sincs mellettem ágyban.

Nincsen lölköm csak egy óra
Melyben szivem néked jódra,
Nem vágyakoznék ágyodra -
Hogy fekhethnék vánkosostra.

Nincs oly nap is, szép violám,
Melyben téged édes N...ám
Elfelejtenelek rúzsám
Gyöngén termett szép asszonkám.

-162-

Soha bizony én tentámmal
Föl nem irhatnám pennámmal,
Vagy ember gondolatjával
Ki nem mondhatja szájával

Hozzád én nagy hűségemet
És buzgó szeretetemet;
Csak néked mondom titkomat,
És megjelentem kinomat.

Szivem immár megértheted
Akaratomat tudhatod,
És kinomat megszánhatod -
Szivedet hozzám hajthatod!

Utánnad immár ne járasd
Szivemet tovább ne fáraszd:
Hanem titkodat megmondjad -
Magadat nékem ajánljad.

Frissen szól neked az nyelved,
Nincs semmi hiba tebenned;
Köszönetemet elvegyed
És titkomat megőrizzed.

-163-

Áldjon meg az Isten rúzsám
Tégedet édes violám,
Tartson meg jó egészségben
Téged egész életedben!

- Az ki ez verseket szerzé
És mast versekbe rendölé:
Nincs kétsége szerelmében -
De nem szól neki féltében.

* * *

(Szencsey György dalkönyve.)

Mint az utonjáró ki két utra talál
Nem tudván az járást gondolkodik, s megáll,
Törődik magában, elméjére gond száll:
Jobbra eredjen-e, vagy mely balfelé vál?

Fél ha rosz ösvényre talál tekeredni
Oly fortélyos helyen fog ott téveledni;
Az hol nem fél: gonosz kezd reá eredni -
Az melybül jó utra nehéz keveredni.

Így az én elmém is nem tudja mit kezdjen,
Két ut van előtte: melyikre eredjen?
Az járatlan uton fél: el ne tévedjen,
Hogy az jó utrul is gonoszra ne térjen.

Azaz: ha tovább is nótelenül éljek?
Vagy megházassulván feleséget végyek?
Kétséges az elmém ezek közt mit tegyek -
Két ut van előttem: melyikre eredjek?⁵⁵⁾

-165-

Meguntam, meguntam az árva életet:
Minthogy az gyermeki sorbul már kiköttem;
Mit kezdjek? elmémet ezen sokat hánytam -
De tanácsot adni magamnak nem tudtam.

Meg köllene azért feleségesülnöm,
Páros gerliczeként már fészkenben ülnöm,
Társam melegétül ott kedvesen fülnöm, -
Ily árvaságban is tovább nem őszülnöm.

De az már az kérdés: kit köljön elvennem?
Az jó feleségre mert nehéz szert tennem,
Hogysen pedig rosznak, megveszettnek türnöm:
Jobb nótelenségben örökké maradnom!

Ha udvarit veszek: nem szokott munkához -
Nem köll bizni annak gazdasszonyságához,
Az sült galamb pedig nem röpül szájához:
Ha maga sörényen nem lát dolgaihoz.

-166-

Ha városit veszek: azok cifra gógök,
Selyem-pártát, övet szerezni nem győzők;
Minden elég légyen, azt kívánja szivek -
Másként schola fele hunyorít az szemek.⁵⁶⁾

Áhitatosságok megvagyon ezeknek,
Mindjárt félbenszakad munkájok kezeknek
Mihánt⁵⁷⁾ az templomban hallják hogy csöngetnek,
Az melynek szenével másutt is égetnek.⁵⁸⁾

Ha falusit veszek: otthon nyög s tudatlan,
Az szép nyájassághoz, s jó kedvhez szokatlan;
Akarmi tréfaszót nem hágy mordulatlan,
Nem kap az szép csínon, lustán jár s mosdatlan.

Mondanám, jobb volna ha özvegyet vennék:
Mert két-három vetett-ágyas ember lennék,
Egy rakásban sok szép eszközt készen lölnék -
Teknyőt, bölcsőt, nyergét ottan én megnyernék.

-167-

Ez is egyelsőben szól alázatosan,
Pityergésen kezdi beszédét módosan,
Azután kérkedvén mond: itt készen vagyok
Szekér, ló, fölrántó-szíjjam is csatosan.

Mig magát ajánlja: pénzem elég vagyok!
Köntöse magának, urának az rudon,
Magát mosogatván jó kedven is vagyok
Nyájás ember nála ki hozzá járhasson.

De az jó idején nagybátran azt mondja:
Ki őtet elveszi az csak úgy gondolja -

Ha dolgozik ő bár legyen kurv' az anyja!
Hanem ha elvette: ötet el is tartsa!

Elégedjék véle: ha gyakran véle hál,
És valamint kíván mindent készen talál;
Azontul porontyát föltartsa⁵⁹⁾ ha csinál! –
Ha arra néz ember: annál mást is talál.

-168-

Ez is mindennapon fölindul haragra,
Bár rosz volt is: másik urát magasztalja;
Hanemha gonoszul történik halála –
Másképpen ő száját senki bé nem dugja.

Sőt néha kevésen ugyan megharagszik,
Ha bucsút nem adhat: melléd igyekezik;
Hogyha meg nem verhet, azon igyekezik –
Meghal majd – úgy tetszik – halála érkezik.

Nehéz eltartanom, hogyha szegént vészek,
Mast is szegény vagyok: annál szegénb lések,
Egy koldusból kettőt, nyomorultat tések –
Lesz így házasságom gonddal rakott fészek.

Ha gazdagot veszek: lesz súlyos keresztem –
Azt hányja szememre, hogy csak készre jöttem,
Övé mind az jószág mert nem én kerestem,
Azt is panasolja az mit eszem-iszom.

Ha rút lesz: az rútat hogy-hogy szerethessem?
Imelyögs⁶⁰⁾ nélkül meg sem ölelhetem;
Minden örömet rúttal eltemetem,
Veszetség, kárhozat lesz véle életem.

-169-

Ha szép lesz: ugyis lesz elég fejem gőzi:
Mert ötet strázsálni mindenkor ki győzi?!
Elhódítják penig ha ember nem őrzi –
Az én fazekamban mas is koncát főzi.

Más sok okokból is nehéz az házasság:
Kivántatik ahhoz sok alkalmatosság,
Fazék, kalán és tál, mindenféle jószág –
Búbánat, kárvallás, és nagy nyomorúság.

De Uram Istenem, kit nékem rendöltél,
Avvagy jóvoltodból énnékem ígértél
Anyámnak méhében mikoron teremtél –
Az időtül fogva rám gondot viseltél:

Oltalmaz meg mast is az csalárd ördögtül!
Egy jó feleséget adj nékem kedvedbül,
Kit bizonynyal kérek csak Istenségedtül –
Tudom, meg is adod nékem jóvoltodbül!

-170-

Szaladott⁶¹⁾ halacska mint az folyóviznek:
Úgyan örvendezzék az jó hirnek névnek!
Légyen kívánója minden jó erkölcsnek,
És vidámítója bánatos szívemnek.

Az mi marháinkat⁶²⁾ soha ne fogyassa:
De az miben lehet inkább szaporítsa,
Hogy azt felőle ne kezdjék mondanía:
Az mit ura keres – mind meg tudja innia!⁶³⁾

– Ez éneket szerzém minap mulattomban
Bakony s Vértes között nem régen laktomban.
Az Ur Istent kérem, hogy jó házasságban
Részt tégyen énnékem minden ő javában!

* * *

E több szépséggel bíró s helylyel-közzel igen correct verselésű ének Szencsey dalkönyvében létezik.

T. K.

JÁSZSÁG KUNSAÉG...

- A XVII. századból. -

Jászság Kunság mentiben szarkák kodácsolnak,
 Az berényi malomban verebet patkolnak,
 Szeged mellett Borosztján baglyok furulyáznak,
 Érken, Mérán a gyikok bojnyik-tánczot járnak.

Jákóhalmán a vargák ködmönt köszörülnek,
 A szomszédban Jász-Dózsán csak el nem rémülnek;
 Pusztá-Szikszón Győr mellett mentét fürészölnek,
 Esztergomnál, s Kiséren csontokat örölnek.

Az ó testamentomban volt egy öreg bába
 A kinek a szúféreg esett a fogába
 Hatvanhat szarándok járt az orrába -
 A ki ezt el nem hiszi, bujjonába.

Amaz öreg vénasszony fut, ugrik mint a nyul,
 És a jó vetett ágyrul majd hogy le nem fordul;
 Hogyha jó reggel fölkel, hurottul majd megful -
 A sárkányok dobjából sok titty-totty kicsordul.

-172-

.....

A ki ezen jó dallást hallja füleivel,
 Pénzt, póturát, petákat nem ad kezeivel:
 Holtá után ne nézzen bandzsál szemeivel,
 A szerencsen-országban hollók temessék el!

* * *

Nemz. muz. kézír. hung. quart. 175. IV. A kipontozott helyek obscenus voltak miatt nem közölhetők. - E gajd mint alakja s modora is mutatja: igen régi, a végversszak nyilván bizonyítja, hogy még a jutalomért éneklő vándor hegedősök korából való; ezért tevém fölébe a XVII-ik századot, a meddig bizonyosan felvág.

T. K.

VÉN LEÁNY PANASZA.

- A XVII-ik századból. -

Bánatja nincs ez világon annak:
 Az ki nevét tudja ő férjének,
 Sőt vigsága nagy vagyon szivének -
 Holtig nem lesz vége örömének.

Szent Istenem, lám te irgalmas vagy,
 Bús sziveknek vígasztalója vagy,
 Énnékem is kérlek örömet adj:
 Az pártában megagganom ne hagyj!

Mert ím, látom az én szemeimmel:
 Sok leánybarátimat viszik el,
 De lám engem senki nem viszen el,
 Sok gondolatimban epedek el.

Magnakvaló volnék, minden látja,
 Szépségemet senki nem kívánja,
 Mert az vénség virágomat rontja -
 Mint az füvet ugyan elszáraztja.

De ha engem valaki megkérne -
 Annak bátor csak félszeme lenne,
 Az lába is bátor bankós⁶⁴⁾ lenne:
 Csakhogy az én szükségemről tenne!

-174-

Készen volnék bizony ha köllenék,
 Csak kérnének mindjárt el is mennék,

Szegénylegént én mast nem utálnék –
Üngöt, gatyát szépeket csinálnék.

Az fársáng is imhol jön nagy lassan
Szintén mast volnék virágkoromban,
De férfival nem fekszem egy ágyban –
Megapedek sok gondolatimban.

Nem mondhatok jót az én anyámnak
Mert engemet szida vén kurvának,
Lapiczkának és az vaskalánnak
Rajtam kétje (?) az ő haragjának.

Ha szabados volna: megkéretnék
Egy deákat bizony választanék,
Akár vargát – azzal sem gondolnék:
Csak az fejér vénségre ne jutnék!

-175-

Az tűz az oldalam megsütötte,
Az orsó az újjamat föltörte,
Az dagasztás könyököm kiette,
Az tűzhely farom szélesítette.

Reám fogták azt is nagy hamissan:
Férjhez nem megyek! azt kiáltottam,
De bár kalodában tegyék nyakam –
Ha elmulik akarmikor rajtam!

Ha tisztességemet nem félténém:
Az pártámat mindjárt tűzben vetném,
Az fejkötőt az fejembe kötném,
Az kontyot is mindjárt föltekerném.

Örök Isten, hát én hová légyek?
Talám nem akarod, hogy örüljek,
Ez világban hogy én vigan éljek?
Vagy férfival én együtt fekügyek?

-176-

Ámbár nékem arra engednének:
Hogy fársángban legént kéretnének;
Bizony hármat mindjárt megkéretnék –
Negyediket szeretőül vennék.

Elsőben én deákat kéretnék:
Mert az deák nékem is tetszenék,
De mivelhogy otthonn nem ülhetnék:
Az menyecskék túlem elszeretnék.

Igy mindennap pártámat elvesztem,
Azt kölletlen – délig elkeresem,
Ha megtölöm óhajtván föltészem –
De mégegyszer bizony megégetem!

Elviseltem nyolczvanhárom pártát:
De nem vettem soha bizony hasznát,
Az g.....nak csömögős falatját
Nem érzettem soha használatját.

Ez éneket az ki versben rakta:
Öreg leány árvaságát szánta
Sirásokat fülével hallotta,
Versek szerént ekképen formálta.

-177-

Légyen elég ez néhány versecske!
Néked irám te szép gerliczécske;
Az tavasszal mikor megjön föcske:
Akkor lészen néked örömöcske!

* * *

Szencsey György dalkönyvéből.

-178-

- Karácsonyi ének a XVII-ik századból. -

Seregeknek Ura, ki lakozol mennyben
Vigyázz mindenekre kik vannak ez földön;
Bünteted az bűnöst rettenetesképen:
De az igazokat megtartod végiglen.

Értünk szegénységben ez világra jöttél,
És emberi testet érettünk fölveltél;
Óh édes Jézusunk mely hamar szenvedtél
Mert te testecsédnek helet nem lölhettél.

Bötlehem városban bé nem bocsáttattál,
Óh egeknek Ura - jaj mire jutottál!
Romlott istállóban úgy bénymorodtál -
Keserves sirással jászolban nyugodtál.

Ki az mennyet földet teremté szavával:
Csak egyedül vagyon keserves anyjával,
Ki mindent megruház: egy darab posztóval
Bétakartat és sir, zokog szent anyjával.

-179-

Oh emberi állat! magad vedd eszedben:
Hogy érted szenvedett az mennybéli Isten;
Hagyd el bűneidet, élj jámbor életben -
Hogy bébocsáttassál fölső Bötlehemben!

Az szent angyaloknak ki vala királya:
Ökör és az szamár az ő udvarlója;
Az mennynek és földnek egyedül ő ura:
Csak az ő szent anyja néki szolgálója.

Tiszta szivbül azért menjünk eleiben,
Kövessük meg őtet, kik vagyunk sok bűnben,
Kik nem adtunk szállást néki mi lölkünkben:
Hogy ne adjon minket ördögnek kezében!
Amen.

* * *

S z e n c s e y G y ö r g y d a l k ö n y v é b ől.

ÁRVA FEJEM...

-180-

- A XVII-ik századból. -

Árva fejem - mi haszna éltem:
Ha csak búban forog személyem?
Nincs ki szánja
S vigasztalja
Szomorú fejem:
Mert elváltam attól az ki szerette szívem.

Rám mosolygó két szép szemével,
Angyalábrázatú színével,
Vidámító
Szívámító,
Szép énekével,
Nyavalyámból kigyógyító hű szerelmével.

Véletlenül bágyasztja szívem,
Szörnyü kinom hervasztja színem,
Sok busulás,
Gondolkodás
Foglalja testem:
Míg nem látom - csak óhajtom: nem lesz víg kedvem!

-181-

Azért kérlek, szánj meg; Istenem
Utaimban légyen vezérem;
Visszatérvén
Egészségben
Lásson két szemem,

Ne kényszerítsd elválásra kérlek, bús szívem!

Ez éneket, ki kívánja
Jól megérthet ki volt authora?
Versfejekben
Feltalálja
Egy szó, hogy „árva”
Ki szívében régtől fogva kesereg vala.

* * *

A Mátray-codexből. A versfőkben ez áll: „Árváé.” Szép dalmérete hasonlít a kurucz tábori dalokéhoz; s a versszakok három utolsó sora egészen egyazon.

T. K.

GYENGE ROZSA...

- A XVII-ik századból. -

Gyenge rózsá, szép hattyucska, viola:
Édes lelkem, szép szerelmem, Vénuska!
Valjon élsz-e, s emlétesz-e valaha?...
Mert éretted csaknem meghalok búba.

Nálad nélkül nem jutok végórára,
Rád találok bűm s gondom hajlékára;
Szívem szakad mégis óhajt nagy sirva,
Mondván: engem kínzó gyönyörű rózsá!

Elválásom tőled mint lón véletlen,
Az szerencse mellőled hamar elvőn,
Kis hattyucska, tégedet özvegygé tőn
Az Vénusnak haragja mindkettőnkön.

Jaj mit tegyek, s hova legyek egyedül?
Vigasztalást nem várhatok senkitől,
Szívem kinja napról napra öregbül -
Bárcsak egy szót hallhatnék édesemről!

Nyughatatlan szívem keserves kinja,
Megkereslek édes lelkem, kis rózsá,
Mert nincs sohol nálad nélkül orvossa -
Vajha szárnyom volna, röpnék oda!

Jaj énnékem, jaj árva idegennek
Mert mind-éltig⁶⁵ csak nagy bűmben kesergek,
Jó lovamot nyugodni sem engedek
Valameddig véled szemben nem leszek!

* * *

A Mátray-codexből.

ÁLL ELŐTTEM...

- A XVII-ik századból. -

Áll előttem egy virágszál,
Örvendetes liliomszál,
Kis kertemben ékesen áll
Ki életem, - egy virágszál.

Áll előttem szép violám
Rózsaszínű szép Ilonám,
Kegyes tekintető rózsám -
Gyönyörűségecs violám.

Kis kertemben szép virágok -

-182-

-183-

-184-

Jó illatu szép virágok
Tündöklő szép piros rózsák
Gyönyörűséges violák.

Óh szép virág szerelmemben
Mikor volnék szép kertemben
Rózsa-, violaszedésben
Az te nagy és szép kedvedben!

Akkor léssen vigasságom: -
Rózsa-arczodat ha látom,
És ékesen csókolgatom -
Akkor léssen újulásom.

Néked egészség adassék,
Szép termeted böcsültessék,
Jó híred néked hallassék.
És éntülem szerettesék.

Füleidben immár vegyed
Fordíts(d) reám személyedet:
Halld meg keserűségemet -
Tarts(d) meg az én életemet!

Legyen bocsánat énnékem
Tüled óh én szép szerelmem;
Noha mostan távul vagyok tüled
Ne felejts el azért engem Eszter. (?)

* * *

A Mátray-codexből. Az utolsó két sor úgy látszik el van ferditve.

T. K.

AZ KI NEM RÉGENTEN...

- A XVII-ik századból. -

Ad notam: „Nosza sóhajts egyet, gondolj valahova...”

Az ki nem régenten válék el éntülem
Illy keserves szókkal lón bucsúvételem,
Csak kevés ideig lón beszéde vélem,
Mint árva madár él, marada el túlem.

Engem csak egyedül szomorú bánatra
Elhagyott mint árva, nem szabadulásra;
De nem reménlettem hogy ő érte végre
Jusson szegény fejem oly keserves igyre.

De méltó e mellett ezeket szenvednem:
Mert ő is sokat túrt, szenvedett érettem,
Az irigyek miatt szive busult értem -
Azért ő helyette senki nem kell nékem.

Mert az ő szemei csak engem vigyáznak,
Melyek szerelmére engemet onszolnak;
Kérem azon őtet: ne hagyjon prédának;
Holtig tartson engem ő saját rabjának.

No nem illik nékem errül többet szólnom -
Mert nem hagyja szívem többé halasztanom,
Ideje már nékem az utnak indulnom,
Csak engedje Isten szép személyét látnom!

Ezminap mutatá személyét énnekem:
De nem beszélhetett akkor véle szívem,
Mivel az irigyek lesték életemet
Az kik meggátolták igyekezetemet.

Mert az ő termete ékes mint az cyprus,
Az Lybánus hegyén felnőtt magas czédrus,

Mellynek szerelmére az kegyetlen Vénus
Engemet hiteget - kiért szívem csak bus.

No ne féljünk már semmit az irigyektől -
Mert már ők elvesztek minden gyökerestül,
Valóban veretnek étczaki⁶⁶⁾ szelektül,
Isten haragjának kegyetlen tüzétül.

-188-

- Egy keserves ifju így végező versét,
Vérével megfesté keserves énekét,
Kérvén azon ő szép régi szerelmesét:
Hogy kötné immár le ő megbusúlt szívét!

* * *

Mátray-codex. „Keserves ifju“ = kesergő, bánatos ifju; a „keserves“ szó régen gyakorta így jó elé.

T. K.

TITKOSAN SZERETEK...

-189-

- A XVII-ik századból. -

Titkosan szeretek
Csak egyet kedvelek,
Ki legyen? s hol legyen?
Én jól tudom.
Akárki mit mondjon,
Ámbátor megszóljon
Nem félek, - így élek,
Ezt megtartom.
Sokan beszélnek,
És megítélnék
Engem kevélynek
Elhiszem, vélnek -
De a ki híven él
Nem csapdos mint a szél:
Mint kószál
Bátran áll
Az nyelveknek!

Az tudja, s én tudom
Másnak nem is mondom
Mi közü - bár füzi -
Másnak ehhez?!
Megelégszem véle:
Mert kedves személye,
Elég az - hogy igaz
Ő hivéhez.
Ezt dobra ütni
Vagy megtudatni,
Mással közleni,
Vagy kibeszélni -
Mert illyes dolgokban
Hamisság gyakran van,
Szolgálnak,
És ártnak:
Ell köll hinni!

-190-

Lehetne találni,
Nem egyet számlálni
Hivségben, szivekben
Kik kárt tettek;
Jól meg nem vizsgálták
És meg nem fontolták
Hogy bátran és nyilván
Csak szerettek.
Mert ebben sok árt:
Szem s nyelv tehet kárt,
Így immár sok járt
Egymástul elvált,

-191-

Végtére megbánták
De későre hagyták,
Nem hitték,
Szenvedték
Az ilyen kárt.

Igaz, most is vannak
Kik engem vizsgálnak:
Akarnák, hogy tudnák
Kit szeretek?
Némely már kérdezte -
Ezt mondtam: quid ad te?
Pirultak - némultak
Az ilyenek.
Így más is járhat,
Ebből tanulhat:
Az csak hallgathat
Ki nem szólalhat;
Nem jó vizsgálódni,
Más titkát nyomozni -
Okos az
Boldog az
Ki - hallgathat!

-192-

* * *

Nemz. muz. kézír. hung. quart. 178. II. 295. sz. E különben is csinos, és könnyed-menetű dal reám nézve kétszeresen érdekes, mert mint a versfőkből kiderül, valamelyik ősöm („Tali”) írta, a mit azon körülmény is igazol, hogy mint Komárom vidékén ismeretes ének - küldetett be. A külforma gyakorlott költőre, a nyelvezetnek itt-ott még érezhető ódon zamata régiebb korra mutat. Én szerzőjeül legvalószínűbben az 1683-ban a török ellen Párkánynál vívott ütközetben elesett Thaly Ferenczet tartom, mivel, mint családi irományainkból látom, nevét ő szokta csak egyszerűen „Tali“-nak írni, míg a többiek - az újabbak úgy mint a régiebbek - „Thaly“-nak vagy „Thali“-nak írják; bár kivételesen, egy régi pertárgyaláson láttam Thaly Gergelynek⁶⁷⁾ Komárom-vármegye 1635-44 közötti vice-ispánjának nevét is h-nélkül írva, de oly réginek mint az ő fiatal kora, a jelen költeményt nem tartom.

T. K.

MENJ EL MADÁR, MENJ EL...

-193-

- A XVII-dik századból. -

Menj el madár, menj el,
Mondd szolgálatomat
Az én asszonyomnak,
Kedves szép rózsámnak.

Vidd el leveletem,
Mondd meg hűségemet:
Engem oda várjon
És el ne aludjon!

Szive ne busuljon,
Azon ne óhajtson:
Ha véle szólásom,
Gyakran nem volt átkom.

Ez jövendő éjjel
Ótet nagy örömmel
Higyjed megkeresem -
Csak legyen örömben.

Mondjad, hogy szeressen,
Engem meg ne vessen
Egy hitván nyalkáért,
Egy rút förtelmesért.

-194-

Mert ha egy nyalkáért
Mégvet csak egy roszért:
Kész az koporsóban
Vagyok leszállanom.

Mint az gerliczének
Nem szabad már nékem
Zöld ágra szállanom,
S tisztavizet innom.

Tudod hogy szeretlek,
Tégedet kedvellek
Gyenge liliomom, -
Gyenge majoránám.

Kertemben mint rózsám,
Arany-vessző-szálom
Olyan vagy te nálom
Mosolygó szép poskám. (?)

Megnyugodtam rajta
A mit minap mondál
Midőn szép csókokkal
Engem látogattál.

Ha tetszem kedvednek
Ékes termetednek
Engedek mindenben -
Csak legyek kedvedben!

Hogy te víg kedvedet
Nyerném szerelmedet;
Soha másat kívűled
Ne keressek szívet.

Soha az míg élek
El nem felejtkezlek:
Mert szívem közepin
Fel jegyzettelek.

Légyen egészségben
Az kit verseimben
Most kit emlegetek
Ez kis énekemben.

* * *

Mátray-codex.

-195-

ÓH ÁTKOZOTT KIS CUPIDÓ...

- A XVII-ik századból. -

Óh átkozott kis Cupidó
Piros vérem szomjuhozó,
Szerelmekben lenge, csaló,
Szép ifjagnak te vagy háló.

Ne gyötörjed én szívemet
Add meg nékem szeretőmet,
Ne adj nékem innom mérget,
Ujíts(d) elébbi kedvemet!

Tündéres vagy, mert nem látlak:
Ha látnálak, megfognálak,
Vas béklyóban jártatnálak -
Mint te engem kinoználak.

Szabadságod úgy nem lenne
Mert hatalmad mind elveszne,
Szép szeretóm is kedvelne -
Ha nyelvem nem hizelkedne.

De nem látlak, azért kinzasz,
Szelemtől már megfosztasz,
Mulatságban veled nem hagysz -
Sőt halálomra mérget adsz.

-196-

-197-

Elbágyadott szintén szívem
Hogy nincs előttem szerelmem,
Ujontan újul gyötrelmem,
Szememből kicsordul könnyem.

Nem láthatom szeretőmet,
Fárasztom érte szívemet;
Járok sok üres rút földet:
Csak láthatnám szerelmemet!

De kétséges őtet látnom
Noha gyakran én óhajtom,
Kinaimat úgy számlálom –
Érted szívemet fárasztom.

Az tavasszal az szép szüzek
Az mezőre kísétálnak,
Csak egymásra mosolyognak –
Azonközben csókolódnak.

Más rózsát is szakaszthatnék
Hogyha kedvemnek tetszenék,
Kiben vígságot találnék:
De ezzel csak bút szerzenék!

Vénus szerelem asszonya
Ifjak szívét busítója
Kinek keziben kézijja,
Idegében vetett nyila.

Megtöri ő az ártatlant
Nem szánja valakit kaphat,
Gyönyörködik hogy vért onthat,
Kedves nála illy áldozat.

Minap hogy egyik leánya
Engemet előtanála
Meglőni engem akara –
Megjijedék, mondék arra:

Óh Vénusnak szép leánya
Mit haragszol te szolgádra?
Tulajdon saját rabodra –
Ha nem vétett néked soha!

Tudatlanságombul⁶⁸⁾ néked
Ha vétettem te ellened:
Reám ne onts azért mérget –
Engedelmes légy ezeknek!

– Ezeket siralmas szókkal
Irtam könyhullatásokkal
Hogy sokáig én csókommal
Nem láthattam vígassággal.⁶⁹⁾

* * *

Mátray-codex.

DRÁGA SZEMÉLYEDÉRT...

– A XVII-ik századból. –

Drága személyedért
Hát én hová legyek?
Mire hajtsam fejem?...
Hát csak búban élek!

Bizony nincs olly próba
Kinn által nem megyek
Én, csak elolthassam
Égő szerelmemet.

Valamig nem lézen
Szerelmedben részem:
Addig mind csak búban
Foglalom életem.

Bizony ha újonnan
Adatnék születnem:
Phoenix madár-módra
Megégetnék testem.

Eleven nem volna,
Az ki nem kívánna,
Veled mulatozni
Ottan kész nem volna.

Egy szóval valami
Dicséretre méltó:
Szép asszonyságodban
Mind feltalálendő.

Kegyesség, ékesség,
Szépséges ékes szó:
Az ifjak lábának
Készítettett békó.

Mondd szolgálatomat
Öcsémasszonyodnak,
Hogy szintén most élem
Búban világomat.

- Ez verseket szerzém
Csak az te kedvedért,
Az én hozzám való
Kegyességedért.

* * *

Mátray-codex. Ugy látszik néhány versszak hiányzik e költeményből, vagy hogy a strófák nincsenek a kellő egymásutáni rendben. A 7-iknek bizonyára a 6-ik előtt kellene állania.

T. K.

HOL VAGYTOK...

- A XVII. századból. -

Hol vagytok Pegázus, Parnassus leányi,
Szép éneklő múzsák Apolló hugái:
Legyetek szívemnek ti vígasztalói,
Elmult örömemnek visszatérítői!

Nem kérem tőletek Tullius szép nyelvét,
Sem az Herculesnek bátor, kemény szívét:
Csak egyedül szívemnek régi örömét -
Elmult jó kedvemnek visszatérítését!

Nem is igyekezem Tróját oltalmazni,
Achilles fegyverén Ajax-szal osztozni:
Akarom szívemet bűtül oltalmazni -
Kit sokféle kinok szoktak is kinoszni.

Miként tüzön-vizen nyargaló Phaeton
Fel s alá vonatik lovátul szabadon:
Így az én szívem is igen gyakran vagyon -
Fel s alá vonatik, mert bűja nagy vagyon.

Annyira elgyötrött már az szomorúság
Hogy csak olyan vagyok mint útfélen nőtt ág,
Kit minekutána valaki ha levág:
Minden utonnálló rajta tapod és hág.⁷⁰⁾

Miként az szélvészben eltévedett madár
Kit az záporesső úgy elfárasztott már,

-201-

-202-

-203-

-204-

Hogy fáradtság miatt csak alig s gyöngén jár, -
Jaj, mert mindenfelől halálos fegyver vár!

Vajha Mercúrius ez világban élne,
Jelen volna régi hatalmas ereje,
Jupiter kedvibül reám tekintene -
Engemet mint Bellist folyóvízzé tenne!

Bizony jobb is volna nékem eltávoznom,
Kis virágok között csendesen nyugodnom,
Avvagy zöld erdőkön, pázsiton bujdosnom:
Mintsem koporsóig így kell szomorkodnom!

Könnyeim forrási áradnak naponként,
Soha el nem fogynak Pontus vize szerént;
Keseredett szívem valamellyre⁷¹⁾ tekint:
Talál ő magának mindenütt nagyobb kint.

-205-

Azért az koporsó hamar légyen készen;
Az hol pedig nékem temetésem lészen -
Följül koporsómon ez néhány szó légyen
Hogy énfelőlem is emlékezet légyen:

Itt fekszik egy árva, itt eltemettetett
A kinek éltében az bú véget vetett;
Jaj ez is éltében eleget kesergett -
Nyugodjék csendesen, bírja az egeket!

* * *

Má t r a y - c o d e x .

„AZ HÁZASSÁGRÓL.”

- A XVII-ik századból. -

-206-

Az ki indul
Hosszu utra
Sokat búsul,
De nem tudja:
Ha járása
Bujdosása
Jóra lészen vagy fordul gonoszra?

Sokszor romol
Kárt gyakran vall,
Kedve bomol,
Pokol hirt hall:
Míg vigsággal
S jó haszonnal
Vissza nem tér kivánt jutalommal.

-207-

A sok káron
Sir, bánkódik,
A jó hasznon
Örül, ugrik,
S vigan lakik
Kedven nyugszik -
Eszik-iszik, semmit nem bánkódik.

Igy van dolga
A ki gondját
Házasságra
Adja magát,
Az út súlyát
Sok bú dúlját -
Mig végre nem viheti szándékát.

Nem tudhatja:
Nyér vagy veszt-é?
Ha haszonra
Fordulhat-é?

Jót talál-é?
Roszat vesz-é?
Kedve szerént ha úta fordul-é?

-208-

Ki haszonnal,
S ki jár kárral,
Ki angyallal,
S ki sátánnal,
Bűn anyjával
Szörnyü kárral
Akad öszve lelkének kárával.

A kedves társ
Nyilván angyal,
Ha jót találsz
Élhetsz azzal
Kevés búval
Ritka jajjal
Nem sóhajtasz lelked fájdalmával.

Helyén vagyon
Minden dolgod,
Nem lesz másod
Kivánságod
Éted, itod,
Vigasságod -
Tökélletes vigság minden dolgod.

-209-

Szomorkodjál
Ámbár néha,
Siránkozzál
S akadj kárra,
Juss bár búra
Szörnyü jajra:
De a jó társ lesz vidétásodra.

Fénlő gyémánthoz,
Rubinhoz,
Finum aranyhoz,
Ezüsthöz
A jó asszon
Gyakor haszon
Hasonlatos a drága gyöngyökhöz.

A tárháznak
Minden szine
Udvarának
Ékessége,
Szép tüköre
S drága kincse
A jó asszony urának öröme.

-210-

A jó asszony
Szép korona,
Ékes bizony
Mint pálmafa;
A szép rózsza
Sem viola
Nem ér véle liliom illatja.

A férfinak
Szép címere,
Dolgainak
Kivánt vége,
Tisztessége
S hire-neve
A jó asszony segítsége, s élte.

Ne mondd magad
Nyavalyásnak,
Ne kiáltssad
Magad búsoknak:
Sőt boldognak
S nagy gazdagnak
Ha szerit tetted a jó asszonynak.

-211-

Elég vagyon
Mert mindene
Kinek van jó
Felesége,
Tisztessége
S hire-neve
Nevelkedik ég alatt mindene.

Házát belől
Ha elnézi,
Mindenfelől
Elszemléli:
Tisztán leli
Mert van neki
A ki házat mindennap szépíti.

Óh boldogság!
Óh nagy öröm!
Óh nagy jószág
S segedelem!
Én Istenem
Adjad érnem:
Illy drága vendégben légyen részem!

-212-

- De a rossz társ
Merő sátán:
Mint hegyes nyárs
Mord az urán,
Örül kárán
Tapsol bűvén -
Megemésztő tűz a férfi házában.

Skorpióval
Együtt lakni
Viperával
Megalkudni
Könnyebb élni
S hasznosb járni:
Hogy nem ilylyel egy házban szorúlni.

Basiliscus
Látásával
Megöl: de én
Mégis azzal
Éjjel-nappal
Vigyázással
Inkább laknám mint a gonosz társsal!

-213-

Jaj hát annak,
Jaj mind éltig!
Meholt bizony
Immár félig -
Rossz asszonyra
S tunya társra
A ki talál, gyász dolga mindholtig.

Nem verradhat
Az örömré,
Estvét nem érhet
Kedvére,
Vagyon része
Könyves szembe
A ki talál tunya feleségre.

Étel-ital
Annak méreg.
Rossz asszonynyal
Ki ventereg,⁷²⁾
Óh rút féreg
S kinnó méreg
Szegény férfi körül sértő vasszeg.

-214-

Háznak minden
Csunyasága,
Tiszta ágynak
Gyalázatja,

Férfi gyásza
S kénzó láncza
A rossz asszony urának hóhéra.

A rossz asszony
Urát gyötri,
Higgyed bizony
Megemészti,
Lelkét sérti
Rontja s veszti,
Idő előtt aggasztja s vénéti.

Mint agyonvert -
Ha uton jár,
Vélnéd hogy rest,
Mert mint a sár
Szurkosan jár -
Vigyázz rá bár:
Felesége miatt megholt az már!

Óh szörnyü bú!
Jaj nagy eset!
Oh szomorú
Bajos élet!
Jaj mi lehet
Mondj csak egyet
A mi szörnyebben tépné az embert!

Óh nagy ostor
Ki előttem
Sirván sokszor
Forgasz nékem;
Én Istenem
Ne adj érnem
Illy rossz vendégben hogy légyen részem!

- Ezt kedvéért
Egy ifjúnak
Irámb azért
Hogy jó társnak
Mint aranynak
Sőt gyémántnak
Keresője légyen tiszta ágynak.

Végyen példát
Barátjáról
Ki véle szólt
Bár csak arról,
Mert ki másról
S nem magáról
Tanul: az jár minden dolgában jól! -

* * *

Ezen igen nehéz szerkezetű, kereszttrímekkel ellátott dalméretben írt költemény a Mátray-codexben, úgy Balassa és Rimay énekeskönyve toldalékában létezik. (L. pl. a debreczeni 1744-iki kiadás 350-ik lapját.)

T. K.

MENJ EL KÉT KEZEMMEL IROTT...

- A XVII-ik századból. -

Menj el két kezemmel írott kis levelem
Tudakozzad titkon: hol légyen szerelmem?
Kérjed őtet igen: légyen szemben velem,
Hadd vigasztalja meg keseredett szívem!

Köszöntséd én szómmal mihelyen meglátod,
Virágos kertiben aluva tanálad,
Költs(d) fel őtet mindjárt, ha lesz benne módod,

Tudom megmutatja ha⁷³⁾ lesz jó választod!

Mondd szolgálatomat; engem oda várjon,
Piros orcájáruul szép csókokat adjon,
Más szeretőt soha kívülem ne tartson -
Sőt szép beszédével engem vigasztaljon.

Azonnal belépém virágos kertében,
Szép irott levelem látom kebelében, -
Megfelele mindjárt ő nagy örömében:
Istenhozott szívem, virágos kertemben!

-218-

Mindjárt idenyújtá kötött bokrétáját
Kire illatozván jószagu illatját
Monda, hogy megtartsam kedves ajándékját
Magát is rám bizza - ne keressem mását!

Jobb volna engemet ha nem próbálgatnál,
Szép piros rózsámbul szakasztanom hagynál,
Egynehány szép csókkal engemet táplálnál -
Hogysen mint engemet árvaságra hagynál!

* * *

Mátray-codex.

MUTATTA VÉNUS...

- A XVII-ik századból. -

Mutatta Vénus két almát,
Elkapá túlem az rózsát
Látta szívemnek bánatját
Adá Cupido jutalmát.

Vigyáznék rád ha látnálak,
S én magamhoz hozhatnálak,
És én magammal hagynálak -
Téged is lopogatnálak.

Az hol te jársz: rózsa keljen!
Az hova lépsz: gyöngy teremjen!
Ez világon hirünk legyen,
Szerelmünknek oka legyen.

Az hol te jársz: az nap megáll
Pávamódon nézvén csudál,
Minden ember téged kíván,
Soha téged nem bánt halál!

-220-

De tégedet kiválasztlak
Ha lehet magamnak tartlak,
Máshová el nem bocsátlak -
Kiki keressen magának!

Ifju Páris Helenáe,
Dido asszony Aeneásé
Gismonda is Gisquardusé -
Megengedte, legyen övé.

* * *

Ezen olly gyönyörű részekkel bíró dalocska a Mátray-codex-ben létezik.

T. K.

ISTENVELED ÉDES-KEDVES...

- A XVII-ik századból. -

-221-

Isteneved édes-kedves Minervám!
Adjon Isten, lelkem, hogy lehess mátkám;
Engedje meg Isten, szívem Erzsókám,
Hogy szived lágyuljon, forduljon, hozzám.

Engedje meg Isten, hogy lehetsz enyim,
. mostan minden bánatom, ⁷⁴⁾
Túlem távozzanak sok gondolatim,
Kit Isten engedje, hogy lehetsz enyim!

Elhiggyed bizonynyal édes kis rózsám,
Klárís ajku szép, kedves Erzsókám,
Szép gyenge testedet hozzám szorítanám,
..... ⁷⁵⁾

Óh kedvedre tartott édes kis Nymphám,
Istenasszony módra született rózsám
Vajha azt érhetnék, szívem Erzsókám:
Akkor lennél bizony másszor világra!

Bárcsak egyszer nékem édes Erzsókám
Ugy szólnál énnékem az mint akarnám,
Pünkösdben virágzó édes kis rózsám -
Két orczádat megcsókolhatnám!

Édes szép Erzsókám, te személyedért
Irtam ez éneket, szívem szivedért;
Engedje meg Isten, kit kívánsz azért,
Kérlek mondjad egy szót, ha lehet azért.

* * *

Mátray-codex.

-222-

„CANTIO JOCOSA.“

- A XVII-ik századból. -

Nosza s óhajts egyet, gondolj valahová,
Hunyd bé az szemedet, ne is nézz sohová,
Középtájon aránt, fel, amoda, alá...
Mondjad hogy ott lakik - de ne mutass reá.

Mély gondolkodásra bocsássad elmédet,
Világ négy részire vessed szemeidet,
Gondolj az világon mindenféle rendet -
Ki hamissan kaszál, ki vág igaz rendet...

Állhatatosságot szived itt nem lelhet,
Reméntelenségben minden tested reszket,
Rövid életed is naponként ad mérget:
Jobb, jól se tartanál - hogy még megemésztes!

Az ki mit nem szokott, nem tudja kívánni;
Az ki mit szeretett - szokta óhajtani;
Bizony jobb meghalni hogysen mint kívánni -
Kiváltképpen hogyha azt el nem nyerhetni!

Mikoron tanácsot kérdesz valakitül
Ha nem fogadod is okos lehetsz ebbül:
. az mint szólnak errül -
Ez deákul vagyon: kérdd meg más embertül!

Meghidd, vagy meghalok, vagy túled elfutok,
Vagy érted elveszek - vagy enyimé tészlek;
Szánj meg édes szívem, ugyan kinszerítlek:
Isten ugy segéljen: szivembül szeretlek!

Éltemet éltedig, - nem kívánom tovább,
Ne légyen halálom később sem hamarább;
Az megbúsult ember elméjében dób-dáb -
Ez derekas dolog nem valami líb-láb!

-223-

-224-

Irám ez verseket tulajdon kedvedért,
Énhozzám mutatott kedves személyedért;
Már többet nem szólok felőled ezekért -
Az Isten áldjon meg az te jóvöltodéért!

* * *

E sok szép helylyel és szabatos verseléssel, zengő rythmusban irt vers a M á t r a y - c o d e x ben létezik. Az 5-ik strophá kipontozott félsora a codexben is üresen van hagyva; nyilván: a codex összeírója nem tudta elolvasni eredeti példányának - mint a következő sorból gyanítható - latin szavait.

T. K.

MIT VÉTETTEM...

- A XVII-ik századból. -

Mit vétettem - édes szivem, hogy megutáltál?!
Én helyettem - szép szerelmem mást választottál;
Te vagy-é az az ki engem ekként elhagyta?...
Óh álnok sziv, melly véletlen engem megcsaltál!

Lám, méreg volt - az te szép szó, kit méznek véltem,
Szép szerelmed máshoz hajlott, kivel én éltem;⁷⁶⁾
Mást választál én helyettem édes Dóricskám -
A kit én soha tetűled nem reménlettem!

Jutnak szivem - most eszemben az mit miveltél,
Mostan esztendeje velem az mit végeztél,
Én ölömben ülven sokszor mit beszélgettél:
Több ifjak közt csak egyedül engem szerettél!

Jöllehet bánkodik szivem, hogy így van dolgunk, -
Sok szép virágokkal együtt elmúlt szerelmünk;
Mert jól látom édes szivem, hogy vigasságunk
Elfogyott, s nem leszen többé friss újulásunk.

De hagyján! ha szintin nem lehetek is tied:
Csak parancsolj - én mindenben lések te hived,
Ne mondhasák nagy örömmel az sok irigyek:
Megutálták ezek egymást, elmúlt szerelmek!

* * *

E szép éneket is a M á t r a y - c o d e x tartá fenn.

MINDEN ÁLLAT ÖRÜL...

- A XVII-ik századból. -

Minden állat örül a tavasznak,
Kedvvel várja nyílását az fának,
Mint szép leány gyenge koszorónak -
Fejét hajtja ékes madárszónak.

Minden állat ő társával sétál
Nincs olly fene ki szelidben nem vál,⁷⁷⁾
Míg egymástul elválasztja halál -
Vagy irigy nyelv reájok nem talál.

De te zengő szegény árva fejem
Semmi hasznót nem találhatsz ebben;
Az szép tavasz mi haszon énnékem -
Ha az itt nincs az kit szeress híven!

De ha szintén most nem láthatom is,
Szép orcáját nem csókolhatom is:

-225-

-226-

-227-

Megadhatja az Isten még azt is –
Nem lesz késő, tudom, még akkor is!

Ha egymástul szintén elválnak is:
Ne utáljuk szívem meg egymást is,
Csak izengető ékes szóddal is
Ajánljad holtodig magadat is.

Ám menj el szívem mostan békével
Lásson Isten sokszor, ha beszélhetsz
. éltig szerelmeddel,
Könnyezz akkor értem szemeiddel.⁷⁸⁾

És mégegyszer szívem jövődőre
Lépek akkor ajtód küszöbére,
Én is akkor gyöngye köszkenődre
Könnyet öntök te szép személyedre.

Ha lehetne koporsóban érted
Szállanék, mint Diannáért
Teéretted ma vaddá változnék,
Ha csak szép személyed túlem láttatnék.⁷⁹⁾

Utáljon meg immár bár ez világ:
Csak akkoron nyiljon majd az zöldág,
Miénk lenne akkor az mennyország,
Vénus asszony játéka, vigasság.

Egy tekintet szerzi az szerelmet,
Szerelemnek lángja egyességet, –
Vénus asszony játéka ezeket
Gyenge színű sok szép nézéseket.

– Authorát mostan meg nem mondom
Négy verseit ez éneknek toldom;
Jankó neve ha jól meggondolom,
Vénus asszony játékát forgatom.

* * *

Mátray-codex.

„CANTIO PETITORIA.“

– A XVII-ik századból. –

Vagyon egy kis ráró – szárnya nélkül járó,
Sugár szárnyon járó – rám röpülő ráró,
Istenasszonyok közt sem volna utolsó:
Csak ne volna olyan rettenetes kinzó!

Ifiu, de szelid mint gerlicze ki tűr,
Fejér mellye olyan mint az megrakott csűr,
Piros orcáskáján csaknem hasad az bőr, –
Kövéрке, édeske, mint az szép kövér fűr.⁸⁰⁾

Szelid, engedelmes, galambtermészetű,
Csinos, kegyes, és nem kicsin tekintetű,⁸¹⁾
Szerelemreméltó, Dianna-termetű
Kit elkötlözett⁸²⁾ szívem, mert hozzá hű.

Víg ráró szívemet régulta kinozza,
Mind nappal, mind éjjel örömét fogyatja;
Szerelme testemet úgy fölgyulasztotta –
Hogy szörnyű kinomat nincs ki kimondhassa.

Szánj meg azért illy nagy szörnyű kinaimat
Mert csak meg nem ölöm éretted magamat;
Enyhíts(d) kinok miatt lankadt tagaimat,
Mutasd mint én hozzád, hozzám jóvoltodat!

Szánj meg mégis végre, kérlek édes szívem –

Hadd lássam, hogy nem vagy idegen én tőlem;
Töltsd bé ez mostani szomorú kérésem -
Elnyomod szerelmed... Istenem légy vélem!

* * *

Mátray-codex.

-232-

VÁRJ MEG MADARAM...

- A XVII-ik századból. -

Várj meg madaram
Szerelmes társam,
Mit visysz, hadd lássam -
Ústöm, aranyam.

Látd-é, fáradok,
Utánnad járok,
Sok jót hordozok
Kit neked adok.

Te is violám,
Kedves Örzsókám,
Szerelmes mátkám
Jőjj ide hozzám!

Nem kérek gonoszt
Te se adj panaszt,
Tudod az mórest,
Ne hagyj szerelmest.

-233-

Tégedet tartlak,
Mátkámnak hílak,
Én meg nem csallak -
Adj helyt igaznak!

Mert szánhatsz azért
Engem az jóért
Nem veszek pénzedért:
Csak szépségedért!

Ne nézd atyádat,
Hadd szóljon bátyád,
Hallgasson anyád -
Sok jómat kívánd!

Mikor kéretlek
Felelj ezeknek:
Tetszik szivemnek,
Hozzája megyek!

-234-

Noha ő szegény,
De lám nem kevély,
Együgyü⁸³⁾ legény,
Nem igen fösvény.

Szeretem őtet,
Ő is engemet,
Ne bánts(d) szivünket -
Adj öszve minket!

Élek ő vele,
Halok ő vele,
Mert szivem tüze
Görjed szivembe.

Igy szólj atyádnak,
Te rokonyodnak,
Sok jókat kívánj
Te asszonyádnak.⁸⁴⁾

Hozzám jőjj lölköm
Vagyon két pinzem,
Édes szerelmem
Egyetlen egyem.

-235-

Jámborul tartlak,
Nem szidlak, verlek,
Szépen jártatlak –
Csak ne hagyj kérlek!

Röpülj ölömben
Mintegy szép kertben
Verj fészket benne –
Mint szép mezzőben.

Haja, hop, hajda!
Ki-ki mint rójja,
Engem Őrsóka -⁸⁵⁾
Minden azt mondja!

* *

Mátray-codex.

VÉKONY CYPRUSFÁHOZ...

-236-

- A XVII-ik századból. -

Vékony cyprusfához hasonló víg szived,
Angyali orczával vetekedik képed –
Tehát én szívemet kérlek, miért sérted?

Nem volt-é érdemem, hogy hűségedben végy,
Vagy hogy szerelmemben kedves gyámolom légy,
Hogy már szemlátomást más kebelébe mégy?!

Ámbár használj véle, de lásd mit nyersz végre?
Ha sólyom volnál is, ne szállj bár kezemre:
Ha már szemlátomást jobb másnak személye!

Csak ne esmértelek volna: könnyebb volna,
Tudom kegyességed most így nem szaggatna,
Ezzel sem gondolnék, csak már ne kinezna.

Hasonló derekad sudárult cyprushoz,
Járásod közelít szép Vénus asszonyhoz –
Mind kétféle formád vonson ő magához.

-237-

Alcinous kerte nem termett olly almát:
Mint mellyed közepén fojtogatsz két rózsát –
Meghalad ő mindent, fel nem éri gyémánt.

És domború volta mint kerék kis alma
Kitetszik gallérbul tejfejér-szin volta:
Mintha szököllenék – magát mutogatja.

Hiszem csuda-dolog hogy nőhet magátul
Talám eredetet vett az ur-gombátul
Az ki öntözéssel sáros földbül burul.

Nem árt kevés harmat ezt is ha érdeklí –
Mert ugy nevelkedik ő gyenge gyökeri, –
Nem jó gorombául ez almához nyulni.

Körmös kezét utál, gyenge kézre vágyol,
Természeti kemény, ő soha nem lágyul –
Az hol nevelkedik, onnét ki nem vadul.

Te is ezzel raggatsz inkább szerelmedhez,
Ha én bánkódnám is bevisz az képedhez –
Kegyességgel ottan fordulok szivedhez.

-238-

Ha ez megszűnnék is, mikint szádnak sipja

Szomorú szívemet melléje szólítja
Asszonyom, lám asszony almáját mutatja.

Erkölcseid szerelmes, nem vagy észszel szeles
Mint mások elméje félhavas, sötétes, -
Engemet hogy megszánasz: vagy érette kegyes.

Nó megadád magad, fogjad jobb kezemet
Hogy ugyan megvárod hozzád hűségemet -
Ugy adjon az Isten szerencsét mindenben!

* * *

Mátray-codex.

-239-

BÚM ELFELEJTÉSÉRE...

- A XVII-ik századból. -

Búm elfelejtésére
Jóm közölgetésére,
Virágos fák
És violáknak nézésére,
Virágok szedésére
Kedvem betöltésére:
Indulék egy völgyen, kinn
Jövök sűrűre.

Leülék egy árnyékban
Hogy mulatnék, azonban
Esék szívem, fáradozott
Titkos dolgokban;
Valék nagy vigyázásban,
És nagy fohászkodásban,
Kitül merültek szemeim
Ottan álomban.
Hogy én ott szép csendesen

-240-

Aludnám nagy kedvesen:
Azonban hát egy kis ráró
Oly egyenesen
Röpül szörnyen sebesen,
Holott válék egyesén:
Látám alá hajtá magát
Engedelmesen.

Mondék: honnét jutottál -
Hogy így megfáradoztál?
Talám éh vagy, préda után
Sebesen juttál?
Mondd, itt miért állottál?
Hogy tovább nem szállottál
Mondd okát: álmomban miért
Háborítottál?

Monda: egy holló kerget
Ki régulta fenyeget
Félek rajta, hogyha elér -
Megis sérteget;
Engem, szegény fejemet
Már régulta fenyeget:
Okát nékem nem is mondja
Miért üzöget?

-241-

Mondék: ne félj, veszteg légy,
Utadra is nyugtot végy!
Mászor is ha kívántatik
Velem illy jót tégy!
Imhol versecském, fogd, így,
Kit éntülem te elvégy,
Olvasgassad, utaidban
Valahova mégy!

Melleyen igen örül ő
Hozzám jó kedvet színlő,
Verseimet olvasgatván
Rajta örülő:
Azonban szép áldással
És nagy fohászkodással
Egynehány szép csókadással
Túlöm röpül ő.

* * *

A Mátray-codexnek itt, a codex közepe táján igen hibás kéziratából.

T. K.

EGÉSZSÉGGEL ÉN SZERELMEM...

-242-

- A XVII-ik századból. -

Egészséggel én szerelmem, lelkem, virágom!
Kit régulta óhajtalak édes Zsuzsánkám.
Én kedves rubintom,
Változó klárisom,
Rózsaszínü - ékes szavu
Én édes sólymom!

Kezet fogván - térdet hajtván, jer menjünk tánczban,
Szerelmissen beszélgessünk nagy nyájasságban;
Sőt nagy vigasságban
És nagy bátorságban
Titkonvaló szerelmünket
Tartsuk magunkban!

Ez világban míg én élek csak tiéd leszek,
Más szeretóm tekivüled soha nem leszen.
Én nagy szerelmemben
Csaknem szakadt lelkem
Száz darabra érted szivem, -
Végyed kedvedben!

-243-

* * *

Mátray-codex.

JAJ KI KESERVESEN...

-244-

- A XVII-ik századból. -

Jaj, ki keservesen esik ez énnékem
Hogy gyönyörű szép szád nem beszélhet vélem,
Rózsaszínü szép orczádat elfordítád tüllem -
Kin megkeseredett én szomorú szivem.

Idegen énhozzám miért vagy édesem?
Noha bizony néked soha nem vétettem,
De másoknak boszujokra ne vess most meg engem,
Mert nincs semmi vétkem - jól tudod édesem!

Lám, hűséges voltam parancsolatidban,
Még csak egy órát is el nem hagytam abban;
Valamikor póstád érkezett házamban:
Sem nap, sem éj nem volt az elhalasztásban.

Liliom-lágyító gyenge kezeiddel
Szivemet újító ékes verseiddel
Jövel s vigasztald meg elbágyadt szivemet...
Mikor lágyítod meg hozzám te kedvedet?!

-245-

Boldog az az óra, mellyben te születél,
Sokaknak javokra ez világra löttél, -
Némelyeknek pedig csak boszuságokra,
S nekem is szegénynek szörnyü halálomra.

Nem hiszem soha, még hogy az angyalok is
Szebben teremtettek légyenek azok is;
Nem győznek meg szépséggel még az Diánnák is,
Sem szép személyekben - sem szép természetekben.

Messze távozással idegen országra
Ritka vagy előttem mint hattyu-madárka;
Vajha kezemre szállanál szép karoly⁸⁶⁾ módjára,
Piros ajakidat vetnéd ajakimra⁸⁷⁾.

Soha nem lesz immár szivemnek nyugalma:
Valamíg az te szád számot nem csókolja,
Gyenge szép két karod vállamat nem nyomja -
Reád bizom aztán magamat nem másra.

-246-

Vagy hogy teljességgel akarod: ne éljek?
Vagy siralmas gyászszal ruhákat viseljek?
Mindennek szemek előtt, s előled elmenjek?...
Talám kedved telik másokban tenéked!?

Essék meg már szived ennyi panaszimra!
Mit haragszol szivem sokáig szolgáladra?
Tudom, nem vagy olyan mint fene bestia
Ki ómagát adja fiáért halálra.

Légyen azért bár ugy, az mint te akarod -
Miért hogy haragod most ellenem tartod;
Lássad mit cselekszel, temagad megbánod,
Rosszul cselekszel, - azt ha jól megvizsgálod.

Ha mind így tész vélem: én valedicálok,
Az te küszöbödön soha bé nem hágok,
Teutánnad bizony többé én nem járok -
Mert látom, hogy néked heában órálok!

Hozzák az paripát, hadd induljak utra,
Elmegyek ez világ négy határára,
Nem jövök tehozzád többé ennyi búra, -
Légy magadnak bátor⁸⁸⁾, érjen szived búra.

-247-

- Ez néhány verseket mikoron rendelém:
Párduczbőrös grófnak magamat itélém,
Seregben tündöklő paripámra ülvén
Így szólván magamban, ez szókat illetém.

* * *

Mátray-codex.

-248-

ÓH KEDVES FILEMILÉCSKE...

- A XVII-ik századból. -

Óh kedves filemilécske,
Zengedező raj, méhecske,
Szépecske, fejér menyecske:
Szánd szivem - szintén ideje.

Ajánlom szolgálatomat,
Mindenben barátságomat,
Ha vészed en jóvoltomat -
Néked adom én magamat!

Jőjj be, hadd lássam személyed
Tenéked ékes termeted,
Csókoljam gyenge szemedet -
Mert meghalok majd éretted.

Kit ha élek, megszolgállok
Míg ez életben maradok
Szivemben majd békapcsollak,
Szivem, meg is csókolgatlak,

-249-

Ujjodban kedves, győrómet,⁸⁹⁾
Tekintsed én személyemet
És ne felejts el engemet -
Szivedben ird bé nevemet.

Kertemben felnőtt szép rózsám,
Mastan felnőtt virágszálom,
Zöldelő szép majoránnám -
Kerítsen Isten kezemhez!

Az Isten áldjon meg rózsám,
Éltedben édes asszonykám,
Sok jókkal áldjon madarkám -
Ékesen szóló szajkócskám.

Birj már úgy mint sajátodat,
Egyetlenegy virágodat,
Felnevelkedett rózsádat
És megfogott madarkádat.

Szolgálatomat ajánlom,
Mert én szeretlek virágom;
Bár rövidüljön világom:
Csak lenne veled vigságom!

-250-

Az Isten azt adta volna -
Reád sem találtam volna
Meg se ismertelek volna:
Most szivemnek könnyebb volna!

* * *

Mátray-codex. E csinos dal utolsó versszaka ma is él a nép ajkán. Jellemző, hogy a rythmus iránti érzék már a codexnek két századdal ezelőtt élt írójában annyi volt, hogy e versszak második sorában a „ s e m ”-et m-mel, míg a harmadik sorban m nélkül írta. -

T. K.

TENGEREKEN USZKÁLÓ...

-251-

- A XVII-ik századból. -

Tengereken uszkáló gályák
Gályaságokkal kik az tengert szörnyen hasítják
Hasítással gályájokat előbb-taszítják,
Taszítva, csendes partjokat várják.

Ezenközben szörnyü nyavalya
Nyavalyáimnak mert soha nem lehet száma,
Számosodik búbanatja, közel halála,
Halálának végóráját várja.

Nem reménli menekedését,
Menekedésének mert nem láthatja jelét,
Jeleivel mint biztassa kétséges életét -
Életének mert jól látja végét.

Gyakran nékem is így vagyok dolgom,
Dolgaimban ez világon úgy tusakodom,
Tusakodván ez világot gyakran megunom:
Unás halálnak jele - jól tudom.

-252-

Ez így lévén, kinaim nevelkednek,
Nevelkedvén, tetemim is ugyan reszketnek,
Reszketéssel halálomra szörnyen készülnek,
Készülvén elhült bennem az lélek.

Reménségem fonnyasztó bánat,

Bánat miatt bús szívem is ugyan elfáradt,
Fáradással siralmimon szintén elhervadt,
Hervat⁹⁰⁾ miatt már csak alig szólhat.

Életemnek öröme elmult,
Örömemnek szép csillaga homályba fordult,
Fordulással ez világtul vett szegény bucsut –
Bucsuzván, halálnak utjára indult.

Zokogással mégis barátját
Barátjának mert úgy szánja szomorúságát
Szomorúságával mert így siratja magát
Hogy nem hallhatja⁹¹⁾

Vég nélkül való keserves kin,
Kinok miatt tagaimban megszáradt az in,
Kinaim megháboríták, elmém nincs helyin, –
Jajgatok szintén halálnak völgyin.

-253-

Igy mulik el minden vigasság,
Vigassággal mert mindenkor harczol ez világ,
Ez világban jól tudjuk azt, nincs állandóság –
Állandóság, sem maradandóság.

Légyen bátor kevésbé kedves,
Kedvezésével de bizony sok búkat szerez,
Szerzésével elhiggyed, az hogy halált is nemez –
Nemzésének hálójában evez.

Azért én is mégyek utamra
Utaimat mert senki el nem halaszthatja,
Halasztásával ki engem megmaraszthatna:
Nincsen ez világon soha olly kedves rózsa.

Gyenge nyelvem már számban nem peng,
Pengésével citherája ékessen nem zeng –
Zengésével megholt testem noha csak itt⁹²⁾
Mennyekben lelkem veled együtt zeng.

* * *

-254-

Mátray-codex. E versezet annyiban sajátságos, hogy az egyes sorok végszavai a következő sor elején, vagy ugyanazon, vagy más időalakban ismétlődnek, s egymásba láncszemekként kapcsolódnak. Gyűjteményemben ily eset már egyszer fordult elő. (II k. 63 l.) A 11-ik versszak igen homályos és érthetetlen. A versfőkben ez áll: „Tenger ez világ.”

T. K.

„A FÉRJFI ÉS AZ ASSZONY VERSENGENEK.”

-255-

– A XVII-ik század második feléből. –

Férfi: „Óh gonosz szerencse, hogy megjátszodtattál!
Friss állapotomtól rútul megfosztottál,
Midőn illy vén kofát a nyakamba csaptál –
Ifju örömtől éppen elválasztál.

E miatt pénzemet mind eltékozlottam,
Drága ruháimat csapszékben béittam,
Azért feleséget vészek úgy gondoltam –
De szegény fejemet ezzel csak megcsaltam!

Jaj én szerencsétlen, be rosza találék!
Egy ágyuba-való durczos kofát vévék,
De ha asszonyvásár valaholott esnék:
E piszkos vén kofán mindjárt elébb adnék.

Nem tudom mit tégyek; jó lesz salétromnak,
Puskásoknak adnám, jó volna ágyunak,
A cigányoknak is jó volna surgyénak,
Egy pénzért eladnám – csak érte adnának!”

-256-

A s s z o n y : „Mit beszélsz rossz ember te most a pinczében?
Jobb volna, hogy rokkám most vennéd kezdedben,
Avvagy a kontyomat tennéd a fejedben,
A nyerget hátadra vennéd fel mindenben.“

F. „Tolnát, Baronyát én úgy tetszik bójártam,
Horvát, rác nyelvket Pécsen megtanultam,
Dunántul, Tiszántul gyakran megfordultam:
Illyen mord vén kofát sohósem találtam!“

A. „Hazudsz beste-kura, eb-ellette fia!
..... ette kura,
Hórihorgas padláb, pohánkán nőtt nyalka -
Lám, olly mosdott a szád mint a szarka farka!“

F. „Nem hiszem, született volna olly magyarfi:
Urfi, Márfi, Nyálfi - akarmelly kurafi,
Ugy nézzen szememben bár nékem a Györfi:
Nem parancsol nékem sem Csáki, sem Pálfi!“

A. „Czoki! szedtevette, eb hátán ülj szikra!
Egy fáról essél le, akadj a másakra!
Feketék tábora ragadjon Sarkadra -
Én meg nem siratlak, mondom bizonyomra.“

F. „Pokol fenekérül származott bestia
Megdühödt szeléndek, vérszopó Hárpia,
Óh te kegyetlen vad, átkozott fúria
Ki nem szánsz engemet így megpiszkolnia.“

A. „Eddig csak hallgattam rossz ember beszédét.
Nem türhetem tovább fenyegetődését;
Még ma kezeimmel megtépem fejedet,
Mint disznópásztornak kimérem helyedet.

Hallgass most gazember, hiszem egy vadalmát
Minden mesterséged nem ér egy polturát;
Nem érdemled te meg a zab-kenyér héját -
Nem vehetem néki soha semmi hasznát.

Ha szántani küldöm: árnyékon bordószik;
Kapálni ha mégyen: ott csak ásítózik,
Estve ha hazajön: csak részegeskedik,
Mintegy fűzfa-jankó mellettem úgy fekszik.

Elrugom magamtól, az ágy alá vetem,
Avvagy kotyló tyukok között megrekesztem,
Szélvész-hozta fiát majd megkissebbítem -
Süvegét fejeérül még ma letétem.“

F. „Édes feleségem ne pirongass engem,
Csak emberek előtt add meg becsületed:
Ne mondják, hogy kontyért cseréltem süvegem -
Talám bíróságom inkább elnyerhetem!“

A. „Kutya rossz embere, hogy mérsz te beszélni?
Nem tudod-é, hogy majd meg foglak nyergelni?
Kontyom süvegédért el fogom cserélni:
A mit én akarok, azt fogod mivelni.“

F. „Egy asszony nem nyergel soha meg engemet,
Nem is adom kontyért könnyen süvegemet;
Hidd el, a pofádra vetem tenyeremet -
Azután nem tartasz kutyádnak engemet!“

A. „Óh te enczen-benczen beste-kurafia!
Te mernél megütni?... akarnám látnia!...
A kopasz üstököd kezemben maradna -
Majd meg is tanítlak eb harminczadjára!“

F. „Édes feleségem ne piszkolj így engem;
Bár soha ne légyen semmi becsületed:
Ha többszer ellened véték feleségem,
Soha ne szenvedd el csillagom, énnékem!

A fejedben tégyed bodros süvegemet,
A te főkötőddel kötözzed fejemet,

Nem bánom hátamra ha teszed nyergedet –
Csak mostan az egyszer ne gyalázz engemet!’

A. „Tedd le a süveget, nesze fogd a kontyom,
Azt sem érdemled meg a miképpen mondom
Hogy a kutya-fiktát uramnak nem hívom:
Mert a mult éjtszaka volt arról mély álmom.

Semmi haszon nincsen a sok hallgatásban;
Ha ki akar élni a szép szabadságban:
A rossz gazdán előbb-adjon⁹³⁾ hamarjában –
Nyergelje meg urát, úgy élhet bátrabban.

Az ilyen katuskán csak előbb kell adni,
Pad alá s ágy alá csak bé kell bujztatni,
Hogy asszonyt megbecsül: meg kell fogadtatni –
Látjátok, hogy immár nem is mér szóllani!’

F. „Átkozom az órát hogy megházasodtam!
Átkozom az éjjelt hogy asszonynyal háltam!
Óh hogy én azelőtt régen meg nem holtam!...
Illyen tűzrevalót én eddig nem láttam.

-260-

Urát megnyergeli egy részeges asszony?...
De majd megtanítom, minden rá vigyázzon!
Hiszem nagy gyalázat ez a férfiakon –
Feladok én e vén, megaggott fatuskón!

Farkas a bárányhúst miképpen szereti:
Úgy a rút vén kancza az ifjat kedvelli;
De ezt a vén kofát a lelkem gyűlöli – –
Mindjárt a malomban viszem megőrölni!’

A. „Lám mennyi pogácsát tenéked sütöttem,
Sok veres pénzemet te reád költöttem,
Mennyi inget, gatyát én tenéked szűttem:
Ne örölj meg azért édes uram engem!

Ne, fogd a süvedet, add ide a kontyom –
Csakhogy meg ne örölj kedves szép galambom;
Ha többször ellened vétek már csillagom:
Megőrölni mindjárt vígy édes alakom!’

-261-

F. „De megőröllek én kur’asszony kofája –
Légy több asszonyoknak világos példája;
Minden a ki meglát, mondja meg a szája:
Hogy nyerged hátamat már többé nem nyomja!’

A. „Békéljél meg kérlek édes uram velem!
Ne vigy a malomban szivem uram engem!
Soha is grácia ne legyen énnekem –
Ha hátadra tenni akarom a nyergem.

Már én mindenekben tenéked engedek,
Mint édes uramat ezután becsüllek,
Soha is terólad semmi szót nem tészek:
Csak szegény fejemnek gráciát nyerhessek!’

F. „Ne szólj többet, mert csak boszúmat neveled!...
A malomban mostan ha örölnek? nézzed,
A malomkó súlyát lássad mint emeled –
Ma megpróbáltatom annak terhét veled!’

A. „Már tenéked többé soha nem instálok;
Az hajam megfogád: azért protestálok;
Eb ura légy többé, már tóled elválok –
Jerünk komámasszony, bosszút rajta állok!’

-262-

F. „Hidd el, még semmi ez, hátha majd elviszlek,
Malomban tégedet apróra öröllek;
Tudd meg, hogy tégedet a kő alá tészlek –
Soha feleségül magamhoz nem vészlek!’

A. „A kő alá tészesz? Látd-e görcsös botot?...
Ha kapom, megverem majdon az hátadat
Ha ugyan szánton szánt nem hagyom magamat –
A mig emelhetem én gyenge karomat.’

F. „Kur’asszony kofája hogy mernél megütni,
Ennyi ember előtt reám botot vetni,
Illyen vén bocskornak hogy kell elszenvedni –
Hanem mintegy dögöt földre le kell verni.

Kedves jó uraim, kérlek halljátok meg
A tüskérealó miként mocskolja meg
Minden dolgaimat; hadd magyarázzam meg
Sok csalárdságival urának hogy vett meg!

Mert nagy uri nemből való volt az atyám,
A mint beszélnek: Oláh Geczi bátyám;
Sok csatán, sok harczon forgott öreg apám,
Sok küszöbön ki s bé lépett a nagyanyám.

Uri természetemet mutatja nagy fejem,
Sok régi füst fogta nagy nemeslevelem,
Pennára és kardra termett hosszú kezem,
Bagolymód vigyázó két fekete szemem.

Minap is Belgrádot a török megásta:
Azt a jó commendáns mihelyt meghallotta,
Úri természetemet magához hívatta –
A sok ellenséget kezem alá adta,

Jó vitézségemet én is megmutattam:
A sok ellenséget kötözve hajtottam,
Csakhamar testekről fejeket csapdoztam –
Imé e kofát is mint a földbe vágtam!’

A. „Tudom édes uram millyen vitéz voltál,
Minap is féltedben
Éjjel a mezőben egy baglyot hogy láttál:
Kecskemétről szinte Szegedig szaladtál.“

F. „Ne szólj többet, mert majd találsz olly kedvemben –
Részed lészen még ma a botnak végében:
Mit piszkolsz te engem nemes személyemben?...
Jobb tenéked velem lenned békességben!’

A. „Nohát édes uram békéljél meg velem,
Ne vígy a malomban megőrölni engem;
Engedd meg mit eddig ellened vétettem,
Kedves társodnak tarts már ezután engem!“

F. „No, most megengedek, de többször ellenem
Ne véts, mert testedet malomban töretem!
A fejedben ne tedd soha is süvegem
Hanem mint uradnak add meg becsületedem!’

– Asszonyok ez illet titeket, tudjátok,
Uratoknak szavát hogy megfogadjátok,
Süveget a kontynál nagyobboknak tartsátok –
Mindenekben, a mint illik, uraljátok!

* * *

E költemény, mely egy mult századi, régi nyomtatványon saját gyűjteményemben létezik, úgy a nemz. múz. kéziratárában is párszor előfordul: valószínűleg a XVII-ik század végéről való, mivel a benne szereplő férfi bátyja gyanánt emlegetett Oláh Geczi (l. a „vitési énekek“ között) vagyis Oláh Gergely ezen időben élt, és a török ellen jó hadakozó vitéz szabadlegény vala. – A többször előforduló kipontozott helyek közlését a közérkölcsiség érdeke tiltja.

T. K.

NEM SZÓLOK ÉN...

(Cantlo ludicra.)

– A XVII-ik századból. –

Nem szólok én senkiről
Csak az asszony-népekről,

Magok viselésekről,
Irok természetekről.

Legelső léssen A n n a -
A nevét véle hozta
Ha kérnél benne: adna,
Bizonynyal meg sem csalna.

Esmered-é F r u z i n á t ?
Megütette az inát
Ne fogjad az hónalját
Hanem inkább az máját.

M a r g i t asszony - deres ló -
Ritkán válik abbul jó!
Csecse, fara domború,
Azt mondják, hogy rossz dolgú.

Második léssen I l o n a ,
Kinek szép feje az ina;
Fogják csecset, nem bánja -
Még a mást is megállja.

Harmadik léssen D o r k ó
Urával szemben morgó,
A kocsmát is gyakorló,
Ifjakat nem utaló.

K a t a urát gyűlöli,
Tanácsát nem kedveli,
A kontyát félre teszi -
A farát nem kiméli.

A Deákné vásznánál
Z s ó f i is nem jobb másnál:
Ha néki szépen szólnál -
Ő véle megalkhatnál.

Szég szavu E r z s ó k asszony
Az ki a végét megnyom,
Ne félj hogy eltaszítson -
Hanem magához vonson.

Nymphák között B o r b á l a
Az tapogatást állja,
Az legényt hozzá várja -
Testét tüle nem szánja.

Serényen forgó M a g d ó
Csak legyen őt kívánó
Nem lesz tüle tagadó -
Mert ő igen mosolygó.

Kemény beszédő Z s u s k a
Urát titkon megcsalja,
Szépen szólást megvárja,
Szeretőjét táplálja.

J u d k a sarkon forgódó
Cseléddel átkozódó
Mindenért morgolyódó -
Szeretőjét csókolódó.

S á r á n a k szép a szava:
Lator belül az gyomra,
Mert urát hamissággal
Elhiteti, azt mondja.

P e t r á n a k hallám hírét:
Kívánja más személyét
Kiontani az vérét
Nem száná - az deákért.

R e b e k á n a k az nyaka
Merő, az mint van tudva;
Velős koncot megvárja -
Mert igen éh az gyomra.

-266-

-267-

-268-

Az ifjakat gyakorta
Klára híjja hozzája:
Hogy néki akaratja
Meglenne kívánsága.

Mária alázatos,
Téteti, hogy aranyos:
De ő igen játékos -
Meghiggyjed hogy kántoros!

Szépen lépő Piroška
Az tánczát megczifrázza,
Farát szépen mozgatja -
Magát ő kívántatja.

Ágota is azt mondja
Magát szivbül ajánlja,
Ha léssen benne módja:
Nem lesz tüle tagadva.

Dorottyát nem
Mert hortyogását hallják:
Félnek, hogy véle kapják -
Őt szegényt szüzen hagyják.

- Ezeket mikor irám
Éhezém, szomjúhozám,
Asszonyokat, hogy láttam
Vigan lakának nálam.

Az ki ezeket irá:
Barátit jól tartotta
Szépen felruháztatta -
Utra úgy bocsátotta.

* * *

A Mátray-codexből.

-269-

-270-

JAJ MELY SZERENCSETLEN...

Jaj mely szerencsétlen, időre jutottam,
E csalárd világgal mindaddig játszottam:
Édes nemzetemtől messzére jutottam,
Írigyek nyelvére bezzeg rá akadtam.

Születésem nékem erre a világra,
Szerencsétlen vala már minden órája
Melyen édes szülém e világra hozta, -
Írigyektől virradt szegény fejem baja.

Rútul meggyalázott a gonosz szerencse,
Földre letapodott az írigyek nyelve:
Kiért az Ur Isten őket szégyenítse,
Úgy mint Antiókust e világ nevesse.

Kinek tégyek panaszt, Istenem, nem tudom!
Az írigyek között látom, nincs gyámolom;
Mindeniknek szája reám tátva vagyon,
Közöttük nyugtomat nem lelhetem sohun.

Óh én szerencsétlen, keseredett árva
Kit írigy mint darázs rútul megmardosa,
Érettem a Krisztus sokat türt s fárada -
Írigyektől megment szent vére hullása.

Nem volna szivemnek keserves fájdalma:
Nálamnál jobb volna fejem gyalázója,
Szép hirem s nevemnek eltakarítója -
Édes nemzetemnek gyászban borítója.

Nem véték senkinek: mégis bűnös vagyok,
Az írigyek között látom csak csúf vagyok,

-271-

Valamerre mégyek, kelek, vagy fáradok:
Mindenütt fejemre gyalázatot hallok.

Engedd meg Istenem ily álnok hamisnak
Oly végek ne legyen mint Antiókusnak;
Vagy pokol fenekén kinlódó Dromónak
Ki soha nem látja fényét a szép napnak.

De mind elszenvedem az én Krisztusomért -
Ki keresztfán ontott érettem piros vért;
Tőle várok én is jutalmat és nagy bért,
Hiszem Krisztusomat: jutalmat ad ezért.

-272-

Jól tudom Krisztusom, hogy értünk megholtál,
A magas keresztfán értünk vért ontottál,
Ellenségidnek is te megbocsátottál,
Szeretetet ezzel mihozzánk mutattál.

Én is bocsánatot mindenektől kérek,
Bocsásson meg nekünk te szent Istenséged!
Ne legyen hijában sok kinszenvedésed,
Érettünk kiontott drága piros véred.

Látod én Krisztusom, hogy megszorodtam,
Az irígyek között mint megnyomorodtam;
Ha szent Istenséged nem könyörül rajtam:
Szegény árva fejem meghal nagy bánatban.

Hozd fel reám kérlek azt a drága időt
Kiben vigasztalj meg az irígyek előtt;
Hogy ne vegyen rajtam minden irígy erőt, -
Hírem s nevem legyen gyöngy mindenek előtt!

* * *

Nemz. muz. kézír. hung. oct. 74. XLIX. Ez ihlett ének igen régi, valószínűleg még a XVII-dik századból való.

T. K.

SÖTÉTSÉG FOGÁ...

- A XVII-ik századból. -

Sötétség fogá napom világát
Homály borítá fényes csillagát,
Szerencse rántja ő adományát -
Még öregbíti szívem fájdalemát.

Az erős gályák mikint haboktul
Széjjelhányatnak sebes szélvészgül:
Igy elmém busul nyughatatlanul,
Fárad, gyötrődik illy szertelenül.

Ennyi sok kinom szívem ha látnád:
Sok gyötrődésim tudom megszánnád,
Előbbi kedvedet hozzám mutatnád,
Árva szívemet megvigasztalnád.

Reménten lesz higyjed, életem
Tenálad nélkül édes szerelmem,
Én hűségemért ha elhagysz engem -
Jaj, az koporsó lészen én helyem!

-274-

De kérlek lelkem, tekints szolgáladra,
Ne siess kérlek nagy halálomra,
Forduljon kedved én siralmimra,
Éretted sok könyhullatásimra.

Néked szolgáltam, tudod édesem,
Te is ajánlád magad akképpen:
Megmaradsz hozzám végig hűségben -
Mire hát gyötresz illy keservesen?!

Ezüst, arany, gyöngy - minden marhánál⁹⁴⁾
Kedvesb vagy lelkem nálam azoknál,
Nem kívánok már többet náladnál
Valamig lelkem testemtül megvál.

Szomoru szívvel földnek gyomrában
Jaj mint beszállok az koporsóban,
Nem leszen tovább éltem valóban:
Ha szerelmednek gyötresz lángjában.

Óh kedveskedő szép mulatások,
Gyönyörűséges folyó szép csókok,
Gyengéden való ölelgetések:
Nem hittem búra hogy juttassatok!

-275-

Reád szemeim vérrel fordulnak
Minden vérerek bennem pozsgognak⁹⁵⁾
Hol piros, fehér... gyakran változik,
Szerelmed miatt mert nem nyughatik.

Örvendeztető kedves virágom:
Én kinlódásomban légy orvosom!
Lám neked adtam én ábrázatom,
Hittel fogadom - meg sem másolom.

Tölts(d) be édesem ajánlásodat,
Ne tarts(d) kötözve gyenge rabodat;
Mit vétett szegény, hogy haragodat
Rajta így tartod, állod boszudat?!

Valjon mit használsz friss termeteddel:
Hogyha nem közlöd te szeretőddele?!
Viszont elmúlik higgyed ezennel -
Ha nem vigadsz is szép szeretőddele!

-276-

- Illy sirást tón egy ifju magában,
Halálát várja végórájában;
Csak szerelmének volna ölében:
Bátor kimulnék lelke az helyben!

* * *

M á t r a y - c o d e x .

ÁM UGY LÉGYEN...

-277-

- A XVII. századból. -

Ám ugy légyen mint akarod!
Te magad kevélyen tartod,
Szivem kinját te nem szánod -
Valjon meddig lések rabod?

Elmaradtam barátimtul,
Minden jóakaróimtul,
Szerelmes szép beszédektül,
Távol estem mindezeketül.

Szép dolog volt az szabadság, -
Higgyed bizony nagy uraság,
Kit nem kötelez az rabság
Ott uralkodik vigasság.

Még anya szebbet náladnál
Nem szült kedvemre magadnál,
Bár csak nékem jó szót adnál -
Megkeresnélek házadnál.

-278-

Meggyőzött engem szerelmed
Rabjává tött te szépséged,
Sőt valamig tartja kedved:
Békódat rajtam rönögöthetd.

Mondd meg szóval, vagy izend meg,
Ne forrjon benned az méreg,
Szép szerelmeddel enyhíts meg -
Rajtam békódat tágíts(d) meg!

Mosolygó szép ajakidat
Rózsa színű szép orczádat
Fordíts(d) hozzám, hadd csókoljam
Gyenge piros két orczádat.

Mint az héja az csirkéket
Körme közé szedi őket,
Ugy tépi gyenge testeket
És szaggatja ő szíveket:

Így szép szerelmed énnékem
Körme közé veszi testem,
Ugy tépi szaggatja szívem -
Azt mondja, hogy nem szán engem.

Nincs ég alatt nagyobb jószág:
Mint az igaz állandóság
És tökéletes igazság -
Ott uralkodik vigasság.

Mennyi csillag az kék égen,
Mennyi fűvény az tengerben,
Mennyi hajszál az fejedben:
Annyi jókkal áldjon Isten!

- Ezeket nem igen régen
Szeretóm miatt versekben
Kölleték irnom ez holdban⁹⁶⁾
Elgondolván szerelmemben.

* * *

Ezen becses költeményt, melynek utolsóelőtti versszaka különösen szép, a Mátray-codex őrizé meg a feledéstől.

T. K.

HOVÁ KÉSZÜLSZ...

- A XVII-ik századból. -

Hová készülsz szívem túlem elbujdosni?
Az idegen földön ki fog téged szánni?
Hogyha megbetegszel: ki fog hozzád látni?

Most utramentedben méltó megkövetnem
Egy ideig való bucsomat is vennem, -
Miglen engem meglátsz: bús szívet viselnem.

Mi lehet szebb dolog világi életben:
Mint két szép, egymáshoz igaz szeretetben -
Hogyha találtnak egyenlő mértékben.⁹⁷⁾

Csorgodozó vízben járó kis halacska
Halász álnokságát ki meg sem gondolja:
Az mérget méz gyalánt⁹⁸⁾ elnyeli gyakorta.

Az szabad madárnak mindaddig sipolnak,
Álnok madarászok hamis nyelvvel szólnak -
Hogyha megfoghatják: rekesztik fogolynak.

Kijárni sem szabad, kalitkában tartják,
Sugár szép szárnyait tőből kiszaggatják,
Kicsin szabadsága, - szoros helyen tartják.

Megfogott madárhoz életem hasonló;
Napnak fényét látom, homályban boruló:

Szép gyönyörűségem naponkint elmuló.

Mint megfáradott méh, ki mezőben leszáll
Kedve szerént való virágra ha talál:
Mézét szedvén, gyakran követi az halál.

Sokszor mézes buzát hintnek az galambnak
S az alá lépvesszőt csalárdsággal raknak -
Végre mellyeszteni vizet is forralják.

Sorsa s állapotja így van már fejmenek
Az ki szerelmében esém egy kegyesnek -
Soha nem lesz vége érte gyötrőlmimnek.

Sirván én szívemnek nevedik gyásza
Mert nem vigasztalja Vénus szép leánya;
Elhagyatott, nincsen ki megvigasztalja.

Óh én szerencsétlen, elhagyatott, árva!
Az ki szeretőmet nem láttam régulta -
Kíért magam adom az szörnyű halálra.

* * *

Mátray-codex.

-282-

SIRALMAS VOLT NEKEM...

- A XVII-ik századból. -

Siralmas volt nekem
Világra születnem,
Hogy ezeket kell szenvednem
Melyeket nem reméllettem.

Tigristéjjel talám
Tartott volt föl anyám,
Jaj ki volt az én mostohám:
Bánatját ruházta reám!

Élek-é? nem tudom -
Ha késik halálom;
Óránként nőttön nő kinom,
Jaj hová legyek, nem tudom!

Pusztaságban került
Lölköm búban merült,
Jó reménységemtől meghült...
Óh anyám engem mire szült!

Halállal bajt vivnom,
Világbul kimulnom
Jobb volna, hogysen kinlódnom,
Szokatlan dolgot tanúlnom!

Actéon mint jára
Ebeit magára
Nevelte volt halálára:
Lón ő neki nagy gondjára.

Nékem is irígyim
Titkos ellenségim
Mérget adának barátim,
Kétszinű jóakaróim.

Ugyanis az jóért
Éltemben sok bú ért;
Holtomig szívemben jászért:⁹⁹⁾
Rosz világ reám mérget mért.

Siratom magamat
Elmúlt napjaimat,
Bizván Istenre gondomat -

-283-

-284-

-285-

Eligazítja bajomat.

De csak a keserves
Lelkemnek gyötrelmes,
Hogy bujdosom mint Ulisses
Ki sokat járt, és lett híres.

Óh napok napjai,
Tengernek habjai,
Életemnek végórái,
Keserű szívemnek jaji.

Bánatim újulnak,
Siralmim nem mulnak,
Orczámrul könnyeim folynak –
Engem az fák is siratnak.

Álljon Isten bosszút
Azon ki nagy sok bút
Énnékem szerzett háborút...
Ő igye¹⁰⁰) is még erre jut!

Jaj hát hogy születtem!
Jaj léssen életem,
Az kinek én nem vétettem:
Jaj attul mit érdemlettem!

Igy siratá magát
Elhagyván világát
Ki naponként mondja jaját,
Húron pöngeti nótáját.

* * *

E szép költemény megvan Szencseynél és a nemz. múz. kézír. hung. oct. 74. I. és III. A kettőt összeegyeztetém. Horváth Ádám kézirati népdalgyűjteményében is (akadémiai kéziratár) fenn van belőle hangjegyzelt nótájával együtt e töredék, bizonyítván, hogy még Horváth Ádám idejében is élt a nép ajkain:

„Siralmas volt nekem
Világra születnem,
Hogy ezeket kell szenvednem
Mellyeket nem reménylettem.

Tigrisestjellel talám
Tartott fel én anyám,
Jaj ki volt az én mostohám
Bánatját ruházta reám!

Sirjak-e? nem tudom
Ha késik halálom;
Óránként nőttön nő kinom
Jaj hová legyek, nem tudom.

Igy kesergeti magát
Egy ifju, világát
Elhagyván édes hazáját
Ekképpen siratja magát.

Siratom magamat,
Elmult napjaimat,
Bizom Istenre gondomat –
Eligazítja bajomat!“

* * *

Érdekesnek tartám ezt is ide igtatni.

T. K.

Búban én életem, siralomban habzik,
Örömöm pálmája immár nem virágzik,
Sokan én keserves életemet nézik -
De ettől azoknak irigységek hízik.

Induljatok tehát keserves panaszim,
Áradjatok bőven én könyhullatásim;
Most zengedeztetek kemény jajgatásim,
Fájdalommal méltó sok fohászkodásim.

Boldogtalan óra melyben e világra
Születtetem ilyen nagy keserves búra;
Nem fordul én sorsom a mint látom jóra -
Sietnek irigyim mindenkor káromra.

A midőn rózsára fordítom szememet:
Gondolkodásimban nem érzem szívemet;
Veszesztem kedvemet, fogyasztom színemet
Ebben mint tükörben látom életemet.

-289-

Mert valamint rózsza nincsen tövis nélkül:
Úgy az én szívem is nincsen bánat nélkül;
Sok siralmim miatt piros orczám kékül, -
Csak egyedül várok végórát Istentül.

* * *

Nemz. muz. kézír. hung. oct. 74. III.

IFJUSÁG VIRÁGÁT...

-290-

Ifjuság virágát
Legény szabadságát
Bánom hogy elhagytam
Szabad életemet,
Elhagytam víg kedvemet -
Hogy megházasodtam.
Jaj, fáj! mondhatom
Mivel nem tagadhatom,
Hogy éltem siralom.

A míg legény voltam
Becsületet ott kaptam
Hol nem reménylettem,
Főuri dámákkal
Kegyessasszonyokkal
Szerelmet cseréltem;
Jaj, fáj! mondhatom
Mivel nem tagadhatom,
Hogy éltem siralom.

-291-

Szabadon repültem,
Fájdalmat nem érzettem
Elbágyadt testemben,
Ámbátor kerültem:
De mégis beléestem
Illyen mély veremben.
Jaj, fáj! mondhatom
Mivel nem tagadhatom,
Hogy éltem siralom.

Kedves társaimat
Jószívű barátimat
Érte megvetettem,
Néki úgy kedveztem,
Kedvére cselekedtem -
Ámbár nem szerettem.
Jaj, fáj! mondhatom
Mivel nem tagadhatom,
Hogy éltem siralom.

Szomszédasszonyait
Czimbórák pajtásait
Ellenem úgy bujtja
Hogy lankadt testemből
Pihegő mellemből
Lelkemet kifojtja...
Jaj, fáj! mondhatom
Mivel nem tagadhatom,
Hogy éltem siralom.

-292-

Hogyha megbetegszem
S nyavalyám szenvedem:
Semmit sem sajnálja;
Drágán vett kertemet
Sokban került réteget
Mások kaszálgatják.
Jaj, fáj! mondhatom
Mivel nem tagadhatom
Hogy éltem siralom.

Nagy búmban mit tégyek?
Jaj nekem, hova légyek?
Mert van ily vendégem
Basilikus sárkány,
Mint fakoptó harkány
Olyan feleségem.
Sirban estem,
Elevenen temettem
Koporsóban éltem.

-293-

Feleségesülni
Ki akarsz házasodni -
Vigyázz, meg ne bánjad;
Hidd el, hogy én velem
Éjjel nappal szüntelen
Csak azt hangicsálsd:
Sirban estem,
Elevenen temettetem,
Koporsóban éltem.

* * *

Egy 1780-ban nyomtatott ponyvairodalmi füzetkéből. Alakjából s ódon színezetéből itélve a XVII-ik század végéig felvág. (Nemz. muz. kézír. hung. oct. 74. I.)

ÁROKSZÁLLÁSÁNÁL...

(Czigányokról.)

Árokszállásánál volt a veszedelem -
Ennek oka vala kopasz fejedelem
Hajtott, hajtott, majd ráhajtott
Mint oroszlán úgy ordított:
Nem volt engedelem;
Faraónak minden népe
Mind a kanja, mind nőstényje -
Mind szaladának.
Futva rugaszkodik ama kormos fajta,
Utánok egy szürkét f..gatott a vajda:
Hord el fiam, hord a riszát!
Ugord által Dunát, Tiszát!
Rúgd a farmatringot,
A veres nadrág fenekét,
Meg ne fojtsd a f..got,
A jó rozsmaringot

-294-

* * *

E dal, mely a múlt századi szétszórt ponyvairodalmi nyomtatványokban gyakran előfordul: a Jászságban és Nagy-Kunságban ma is él nótájával egyben. Miféle czigányriasztásról szól? nem tudhatni. Pálóczi Horváth Ádám kézirati népdalgyűjteményében is fenn van belőle

-295-

„Árokszállásánál volt egy veszedelem
Melynek oka vala kopasz fejedelem;
Hajtott, hajtott, haj, ráhajtott,
Mint a sárkány úgy ordított -
Nem volt engedelem!”

T. K.

-296-

MELY KESERVES...

Mely keserves dolog azzal élni
Szives óhajtással fohászkodni -
Kinek szive titkát nem tudhatni,
És meghódulását sem várhatni.

Mint gerliczemandár az erdőben,
Mint bús nyögő galamb az mezőben:
Úgy vagyok e nyomorúlt életben -
Óh egek szánjatok meg ügyemben!

Boldogtalan sors az is legénynek,
Gonosz állapotja van az ilyenek,
Szive sír, szine fogy, fohászkodik,
Mind éjjel, mind nappal csak bánkódik.

De megbánja még az is valóba:
Hogy az én szivemhez ily mostoha;
Hét tél, hét nyár után észére jön -
Mikor az ő esze éppen megjön.

* * *

Lásd e régi dalt saját gyűjteményemben, egy csonka ódon nyomtatvány-levélen.

T. K.

-297-

HOMÁLYBAN BORULTAK...

Homályban borúltak víg napjaim,
Nincsen ki enyhítse fájdalmim,
Véletlen elhagytak jó barátim,
Egészlen lefolytak víg óráim;
Melyekért is életemet megutálom -
Szomorú voltomat hogyha elgondolom.

Öltözik előre végső gyászban
Ki oly kint, melyet én, von magában;
Áradjon, merüljön mély bánatban
Ne várjon vigasztalást magában:
Mert a bús sziv igen ritkán enyhíttetik -
Sőtinkább nagy fájdalmakkal terheltetik.

E világ nem egyéb csalárdságnál,
Hivságot mutató nyájasságnál,
Hidd el, hogy próbáltam jobban másnál:
Hogy világ változóbb a tavasznál.
Jobb azért nékem mindenektől megválnom -
Csendesesen életem napjait számlálnom.

Óh nagy bánatoknak mély tengere -
Miért hozál ily bút fejemre?!
Nem voltam érdemes mindezekre,
Hogy ily nagy veszélyt hoznál fejemre.
Ezt nem másnak csak magamnak köszönhetem,
Ifju lévén világomat nem élhetem!

-298-

E költemény úgy látszik igen régi, tán még a XVII-ik századból, vagy a múlt század első negyedéből való. Létezik saját gyűjteményemben, egy régi nyomtatvány töredékén.

T. K.

-299-

SIRALMAS HATTYU...

- Simon-Tornya, 1700. -

Siralmas hattyu Neander partján
Egyedül szegény jajgat, sétálván,
Vagy észak felé szemét fordítván -
Honnét bús szíve örömet várván.

Titius kinját írják poéták:
Pokolban szívet két sasok rágják
Mindd éjjel-nappal tépik, szaggatják -
Ha elfogy: ismét megnő, azt mondják.

Jaj, nem csudálom: hasonló sorsom,
Titius kinját fejemen látom;
Noha megszünik néha én kinom -
Megújul ismét fekete gyászom.

Mert az én szivem az én rózsámtul,
Mind éjjel-nappal kinzatik attul,
Ki megmenthetne engem sok bútul:
Mast az én szivem kinzatik attul.

-300-

Fejér tollaim megfeketülnek,
Szemeim sirástul meg nem szünhetnek,
De sőt mindaddig vérben förtőznek:
Valamig túled szót nem vehetnek.

Zokogásommal szemem áztatom:
Mert szeretőmnek szavát nem hallom;
Kin az szüzek is bánkódnak, látom -
Mely miatt leszen szörnyü halálom.

Adjon az Isten sok jót azoknak
Kik nyavályamat szánják mint rabnak;
Essék meg szíve szép asszonykámnak -
Szánjon meg engem, tartson magának.

Mint kisdéd gyermek anyja tejétül
Nehezen válik ő dajkájátul,
Vagy penig atya ő magzatjátul,
Oly nehéz válnom szép szeretőmtül.

Simon-Tornyában egy bús léleknek
Iram ezeket; mert szerelmesnek
Vallja ő magát mert nem szünhetnek
Szemei sirástul, csak könyveznek.

-301-

Az ezer és hétszáz esztendőben
Egy ifju ígyen síra szívében;
Magát bánatnak adta lölkében -
Néki örömet adjon még Isten!

(Szencsey György dalkönyvéből.)

-302-

EREDJ, MENJ EL TÚLEM...

Eredj, menj el tőlem kegyetlen Cupidó!
Ne környékezz engem szívek szomorító,
Ki sok szép ifjoknak voltál csak bút hozó -
Az én szívemben is tudom lennél forró.

Nem iszom, elhiggyed, zavaros söprődet,
Kivetem fejből aranyos fékedet,
Mert végre megitatnád velem mérgeket -
Megölnél miként sok szegény legényeket.

Szomorú mast nékem Vénusnak szerelme,
Keserűre fordult szívemnek öröme,
Noha ő szándékát nem vihette végre -
Mégis nagy-sokaknak rám szól hamis nyelve.

Zászlód alá az kik iratták magokat:
Sok keserőséggel illetted azokat,
Mert reájok mérted te büdös borodat
Melylyel részegítvén elvesztéd azokat.

-303-

Eleitül fogva voltál csak vérszopó,
Te édes beszéded csak merő skorpió,
Nem csálhat meg, higgyed óh te hamis bíró,
Nem hordozsz pórázon hitetlen porosló!

Nem hágy el az Isten, elhiszem, engemet,
Az irigyek ellen fölfogja igyemet,
Verd meg Uram, kérlek én ellenségim
Az kik rágalmaznak ok nélkül engemet.

Csak tehozzád Uram, bizodalمام vagyom -
Szent, erős jobb karod engem oltalmazzon,
Ördög s világ ellen engem úgy megtartson:
Se testi, se lölki irigyem ne ártson.

Sok gondolkozásban annyira jutottam:
Sok búbánat miatt ugyan elfáradtam;
Ejjeli álmomban azon gondolkoztam:
Mellyik ország leszen énnekem eltartóm?

Ételem, italom merő méreg nékem,
Könnyes szemmel eszem gyakorta ebédem;
Keserű kenyérem, az az én életem -
Édest keserűvel köll elegyítenem.

-304-

Idegen országra el köll már bujdosnom:
Mert ez helyben tovább nincs megmaradásom -
Az holott adatik az én nyugovásom -
Az irigyek miatt ne légyen ártásom.

Gondviselő atyám lesz nékem az Isten,
Az hol járok-kelek uton és utfélen
Megőriz engemet minden veszély ellen,
Megnyugosztja lölköm tudom jövendőben!

Járok jászruhában már az bujdosásban,
Holott keserűség mint ellenség olyan,
Soha nem lesz részem talám vigasságban
Az irigyek miatt való busultomban.

Örömömnek napja immár szomorúság,
Vigasság elmulván reám száll sok aggság,
Idegen országon éhség és szomjuság,
Elindulok - arra viszen az boszuság.

Röjtökben lappangok mint az bagolymadár:
Mert lölkömet furdalja bánat mint az ár;
Talám még befogad az idegen határ,
Megnyugszom valahol - mint Halcion-madár.

-305-

Gyámoltalan fejem immár indulj utra,
Soha ne térj többé vissza ez bánatra;
Én mennyei Atyám viselj gondot arra:
Irigyim jussanak ennél nagyobb búra!

Ilyen mind ez világ fia átaljában,
Az ki torkig merül az nagy álnokságban,

Másra keni vétkét, gyors az vádolásban:
Csak lehessen mentség az maga dolgában!

Isten, viselj gondot minden szegényekre –
Énnékem is vigyázz az én életemre!
Gyakran fohászok s tekéntek az égre,
Onnand fölül várok áldást mindenemre.

Régtül fogva Uram, én már csak busulok,
Múta¹⁰¹ irigyektül háboruban vagyok,
Mert ha egy kevéssé csöndességben vagyok:
Megint föltámadnak ellenem az habok.

Tarts(d) meg én lölkömet, testemet épségben:
Hogy sok inségemben ne essem kétségben;
Bizhassam egyedül te Szent Fölségedben,
Ne bizzam ez földi emberi erőkbén.

Azt engedje nékem az áldott Ur Christus,
Az mi bűneinkért szenvedett szép Jézus.
Kérlek óh én lölköm az gonoszságtul fuss –
Hogy halálad után kárhozatra ne juss!

Megcsöndesedett már szivem háborúja:
Mert hiszem az Istent, az partra kihozza,
Szivemet bánattul hogy megszabadítja,
Szegény fejemet is végre megnyugosztja.

– Egy ifju szerezvén ez verseket öszve:
Az kinek Istenben vala reménsége,
Mert reá szól vala sok hamissak nyelve,
De Isten megmenti: jóra fordul igye!

Nevemet fölirám ez versek fejében,
Megtalálod, csak jól megnézzed rendében,
Az egy ezer hétszáz és két esztendőben
Nagy-Karácsony után harmadik innepben.

* * *

Szencsegy György dalkönyvéből. A versfejekben ez áll: „Én Szencsegy György irtam“; tehát maga a codex egybeírója szerzette; szép tanuságot tesz e költemény Szencsegy szép lelkéről s jótékonyan ható Istenben való bizodalmaról; feltűnő azonban benne a sok remiscencia a codex több költeményéből, különösen a „Vigságnak töretik...“ (Lásd „Kuruczvilág“ című dalgyűjteményemet) és „Nem régenten vala...“ (Lásd a jelen kötetben 63. l.) kezdetüekből; a 16-ik stropha épen szóról szóra van átvéve ez utóbbiból. Látszik, hogy Szencsegy ama verseket igen szorgalmasan áttanulmányozá, vagy egy némelyjét talán szintén ő írta, s csak maga magát ismételi.

T. K.

AZ ALFÖLDI CSIKÓS.

Rákosnál a pesti vásárral
Egy Tiszántul való csikós bundástul –
Tiszántul, bundástul, vásárral.

Egy pár itcze jó borra béfordul,
S ott mulat egy dunaföldi magyar ur –
Tiszántul, béfordul, bundástul.

Kérdi ez a csikóstul tréfabul:
Tudnak-e a Tiszántul magyarul?
Tiszántul, magyarul? tréfabul.

A csikós azt feleli a bundábul:
Ezt talán az ur kérdi nyájasságbul?
Tiszántul, bundábul, nyájasságbul.

És ha az ur ezt kérdezi tréfabul:
Megmondom én mit itéljek, hallj' az ur!
Tiszántul, tréfabul, hallja az ur!

-306-

-307-

-308-

-309-

Némelyek azt mondják, hogy Tiszántul
A ki nem tud magyarul, megtanul; -
Tiszántul: magyarul megtanul.

Mások pedig mondják, hogy Dunántul
A ki nem tud magyarul: nem tanul; -
Dunántul: magyarul nem tanul.

Dunántul a magyar iszik klázlibul,
Megeszi a roszprádlit czintálbul,
Dunántul: klázlibul, czintálbul.

Tiszántul a magyar iszik kancsóbul,
Eszik fa-, cseréptálbul, vagy bográcsubul;
Tiszántul: kancsóbul, bográcsubul.

Láttam én egy koldúst Dunántul:
Kenyeret sem tudott kérni magyarul,
Dunántul: magyarul - mely roszul!

Koldúlt ellenben egy kopasz Tiszántul:¹⁰²⁾
Tököli sem tudott jobban magyarul;
Tiszántul: magyarul hatalmasul!

-310-

A dorogi csaplárosné Dunántul
Mikor beszél magyarul: majd megful;
Dunántul: magyarul majd megful.

Hajdu-Dorog városában Tiszántul:
Prédikál az orosz pap is magyarul;
Tiszántul: magyarul, nem oroszul.

Tiszántul szép nemzetünknek szájából
Gyenge kegyes hangzásában a szó hull, -
Tiszántul, szájából, a szó hull.

Oda fel pedig többnyire, Dunántul:
Nyelvünkön sokaknak foga megritkul;
Dunántul magyar szón megritkul.

Többet mondanék az urnak tréfából:
De sietek hazafelé Tiszántul;
Tréfából így tanul, - megindul.

Bocsánat pedig uram a tréfáról:
Éljen a sok dunaföldi magyar ur!
Tiszántul, Dunántul -
Éljen a sok drágavérü magyar ur!...
Jó egészséget mostan az uraknak!

* * *

-311-

E sajátos, gyönyörű dal egyes töredékeit Erdélyi is közlé, de ily teljesen nem jelent még meg sehol sem. Én mind az akadémia, mind a muzeum irattárában több régi iratban föllelém, (péld. nemz. muz. kézír. hung. quart. 178. I.) s egybevettem. Ezen nevezetes sora:

„Tököli sem tudott jobban magyarul“

igen jellemző mind Tököli egykori népszerűségére (ő állítván fel a magyarság non plus ultrájul) mind a különben is régi alkata és szólamu vers keletkezési idejére nézve, mely ehhez képest mindjárt a Tököli kibujdosása utánra: azaz az 1694-1703 közti évekre tehető, mert ha későbbi volna, bizonyosan így állana e sor:

„Rákóczi sem tudott jobban magyarul“

ismeretes ugyanis, hogy Rákóczi csillaga Tököliét már ekkor (1703 után) túlragyogta fényével.

T. K.

-312-

MEGÉGETT RÁCZORSZÁG...

Megégett Rácorszá, megmaradt három ház,
Egyik a császáré, - másik a királyé,
Harmadik pediglen kedves szeretőmé.

Most jöttem Budáru - nem tudok magyarul:
Csillagom Katiczám taníts meg magyarul!

Csillagom Katiczám taníts meg magyarul.

Bánatos szívemre nagy fájdalom szállott:
Mert az én édesem tőlem eltávozott,
Mert az én édesem tőlem eltávozott.

Szerencse balkézzel poharát nyújtotta,
Szomorító borát vélem megitta -
Keserves szívemet búval újította.

Igyefogyott fejem vigasztalást nem vár,
Nem újul énnekem több tavasz és több nyár,
Keseredett szívem mindholtig búban jár.

A mitől leginkább éltemben rettegetm:
Szintén azon tőrben véletlenül estem,
Szintén azon tőrben véletlenül estem.

Homályba víg napom véletlen borúla,
Kedvem hajnalára rút felhő tódula -
Istenem teremtom: ne hagyj így vesződnom!

* * *

Igen régi; legalább is a mult század elejéről valónak látszik; megvan saját gyűjteményemben mult századi avult nyomtatványon, de megvan - s ha jól emlékszem többszörösen - a nemzeti muzeum kéziratárában is. (hung. oct. 74.)

T. K.

-313-

-314-

FELNYITOM MÁR BÚS SZIVEMNEK...

- A XVIII-dik századból. -

Felnyitom már bús szívemnek régen bezárt ajtaját,
Ezer tenger habjaiból partra hoznám hajóját:
De ha szél kapja vitorlát
Azonnal rontja szándékomat -
Távoztatja partomat

Oh melly sokszor környülnézek: honnét jó segítségem?
Egymást érik óhajtásim: honnan jó könnyebbségem?!
Sok társ volt a szép vigasságban -
De kevés a szomorúságban
Ki barátját segítse.

Látom immár: sokkal könnyebb a tengert elkerülni
Hogysem kisdéd hajócskával abban el nem merülni,
Vak voltam, hogy az parton állván
A dolgot jól meg nem vizsgálván
Vesztemre elindultam!

Mi haszna már evedzőmmel habok ellen csapkodni?
Késő záporesső után palástomhoz kapkodni!...
Jaj, ha én aztat tudtam volna
Hogy illyen a világnak sorsa:
Lettem volna szerencsés!

* * *

Saját gyűjteményem régi kéziratáról. Megvan egyébiránt az akadémia kéziratárában „A kesergő”, és Horváth Ádám kézirati gyűjteményében „Tengeri veszedelem” cím alatt, ez utóbbinál sokkal hosszabban, és dallammal.

T. K.

-315-

-316-

SIRALOM A SZABADSÁGNAK ELVESZTÉSÉÉRT.

- A XVIII. század első feléből. -

Még nőtelenységben folytattam életemet:
Szabadságnak szele jól táplált engemet,
Kócsagtoll strázsálta nyusztos süvegemet -
Mindaddig búbánat nem érte fejemet.

Mindenféle úri czifra fegyverekkel,
Farkas-, medve-, párducz-prémes köntösökkel
Teli volt fogasom füredi nyergekkel -
Több s több ilyen csöngő-pengő eszközökkel.

Bővelkedett házam gyakran muzsikával:
Szép egypár hegedű furcsa vonójával,
Szegeimen függött flóta forulyával -
Ugyan újult szobám ezeknek hangjával.

A jó paripákból soha ki nem fogytam:
Ezt lépésre, amazt futásra tartottam;
Emezt nyergeltettem ha paradéoztam, -
A mint szükségem volt rendre választottam.

Fekete paripám volt Spanyolországból,
Szürke jött Erdélyből, pej pedig Moldvából,
Aranyszőrűt s fakót vettem egy basától -
Többi volt a magyar lovaknak javából.

Szerszámom ezüsttel s aranynyal kivarrrva,
Vagy ötvösmunkával boglároson rakva,
Sok-szin zsinórokkal voltak kitarkázva,
Vagy bagariával tisztán kiczifrázva.

Ezer czifragombos szolgálaim valának
Kik éjjel és nappal hiven strázsálának,
Pillantásomra is ébren vigyázának -
Kikért pirulása nem is volt orczámnak.

Kinek-kinek tarsoly s kard volt az oldalán,
Bogláros pantallér lódinggal a vállán,
Ezekre függesztett karabin a hátán,
Félarasztnyi hosszú sarkantyú csizmáján,

.....
Mulatságnak napja hogyha rendeltetett:
Táncznak, muzsikának vége nem lehetett,
Péntek vasárnapkal együvé tétetett -
Ünnepnek tartottam néha egész hetet.

Nem sok haszna vala plébános szavának -
Ámbár napja volt is hamvazó szerdának:
Vonjad reá javát alföldi nótának!
Kiki azt kiáltá Lévai Miskának.

Messzére távozott tőlem szomorúság:
Másoktól hallottam, hogy van nyomorúság.
.....

Nem tudtam én akkor: mi légyen az éhség?
Távul volt házamtul mindennémü szükség -
Közel sem mert jőni hozzám a szegénység.
.....

- De bépraktikálta magát alattomba:
Miulta feleség jár a kamarámba,
Azulta terjed el szükség a házamba.

Hegedűmet immár fogasról levette,
A flótát, forulyát pad alá vetette:
Sok díbdáb ruháját oda függesztette.
.....

Egyik sarkantyúját letörte csizmámnak,
Az egész szerszámát kicsapta pipámnak -
Mert nem szenvedheti füstjét a dohánynak.

.....
Bezzeg rá akadtam most az iskolára:
Mint a muskatéros a harminczadjára!

Vetett törbe esett kényes ifjuságom,
Búbánatra fordult örömöm, vigságom,
Elmult magyarságom - oda nyájasságom,
Meghatározottat¹⁰³⁾ régi szabadságom.

Megritkult már száma karmazsín-csizmámnak,
Lekopott czafrangja ünneplő ruhámnak,
Rösten jár a lába kedves paripámnak:
Még az is jelenti bánatját urának!

Hervadt kócsagtollam lefügg süvegemről,
Nem fénylik fegyverem, pókhálóba merül...
Jaj be bajos ügyem lett feleségemről!

.....
Örök nyugodalmat neked szabadságom;
Nyugodjál békével megholt vidámságom!
Jó estét s éjczakát édes ifjuságom!

* * *

-320-

E gyönyörű műdarab töredéke egy hosszabb költeménynek, mely a fent irt cím alatt létezik a nemzeti muzeum kéziratárában hung. folio. 569. A legszebb részeket elejétől végig mind kiírom, mégpedig - mint az olvasó meggyőződhetik - olymódon, hogy a folytonosság is meglegyen. Meg kell még jegyezni, hogy a kiról a költemény szól, a mint ebben leírja, egy pörölős, rátartás bécsi német asszonyt vett feleségül, erre czélozva mondja egyik sorában: „A magyar nyulaknak német az agarak.“

T. K.

-321-

SIRALOMNAK, FÁJDALOMNAK...

- 1744. -

Ad notam: Vale mundi lusum satis etc.

Siralomnak, - fájdalomnak völgyében kesergek,
Egy erdőben - nagy mezőben mint árva tévelygek,
Révedezve, sírva, futva
Nem akadhatok egy utra,
Melyet immár - árva madár jól elhagytam hátra.

Zavarossan, - nem is tisztán, mint gerlicze madár,
Mely bújában, - fájdalmában csak száraz ágra száll,
Béveszem én italomat
Igy enyhítem bús sorsomat,
Mégsem szánják, - a kik hallják, kemény panaszimat.

Óh! én árva - mely bészárva vagyok kalitkában,
Eped szívem, - hervad szívem kemény rabságomban,
Békóban vagynak lábaim,
Rabságban minden tagjaim,
Megszakadok, jaj meg halok, lankadnak inaim.

-322-

Már elestem, - s törben-estem és megfogattattam,
Véletlenül, - s kintelenül magamat megadtam,
Nem lehet szabadulásom,
Magam koporsómat ásom
Mert elmult, s tőlem elfordult régi vidámságom.

Óh! mely távúl, - tőlem járúl régi szabadságom,
Már elhervadt, és megfonnyadt szép leányi ágom,
Csörög én lábaimon láncz;
Előttem van mélységes sáncz,
Nem vidámít - és nem ámít ama szép úri táncz.

Rabbá lettem, - elvételtem szabadságnak útját,
Hogy nem láttam, - s ált nem hágtam rabságomnak kútját,
Mert Vénus vala vezérem,
Kinek fülébe jött hírem,
Igy változott, - s erre hozott friss leányi vérem.

Uri házban, - de nem gyászban, a midőn sétáltam

Asszonyokat – nagy rabokat a midőn én láttam,
Élteket csak kinevettem,
Mert jól eszembe nem vettem,
Bús sziveknek állapotját melybe én is estem.

-323-

Gyenge pártám, – nem akartam fejemről letenni,
Koszorúmat – virágomat illy hamar veszteni;
De igen erőtlen lévén,
Jövendőkre nem tekintvén,
Szűk poharát – szívem kárát bús árva, bevevém.

Egy bús völgybe, – nagy erdőbe már lábam behágott,
Szivemen a bánat nyila nagy sebeket vágott,
Mert koszorúm elevétegetett,
Viz közepére tétegetett,
Én fejemtől – életemtől messze elvitetett.

Repüljön bár – a sasmadár sebes szárnyaival,
Vagy az hajós – jó kormányos sajkás hajóival,
Soha vissza nem hozhatják,
Mert viznek habjai hajtják,
Noha látni, – azt szemlélni szemeim óhajtják.

Leányságom – szabadságom a midőn fontolom,
Tantalusnak – árva rabnak almáját kóstolom,
Mert lehetetlen megfognom,
Leányi örömben hágnom,
Csak rabságban, – illy bús gyászban kelletik maradnom.

-324-

Isten tudja, – mert ő látja szomorú szívemet,
Hogy így estem – s elvesztettem leányi kedvemet.
Szabadságról nagy rabságra,
Zöld virágról száraz ágra,
Mintegy árvácska jutottam sok keserves jajra.

Csak Istenhez – mind ezekben szivből fohászokodom,
Én szívemet, – bús kedvemet néki feláldozom,
Mert a kik biznak Istenben,
Vigasztaltatnak szivekben,
Szomorítottatnak, – kik biznak csak gyarló emberben.

Zárj bé engem – én Istenem szentséges szivedbe,
Leányodat, – szolgálódat vedd bé szent kedvedbe,
Mutassad szent malasztodat,
Áraszd reám áldásodat,
Oltalmazd – vigasztaljad árva szolgálódat.

Ezer hétszáz negyven négyben, gyászos életemben,
Mint rabságban, nagy fogságban, és balesetemben:
Ilyenképpen fohászokodtam,
Leányságomat sajnáltam,
Asszonyságom, – nagy fogságom immár megkóstoltam.

-325-

* * *

A versfejekben: „Szomorú gerlicze.” Nemz. muz. kézír. hung. oct. 74. XXXIV.

-326-

A SZERENCSE TÜNDÉR KERÉKÉN...

– A XVIII-ik század közepe tájáról. –

A szerencse tündér kerékén
Öröm után következik kín,
Ha mi jót ad, akkor fénylik néked az napfény,
Míg meg nem csal, s búban nem hajt... Példa vagyok én!

Én is olykor kedvemre éltem,
Szerencsémét boldognak véltem:
De látod-e – nem szánod-e szörnyü esetem?
Iregemtől – s mindenektől számkivettem.

Kiki maga kedvét követi,

Ha más szenved: meg sem említi,
Bár látja is - megszánja is: fordul, s felejt,
Kinek nem fáj - annak nem jaj, könnyön tűrheti!

Vidám orcát olykor mutatni,
És mosolygó szívet láttatni,
Mit vélsz, néha mire czéloz bús szívet fedni? -
Mert csak olyan, mint más által mézet kóstolni.

Fájdalmimat magamban tartom,
Bús szívemet azzal fogyasztom;
Ha igazán - senki nem szán: hát mit óhajtom?!...
Sebeimet - a mint lehet magam orvoslom.

De a bús szív magával sem bír,
Ha éri is örvendetes hír:
Bár láttatik, hogy van kedve - titkon mégis sír:
A szüntelen - bánat ellen nincs gyógyító ír!

* * *

Ez éneket a nemz. muzeum kéziratárában levő eredeti levél szerént (hung. quart. 175. I.) 1769. január 22-kén Eszlárról küldé Korbits Tamás nevű káplány egy „tekéntetes ifjú asszony“-nak, „Talált ének“ cím alatt. Föléje néhai Jankovich Miklós kéziratával ez van jegyezve: „Tárogató-sípra“. És csakugyan a versmérték azonos a tárogató mellett énekelt kurucz tábori dalokéval. Lehet, hogy Jankovich még tán maga is hallotta e dalt tárogatón fűjni, miután jelen dalfüzetét még 1789-ben írta össze; azért tevé ama jegyzést. A 2-ik stropha 4-ik sorából az következtethető, hogy az éneket egy valaha Iregen lakott egyén szerzé.

T. K.

SZABADSÁG MELLY NAGY JÓSÁG...

- A XVIII-ik század közepe tájáról. -

A szabadság melly nagy jóság,
Ez világon boldogság.
Az ki élhet szabadsággal:
Ne cseréljen rabsággal,
Mert meg szánja - és megbánja,
Régi életét óhajtja.

Néha vagyon vigaság
Sokaknak egész jóság,
Szabadságot ha elveszti
Az kiért cselekeszi:
Ha érdemes: semmit nem vesz -
Azért könnyen tűrheti.

De ritka az ki találja
Hogy illendő szerencsére
Akadjon is jó hírére -
Akadjon is jó hívére,
A kivel megegyezhetik,
Holtig kedvére éljen.

Hanem csak nagy gyötrelmit
Titkolja sok fájdalmi
Magában csak emésztődik,
Szabadságán gyötrődik:
Mert ahhoz már reménsége
Nem lehet az életben.

- Az verseket a ki írta
Magán ugyan próbálta:
Mi légyen az ilyen fogság
Holtig való nagy rabság,
Erre vitte - s vezérlette
A véletlen szerencse.

* * *

NE FÉLJ SZIVEM...

- A XVIII-ik század első feléből. -

Ne félj szivem, bátorodjál, most akármilyen vagy,
Azért bár ne szomorkodjál, hogy a bajod nagy.
Jobbat adnak az egek
Mintsem én remélhetek:
A friss leány meleg nyárban soha meg nem fagy.

Biró Márton borjut őrzött Bicske határán:
Végre mégis püspökké lett Veszprémnek várán.
Bartha csak molnár fia:
Mégis ország bírása -
Azért kétségbe ne essék senki más kárán!

Gömbölyü a szerencsének az ő kereke,
Azt vélnéd, hogy örvényének nincsen fenéke;
Kit ma pokolra levet:
Holnap nagyra emelhet,
A mi alól - felfordítja, vagyon oly éke.

Azért bár ma akármilyen légy: jobbat remélhetsz,
Ha kedved nincs: pénzen is végy - holnap úr lehetsz;

El sem is mulatná
Úgy a férjhezmenést
Áldaná azt ki béhozná ezt a rendelést.¹⁰⁴⁾

* * *

A magy. akad. kéziratárából.

T. K.

NEM NYUGHATOM...

Nem nyughatom, - csak bujdosom még éjtszaka is
Azért nincsen nyugovásom, ha aluszom is.
Homályosnak tetszik nekem a fényes nap is,
Könnyeznek utazásimban talám a fák is.

Mondjátok meg, mi az oka, hogy keserűség
Éjjel-nappal szorongatja szivemet kétség?
Mert kit szivem szivből szeret, hideg mint a jég...
Mondjátok meg, kínaimban mikor leszen vég?!

Nem nyughatom, csak bujdosom mint sebes szarvas:
Mert kit szivem szivből szeret kemény mint a vas.
Természete hideg hozzám, mint szintén havas, -
Beszédiben olyan hozzám mint a kemény vas.

Lybiában tigrismódra felnőtt oroszlán
Avvagy fene párducz, a ki mindig vért kíván:
Pusztán rablott prédájával soha így nem bán -
Kősziklánál keményebb sziv ki engem nem szán!

* * *

Az akadémia kéziratárából, különben láttam Jankovich Miklós gyűjteményében is.

T. K.

ÓH TE NAGY BABYLON...

- A komáromi égésről. -

Óh te nagy Babylon, Komárom városa:
Hétszer bőjtölt érted Debreczen városa.

Bátorkeszynének háza meggyuladván:
Nyargal a tűz széjjel egész kevi utczán.

Zsidráknak, Mizsáknak, és Abednégónak
Istene megtartá házát Virágónak.

Isten megtartotta - ember elrontotta, -
Szemre-főre nézve Telekynak adta.

* * *

E homályos daltöredék - alkalmasint mult századi - Horváth Ádám 1813-iki kézírata által tartatott fenn, dallamával együtt.

T. K.

AMOTT KEREKEDIK...

Amott kerekedik egy fekete felhő:
Abban tollászkodik egy fekete holló.

Várj meg holló, várj meg, hadd izenjek tőled
Apámnak, anyámnak - jegybéli mátkámnak.

Könnyen megösmerhetd ennek háza táját:
Piros rózsák lepik aranyalma fáját...

Gyémánt az ablakja, - üveg az ajtaja:
Magának kék szeme, aranyszínű haja!

* * *

Ezen alkatáról itélve igen régi dal, szintén Horváth Ádámnál maradt fenn jelen alakjában, nótájával. Erdélyi (Népdalok II. 134. l.) közli két első versszakát: de a két utolsó versszak, mely pedig a legszebb, ott hiányzik. Helyette ezen sokszor variált két sor áll:

„Ha kérdik hol vagyok: mondd meg hogy rab vagyok,
A török udvarban talpig vasban vagyok.“

Vesd össze jelen gyűjteményem első kötetében a „Tatár rabságban levő erdélyi magyarok éneke“ 3-ik strophájával.

T. K.

VIDÁMSÁGÁT SZIVEMNEK...

Nóta: Senki ne nevéssen rajtam.

Vidámságát szivemnek,
Virágát szép éltemnek,
Jaj mely igen nagyon féltem,
Ebből áll holtom és éltem;
Ha szivem jóra talál
Élek, másképp lesz halál.

Ifjuságom mint virág,
Hasonló mint szép zöld ág;
Örvendezhet szivem addig,
Míg zöld ágam virágozik,
Éltem vakul vesztenem
Kár volna köteleznem.

Sinlódhatnak szivekben,
Kik nem vigyáznak ebben,
Holtig tartó bűgyötrelmet,
Szivepesztő veszedelmet
Gondatlanul szereztek,
Vigyázatlanul vesztek.

-336-

Istenem, mint kell élni,
Hamis szívtől kell félni;
Lásd meg, mindig kell evezned,
Szived kihez kötelezned.
Mély tenger a szerelem,
Véle jár nagy gyötrelmem.

Állandó légy szivedben,
Ártatlan szerelmedben,
De félhetsz a változástól,
Hamis, csalárd vádolástul,
Noha szived kész legyen
És mint tűz hiven égjen.

Nincs sokaknál kegyesség,
Szépség, jóság, édesség,
Nem tud minden jót böcsülni,
Kegyessel kegyessen élni;
Ily goromba az világ
Kár kezébe szép virág.

Noha én sem csufolnám,
Sótt szivessen csókolnám
Ki jót jóval jutalmazna,
Sérelmekről oltalmazna.
Istenem adj hív szívet,
Hozzám hasonló hivet.

-337-

Áldást nyerek fejemre,
Ha Isten kérésemre,
Ő szolgáját meghallgatja,
Bajom kegyesen forgatja,
Ha holtig jóval élek
Büntül, bűtül nem félek.

* * *

Nemz. muz. kézír. hung. oct 74. XIX.

-338-

NEVESS BÁR MOST ÉLETEDNEK...

Nóta: Gyászban járok míg élek...

Nevezz bár most életednek
Vígán folyó napjain,
Örülj s vigadj jó szelednek
Játszadózó óráin,
Kedved szerint való koczka,
Ámbár légyen kezédben:
De meglásd, még vakra fordul -
S akkor vészéd eszedben.

Édesgető tavaszod van
A mint látom télben is,
Virágoznak szép rózsáid
Noha keményen fagy is,
De meglásd, még elhervadnak,
Legkedvesebb ideikben
Elszáradnak még előled -
S akkor busulj szivedben.

Mostan néked jó kedved van
S nékem kesereg szívem,
Mulatságod tréfákban van
S nékem könyvezik szemem,

-339-

De megvallod még magad is
Hogy tőled elhagyattam
Megvetettél, hív szivedbül
Kizárattattam.

Eddig való hiveségemet
Noha most megvetetted,
Ki szeretett hiven téged
Elméd róla levetted,
De hidd el, hogy nem sokára
Lesz emlékezetedben,
És még a hol senki nem lát
Ott jut sirva eszedben.

Szemeimnek könyveibül
Folyó vizek áradnak,
Szivemnek sok panaszibul
Setét felhők támadnak,
Keserves sok bánatimbul
Hegyek fölemelkednek,
Még vizek is jajaimtól
Vérrel egyelednek.

Jó kedvedet mégis várom,
Hogy lész segítségemre,
Nem igyekszik azt is tudom
Sirba lépésemre,
Gyászos voltát életemnek
Most ha megvigasztalod:
Hogy éltemben mind halálig
Szeretlek, tapasztalod.

Áradt vizek ha fel folynak,
S csillagok lehullanak,
Nagy kősziklák leomlanak
S hegyek is leolvadnak:
Igaz szivvel én tégedet
Még ekkor is kedvellek,
S mint édesded szép virágot
Hív szivemben rekesztlek.

Napnak fénye ha elmúlik
És homályba béborul,
Csillagoknak ragyogása
Ha világgrul elfordul,
Ha tengerek kiszáradnak
És az halak repdesnek:
Te jó kedved és hív szived
Szivemben örvendeznek.

Órájában halálomnak
A mikor bévettetem,
Koporsómnak rejtekében
Gyászosan rekesztetem,
Ha szemeim nem láthatnak
És ajkaim nem szólhatnak:
S mégis szivem s minden kedvem
Csak tégedet óhajtnak.

Sirban immár mikor lészek
És el is temettettem,
Föld gyomrában holtom után
A midón bétetettem:
Koporsómnak fedelén is
Által égjen én szivem,
Ugy tudhatni ki itt fekszik
Hogy megholt érted hiven!

* * *

Nóta: Boldogtalan fejem mire jutott.stb.

Ifju legény lévén
Sokat gondolkodom,
Magános sorsomon
Mely igen bánkódom;
Dolgomat már merre
Fordítsam, nem tudom -
Mert ideje volna
Jó társra akadnom.

Meg kellene tehát
Feleségesülnöm,
Páros gerliczeként
Fészkemben repülnöm,
De az van előttem,
Hogy kit kelljen vennem?
Sok út van előttem -
Melyikre erednem?

-343-

Egyik út a szépség
A mely kívánatos,
Másik pedig rútság
A mely utállatos,
Harmadik gazdagság
A ki volna hasznos,
Ki szert reá tehet
Szerencse fér ahhoz.

Negyedik út pedig
Lészen a szegénység,
Mely az emberek közt
Utolsó nagy inség;
A ki reá talál
Éri keserűség. -
Falusi, városi
Közt van nagy különbség.

Mert ha szépet veszek
Elég fejem gőzi
Lészen azt strázsálni,
Ki mindenkor győzi?!
Hamar elhódítják
Ha ember nem őrzi,
Igy is bánat árja
Én fejemet éri.

-344-

Ha rút lesz, a rútat
Jaj, hogy szerethetem!
Igaz jó kedvemből
Meg nem ölelhetem;
Vesződés s kárhozat
Lészen vele éltem,
Minden öröömöt
Véle eltemetem.

Ha gazdagot veszek
Lesz súlyos kereszttem,
Azt hányja szememre,
Hogy csak készre jöttem,
Az övé a jószág
A kit nem kerestem,
Azt is panaszolja
A mit iszom s eszem.

Hogyha szegényt veszek
Jaj, miként élhetek?!
Most is szegény vagyok,
Még szegényebb leszek;
Egy koldúsból kettőt
Nyomorultat tészek,
Igy lesz házasságom

-345-

Gondból rakott fészek.

Ha udvarit veszek
Nem szokott munkához,
Nem kell bizni sokat
Gazdasszonyságához,
A sült galamb pedig
Nem repül szájához,
Ha serényen nem lát
Ő maga dolgához.

Ha falusit veszek
Otthon nőtt goromba,
Nem tud becsületet
És épen ostoba,
Nem leszen életem
Vele boldog soha;
Látom a szerencse
Nékem csak mostoha.

Ennyi sok út között
Ugy eltévelyedtem,
Sok gondolkodásban
Annyira merültem,
Bánat tengerében
Fejemet kevertem,
Ily sok habok között
Fel s alá vettettem.

Egyedül csak ebben
Táplál a reménység:
Jobb leszen énnékem
Az ifjulegénység,
Ugy nem éri fejem
Annyi bú és inség,
Szívemet nem rontja
Semmi keserűség.

Ha eszem s vagy iszom
Lészek békességben,
Valahová megyek
Nem veszik kérdésben;
Étszakát álommal
Töltem békességben,
Nem háborgat senki
Ez árnyék-életben.

Csak tebenned Uram
Vetem reménységem,
Minden dolgaimban
Reád bizom igyem,
Hogy sem ennyi búval
Terheljem én éltem:
Jobb holtig viselnem
Ifjulegénységem!

Ezer hét száz felett
Hatvan ötödikben,
Karácson havának
Harmadik hetiben
Irám ez verseket
Nótelenségemben,
Hányatván szélvészről
M megbúsult elmémben.

Ki hasonló hozzám,
Jól tekintsen ebben –
Mint igaz szint adó
Világos tükörben,
Meglátja téendő
Mi légyen éltében?
Jobb néki maradni
Ifju legénységben.

Nemz. múz. kézír. hung. oct. 74. XIX. A „Boldogtalan fejem, mire jútott igyem...” kezdetű dal, melynek nótájára a jelen vers készült: az 1708-ban lefejezett kurucz dandártábornok Bezerédi Imre halálra készülő éneke, mely Kolinovics szerint (Hist. Bell. Rakoczian.) országszerte énekeltetett, s mint a jelen adatból világos, még 1765-ben - e vers szerzésekor - is általán ismeretes vala.

T. K.

-349-

BOLDOGTALAN SORSA SIRALMAS ÉLTEMNEK...

Boldogtalan sorsa siralmas éltemnek,
Árad napról napra gyötrelme szívemnek,
Nem virrad fel soha víg napja éltemnek -
Igy lesz látom vége az én életemnek!

Szerencsétlen voltom holtomig siratom,
Míg gyászt, melyet visel szívem, ha fontolom,
Egész életemet, hogyha meggondolom:
Nem egyéb csak sírás, bánatos búhalom.

Az én állopatom, félelem, reménység,
Szerencsém állása reménytelen kétség,
Sok súlyos próbákkal elegyes, nincs mentség,
Jaj egész életem csak szerencsétlenség!

Az én szerencsémét szélveszek találták,
Titkos ellenségim utaimat állják.
Az én életemet valljon nem sajnálják?!...
Kiknek nem vétettem azok ostromolják.

* * *

Nemz. muz. kézír. hung. oct. 74. XXIV.

-350-

„AMA HIRES TOKAJI BORNAK DICSÉRETE.”

- A XVIII-ik századból. -

Bujjon el a német rhénusi borával,
Hallgasson az olasz a Falernumával,
Csak ígya meg a francz híres sámpánerét:
Egy hordónk feléri boraik tengerét!

A halhatatlanság mennyei nektárja
E volt, vagy ez annak valóságos párja!

* * *

Nemz. muz. kézír. hung. oct. 74. LXII.

-351-

HA KERESSZ NÁLAM...

Ha keressz nálam állandóságot:
Megcsalod magadat igen nagyon;
Szívem nem türhet semmi rabságot -
Állhatatosságban ritkán vagyon.
Szeretni tud ugyan, de szabadon,
Vergődik szél után, hajt a nádon.

Titkos szerelmet tudok folytatni:
De hogy hív maradjon - igen nehéz;
Vándorló szívem egynél mulatni
Nem tud: mert ide is, oda is néz.
Egy módon tiszteli mind ezt, mind azt:

* * *

Ugy látszik, e dal valamely műköltő verse. Létezik egyébiránt több hozzá nem tartozó hézagpótló toldalékkal nemz. muz. kézír. hung. oct. 74. XXII.

T. K.

JAJ KINOMAT...

Jaj, kinomat ki nem beszélhetem,
Csak nagy nyögve fájdalmat szenvedem;
Mélyért bizony majd megemésztetem,
Csak hallgatok - csak hallgatok, és ki nem jelentem.

Óh csak tűrve kell világon élnem,
Vigasztalást mivel kell keresnem?
Sok bánatot örömmel szenvednem,
Bár lehetne - bár lehetne egyszer menekednem!

Szívem e g y s z e r bárcsak vigadhatna,
Csak egy óra, szempillantás volna
Búbánatot mely nékem nem adna,
Nyugodalmat - nyugodalmat magának találna!

Elmém sem talál már módot ebben:
Mert elmerült nagy keserűségben,
Teljes-bizony, van nagy gyötrelemben,
Emésztődik - emésztődik, mert vagyok inségben.

Partról hajóm hát szélnek eresztem,
Búval rakott kormányát vezetem,
Vitorláját bánattal szépítem -
Siralommal - siralommal fel is ékesítem!

Hatalmas Isten, vezesd szolgálodat,
Látod, nyögve tűröm ostorodat;
Kegyelmesen mutasd malasztodat,
Kérlek, mutasd - kérlek, mutasd irgalmasságodat!

E bánatnak hadd lehessen vége,
Csillapodjék szívem sok insége, -
Tóled immár legyek megsegítve,
Utamnak is - versemnek is legyen immár vége.

* * *

Nemz. muz. kézír. hung. oct. 74. XXII. A versfőkb: „J o s e p h e .“

T. K.

VAJHA KIMONDHATNÁM...

Vajha kimondhatnám kinját én szívemnek,
Megmagyarázhatnám fájdalmat lelkemnek,
Avvagy csak írásban ezeket tehetném -
S az én kegyesemnek kezéhez küldhetném.

De nem tudom kire dolgomat bizhassam,
Kinek minden szómat bátran megmondhassam:
Mert oly állhatatlan most a földi ember
Mint szelekkel játszó nyughatatlan tenger.

Mindjárt öszvefutnak én gonosz irigyim,
Letésznek s felvésznek - nem tudok mit tégyek?
Ha madárra bízom, a sem mindenik hív -
Azok között is van sok tétovázó szív.

Galamb a párjától messze útra nem megy,
Galambi pölhéshez természetben csak egy;
Hollóra nem bízom: holló döögöt talál,
Mert megesnék, hogy ő levelemmel leszáll.

-355-

Szajkóra nem bízom, mert csak fészket őrizi, -
Valamennyi titkom mindennek füttyülné;
Bagoly csak éjjel jár, álmos, ágyban henyél -
Az én kegyesemet felverni nem merné.

Gólya csak kigyókkal rakja meg a száját:
Írigység foglalja annak szíve táját;
Kéményemben lakik egy füstös fecskécském -
Csak a léssen nékem igaz követecském.

A ki is a szélnél sebesebben repül,
Repülve jól lakik legyekkel, le nem ül.
Vidd el madár, vidd el, vidd el levelemet,
Hagyd jó reménységben az én kegyesemet!

Hajnalra oda jutsz, szállj bé ablakjába,
Ama szép hajnali nótácskádát kezd el;
Ha kérdi: ki küldött? Mondd meg: én küldtelek -
Bizony szánni fogja bánatos szívemet!

* * *

Ez igen szép régi dalt egy mult századi nyomtatványról másolám le. (Nemz. muz. kézír. hung. oct. 74. XXX.) E dalnak mintegy folytatása a következő:

MENJ EL ÉDES FECSKÉM...

-356-

Menj el édes fecském, violám köszöntséd,
Nagy alázatosan házban valót kérjed,
Ezen fáradt szóval nékie jelentséd,
Ne hirtelenkedjél, a mit szól megértséd.

Erős kötelekkel kötözték Sámsomot:
Mégis elszakasztá, mint erős mén hámot;
Mágneskövet visel, a ki sok igámot
Csak egy hajszálon ő hozzá húzhatná most.

Aranynyal kellene nevedet felírni,
Gyémántkő-táblára szépen lerajzolni,
Rubintkőből formált ládában tartani -
Innepet kellene nevednek szentelni!

Nem dicsérem: de szép mint hajnali csillag,
Angyalka módjára ki előttem ballag;
Neveti ha kérdem: hol lakol szép alak?
Két szép szemeivel integet - úgy ballag.

-357-

Vagy meghalok érted, vagy enyimmé tészlek,
Vagy elválok tőled, vagy hozzám kerítlek.
Szánj meg édes rózsám, igen szépen kérlek, -
Engem ugysegéljen: szivemből szeretlek!

* * *

Nemz. muz. kézír. hung. oct. 74. XXII. Meg van Erdélyi Jánosnál is az I. kötetben, de fölöttébb hiányosan, és sokkal újabb közlés után. Ugy látszik mind ezen, mind az előbbi dal még a XVII-ik századból való, annyira régies, kivált az előbbi. Utolsó stropháját vesd össze az ezen kötet 223-ik lapján közlött ének 6-ik versszakával.

T. K.

HERVAD SZIVEM...

-358-

Hervad szívem, s árad naponként bánatom,
Siralmas, unalmas életem mint látom,
Keserves könnyekkel szemeim áztatom,
Búm s bánatim közt már nem vigasztaltatom.

Siralommal töltöm bádgyadt napjaimat,
Jajszóval mulatom minden óráimat,
Halál mérge szállja szempillantásimat,
Ah mellyek megoltják végre vígságimat.

Óh szerencsétlenség, világ tündérsége!
Mézzel kent elvesztő nagy keserúsége,
Előttem halálnak forog szörnyüése,
Álmatlanság miatt lesz életemnek vége.

Mert szörnyű kinaim bokrosan követtek,
Keserves szemeim már elkeseredtek,
Átkozott hívságám kik erre vezettek,
Hiremben s nevemben immár eltemettek.

Mit késik sokáig nyomorult életem!
Nincsen könnyebbségem, nagy az én esetem.
Melyből új életre magam nem vehetem,
Sótt mulandó sorsom szomorún nézhetem.

Muzsikák zengése szomorún mutatja,
Halálom óráját s fejem szomorítja,
De tudom, Istenem lelke boldogítja,
Kinaim közt midőn magához szólítja.

Maradj magadnak már világ rossz hívsága,
Elmulandó jóknak állhatatlansága,
Noha most testemnek van álmatlansága,
De rövid nap léssen földben nyugovása.

* * *

Nem. muz. kézír. hung. oct. 74. XXXIV.

-359-

ERDŐKÖN, MEZŐKÖN JÁRÓ...

Erdőkön mezőkön járó
Térj vissza ékesen szólló szép ráró!
Csendesítsed szárnyaid,
Álljanak meg már elfáradt lábaid!

Szívem sebesítéd,
Víg kedvem epesztéd,
Éltem rövidítéd:
Mert bizony éretted
Kész volnék letenni én életemet!

* * *

Horváth Ádám kézírati gyűjteményében, nótájával együtt.

T. K.

-360-

GYORS KERÉKEN FORGÓ...

Gyors keréken forgó világ tündérsége,
Sebes szárnyon járó csalfa szivessége,
Szívemet sebhető szörnyü kevélysége –
Jaj miként csalogat minden ékessége!

Édes lépes mézzel jaj miként csalogat,
Álnok szerelmére mely szépen hívogat,
De keserő mérget jaj miként osztogat,

-361-

A veszedelemre majd ajtót nyitogat.

Ritka, óh! mely ritka az igaz szerelem,
Mely után ne fusson örök veszedelem;
Ezt az ifjúságban gyakorta fellelem,
Ha nem próbáltam is, mégis úgy képzelem.

Ennek álnokságát senki ne csudálja,
Bátor sok szép szókkal ő magát kínálja,
De a sok jajoknak utját megtalálja,
Jaj! jaj léssen annak, a ki ezt próbálja.

-362-

Látom, sűrű könnyű áztatja orcáját,
Mely meg is hervasztja annak szép rózsáját,
Keserves jajoknak bővíti lármáját,
Ha ki megcsókolta ennek gyenge száját.

Tégedet mindaddig szeretlek míg élek,
S míg az én testemben sátoroz az lélek
Rajtad kívül soha senkit nem szemlélek,
És hogy engem megvess már többé nem félek.

Elébb a tengerek fenekig apadnak,
Az égi csillagok a földre lehullnak,
E földnek határi megalacsonyulnak,
Míg szép dicséretid számból kiszorulnak.

Könnyebb a kűsziklát lágy viaszszá tenni,
A tenger sok vizét egy kalánba venni,
Árva életemnek az halálra menni:
Mintsem személyedről feledékeny lenni.

Avvagy ha elhagysz is, úgy én mit csinállok?
Barlang, havasokra, völgyekre sétállok;
Virradván a magos kűsziklára állok,
S tenéked szép szivem sok jókat kívánok.

-363-

Zendüljenek fel bár ellenem az egek,
Bár borítsanak el a sűrű fellegek,
Jőjjenek záporral a rút fergetegek:
Ezekben is veled soha nem rettegek.

Ilyen virág terem a Vénus kertében,
Enged ennek minden, míg buzog vérében,
Valaki bélépvén álnok szerelmében.

* * *

Saját gyűjteményemből, de megvan a muzeum kéziratárában is. (hung. oct 74.)

T. K.

RITKA DOLOG...

-364-

Ritka dolog látom szerencsésnek lenni,
Ennyi tövisek közt egy rózsát sem szedni;
Búbánat, siralom
Keserves fájdalom
Szerelmet így élni - szerelmet így élni.

Azt gondoltam: elébb a tenger kiszárad,
A nap lovaival ellankad és fárad:
Mintsem azt megérjem
Személyeddel frígyem
Szerencsétlen légyen - szerencsétlen légyen.

Kinek lehet hinni, hanem az oly szivnek
A ki magát hittel kötelezi hivnek;
De már elfordula,
Máshová hódula, -
Szerelem így múla - szerelem így múla...

Óh miért nem mondád, hogyha nem kedveltél?!

Miért nem szenvedtél – hogy így kisértettél?
Miért meg nem öltél
És el nem temettél
Mintsem így gyötröttél – mintsem így gyötröttél!

-365-

Tudja, s szólhat minden ezer bánatimról
Sűrű siralmimnak terhes fájdalmiról,
Élek avvagy halok,
Ülök avvagy állok:
Még azt sem tudhatom, – még azt sem tudhatom.

Zengenek az erdők sok szép madárszókkal,
Újulnak a mezők szagos virágokkal:
De én elhagyattam,
Egyedül maradtam,
Mint árva gerlicze – mint árva gerlicze.

Indulatom zajos tengeren hányatván,
Elmémet a számos terhes gond árasztván,
Mostoha szerencse
Állhatatlan kincse
Engemet fárasztván – engemet fárasztván.

– Irám ez egynéhány panaszló verseket
Nem szintén követvén a jó versszerzőket;
A ki hallod őket:
Élj aranyidőket
Bánattól meddőket – bánattól meddőket!

-366-

* * *

Nemz. muz. kézír. hung. oct. 74. XLIV. E szép zöngzetű, szomorú dal versfejeiben a R á k ó t z i név olvasható, tz-vel írva; a fejedelmi Rákócziak nevüket mindig cz-vel, irták, s csak egyikük (I. György) néha c-vel, tz-vel soha; – e vers szerzőjeül tehát más Rákóczi tartandó.

T. K.

MINT GERLICZE-MADÁR...

-367-

Mint gerlicze-madár,
Ki társátúl elvál
Jaj! kesergi társát,
Zöld ágra nem is száll,
Csak óhajt és fárad, valaholott megáll,
Mindaddig bujdosik, míg társára talál.

Az én életemnek
Is úgy vagyon sorsa,
Mert bokros búbanat
Azt igen futkossa,
Szívemet a bánat, mint viz partját mossa,
Hervadni kezdettem, mint őszszel a rózsa.

A mellett keserves
Jajszót kiált én szám,
Mert többet ezután
Nem látlak violám.
Elmégyek-e hozzád, nem tudhatom nyilván,
Láthatlak-e többet, avvagy sem ezután?

-368-

Nálad nélkül léssen
Már egyedül éltem,
Az idegen földön
Rettentő gyötrelmem,
Én soha terólad el nem felejtkezem,
Valamíg testemből ki nem kel a lelkem.

Szívem fáj, hogy tőled
Meg kelletik válnom,
Szemeiddel látod
Utra kell indulnom,
De utánam kérlek, ne siess, mert tudom,

Soha fel nem találsz, annyira bujdosom.

Csak egy gerliczecske,
Ártatlan madárka
Ha társátul el vál,
Jaj mint nem cselekszik,
Mód nélkül bánkódik, zöld ágra nem is száll,
Vizet felzavarja, úgy marad szomjazva.

Jaj az én életem
E világon immár,
Bujdosom egyedül
Mint gerlicze-madár,
Mert szívem éretted fekete gyászban jár,
Méltatlan szenvedni érted, jaj bizony kár.

-369-

Óh bánatba merült
Keserves életem,
Nagy kinokkal teljes
Gyengén tartott testem,
Mert idegen földön ki leszen mellettem?
Jaj ki temet földbe, ki sirat meg engem!

El kell tehát mennem
Tőled édes szívem,
Ki voltál énnekem
Sokszor víg örömem,
Mellyért minden jókkal áldjon meg Istenem,
Azért éjjel-nappal leszen könyörgésem.

Tudom, hogy tovább is
Kivánnál indulni,
Érettem szüntelen
Járni, fáradozni,
Sótt velem egy utra kivánnál indulni,
De minthogy nem lehet, csak el kell maradni.

-370-

Istenem, Istenem,
Mint egy szegény árva
Bujdosik egyedül
Idegen országra;
Elbujdosásában Te légy kalauzza,
Az idegen földön Te légy édes atyja!

* * *

Megvan az Erdélyi János szerkesztette népdalok I. kötetében is, de hiányosan; e közlésem majd két olyan hosszú. Eredetije a muzeumban kézír. hung. oct. 74. II. A 6-ik versszakot vesd össze az ezen kötet 10-ik lapján közlött ének 5-ik stróphájával.

T. K.

ÁLLJ ELŐMBE RÓZSÁM...

(Igen régi.)

Állj előmbé rózsám, hadd bucsuzzam tőled,
Ha el nem bucsúzom: bujdossunk el ketten!
Vagy meghalok érted
Vagy enyimmé tészlek
Édes szívem!

Fekete két szemed mire csalt meg engem?
Gyenge szép termeted mire hozott engem!
Vagy meghalok érted
Vagy enyimmé tészlek
Édes szívem!

Ne menj el galambom, ne repülj el tőlem!
Jójj vissza madaram, szállj bé ablakomban!
Vagy meghalok érted
Vagy enyimmé tészlek
Édes szívem!

-371-

Ha elmégy is szívem, csak hozzám igaz légy!
Igaz szereteted hamisra ne fordítsd!
Vagy meghalok érted
Vagy enyimmé tészlek
Édes szívem!

-372-

* * *

Mult századi nyomtatványból. (Nemz. muz. kézír. hung. oct. 74. XXX.) Refrainje hasonlít az ezen kötet 356-ik lapján közlött dal 5-ik versszakához.

T. K.

PITYPALATTY-ÉNEK.

-373-

Szörnyü nagy az munkám,
Hosszú az éjszakám,
Nem alhatom,
Föl s alá futkosok,
Nyugvást nem találok,
Köll fáradnom.
Alig várom tavaszt
Majd nevel elég gazt,
Elrejttem magamat,
Nem rontom lábomat,
Béfödöm azt.

Pitypalatty az nevem,
Esmerősök nekem
Minden helyek,
Sokat fölébresztek,
Magam álmat vesztek,
Sok megvallja,
Senkinek nem vétek,
Még is félve élek,
Hogy káron ne kapjon,
Tollamtól ne foszszon;
Éhes lélek.

-374-

Sok puskával lesik,
Szárnyam célra veszik,
Hogy elejtsen,
Sok hálóval keres,
A kutya is rám les
Hogy megleljen,
Mindenik reám tör,
Husomon vagyon pör;
Mert tudják jó falat,
Pitypalatty kis állat
És nem csömör.

Olyan madár vagyok
Kit sokszor kaszások
Ketté vágnak,
Fölturják fészkeket,
Elveszik éltemet,
Nem sajnálnak.
Apró fiaimat,
Kisded magzatimat
Hagyják árvaságra,
Férgek prédájára,
Mint rózsákat.

-375-

De megnyól a búza,
Zab, köles és árpa,
Nem lát engem,
Keressen bár vadász,
Ki értem hason mász, -
Kinevetem,
Akkor csak hallgatok,
Pitypalatty nem szóllok,
Mellettem mehetnek,

Más húst is ehetnek,
Balgatagok.

Ez ugyan nem mese,
Hanem éppen vese;
A ki érti,
Keserű és édes,
Flastrom, mégis mérges;
Ki győzheti,
Ront ugyan és épít,
Kérdés, hogyan és mint?
Megmondja az ének,
Ifjunak és vénnek,
Mi keserű.

-376-

Mindenek zöldülnek,
Örülnek essőnek,
Itt az tavasz,
Mégis tartok tőle,
Mert az puska vége
Hamis, ravasz,
Ott is kárt tesz bennem
A hol nem is vélem,
A puska lobbot vet,
Rajtam sebet ejthet -
Már ismérem.

* * *

Nemz. muz. kézír. hung. oct. 74. LXXVI. A 6-ik versszakban: „Vese“ = titok; bibliai jelképes értelem; „a ki vizsgálja a veséknek titkait.“

T. K.

NEM VAGYOK ÉN PARASZTEMBER...

-377-

Nem vagyok én parasztember, reám úgy nézzetek!
Familiám, nemzetemre bár figyelmezzetek.
Bizonyos apám volt
Kiráól anyám is szólt:
Hogy a fagyban aratáskor megholt.

Eszem-iszom törzsökéből származtak eleim:
Ezt mutatják a korcsmákon adósleveleim.
Apám akárhol járt:
A vízben nem tett kárt,
Evelt, ivott, sok kínálást nem várt.

Ez törzsöknek hogy én vagyok egy igaz magzatja:
Bizonyítja eztet torkom gyakor szomjúsága;
Ihatnám mindenkor,
Reggel és éjjélkor, -
Csak kaphassam, mindenkor jó a bor.

Első része címeremnek a jó káposztás hús:
Ha kolbászszal nincs foldozva - a szívem is már bús.
Óh áldott káposzta!
Paradicsom-hozta -
Áldott a ki kolbászszal foldozta!

-378-

Másik része címeremnek ama jó bosporos,
Ha a sült hús nem boros is: legalább csak borsos;
Mert bors nélkül méreg -
Egye meg a féreg,
Annyit ér, mint ebnek a fakéreg.

Harmadikát címeremnek hívják kaszás-lévnek -
Eztet tartják a magyarok legjobb ételeknek.
Valaki ezt falja:
Ajakát megnyalja -
Kálvinista mennyországna vallja.

Nemeslevél-pecsétemnek a viaszszát tudni
Ha kívánod: nem akarok én ebben hazudni;
Ez fordított kása
Kinek nincsen mása -
Scythiából vagy származása.

Tokja pedig levelemnek két katonás-béles,
Rétessel van kibélölve, jó vastag és széles.
Óh áldott ármális -
Böcsös uraknál is!
Ezzel lehetsz könnyen generális!

Addig valál virágodban híres Magyarország
Míg az ilyen jó étkektől magad meg nem fosztád;
Mihelyt a tortáta
Országod meglátta:
Elhervadtál - elfonnyadtál... jaj mikor állsz lábra?!

* * *

Nemz. muz. kézír. hung. oct. 74. LXXII. Megvan Erdélyinél is (Népd. I. köt.) de a kitünően szép végstrópha teljes hiányával. Az egyes versszakok is eltérők néhol, s a muzeuménál - a mely régi nyomtatvány - a 3-ik és 5-ik strófhák nincsenek meg: ezeket azért Erdélyiből vettem által, - így egészítvén ki teljessé ez eredeti, erőteljes, és bájos zöngzetű költeményt. „Ha a sült hús nem b o r o s is...” A régi magyarok a sültet boros lével is készítették.

T. K.

VAGYON HAZÁNKBAN...

Vagyon hazánkban két gonosz ember
A Portió Pál és Forspont Péter;
Ez a portió mindent földhöz vér:
Forspont pediglen ökröt, lovat kér.

Ez az portió micsoda ember,
Lovon jár, kiált: „Gib mein Pfert Haber!”
Házamban beszáll, ágyamba hever,
Magamat pedig hidegre kiver.

A portióért mindent eladtam,
Örökségemet zálogban hánytam,
Rongyos bocskorban alig maradtam,
Öt, hat, hét rivó gyermek van rajtam.

Két kaszakövem, egy cséphadaróm,
Egy fatarisznyám, egy somfabotom,
Semmim sincsen több, megis úntatom,
A portióért exequáltatom.

Két tulkom vala, azt is megölte,
Bonta kecskémet tavál megette;
Legjobb disznómat szekérré tette,
A tikjaimnak nyakokat szedte.

Falunkba beszáll, kiáltja birát,
Hozzák meg mindjárt mindnyájan taksát;
Forspont pediglen üti a polgárt,
Ha nem megy hamar, megadja díjját.

Én is azelőtt szép czípót ettem,
Más szántó földén kalászt nem szedtem,
A portióért buzát fizettem,
Zabból kalácsot bizon nem ettem.

Fogjuk meg koma ezt a portiót,
Vessük a sánczra az exekutiót,
A ki minékünk nem hoz semmi jót, -
Ne mondja hazánkban ezután berdót.

Vedd el, Ur Isten rólunk e terhet,
Vesd ki hazánkból e rosz két embert,
A Portió Pált és Forspont Pétert

LAKODALMI ÉNEK.

- A XVIII-ik századból. -

Látom hogy vigan vagytok,
Engem nem kínálnátok,
Tyúkczommbal hajgálnátok -
Ne sopánkodnátok.
Vőlegény uram, a lepény
Előtted majd meghül!
Menyasszonyom, a pohár bor
Előtted majd feldül!
Köszönd reám, torkom hevül -
Ne igyad meg csak egyedül:
Mert fejed elszédül.

Hogy mondád vőlegény uram?
Majd egy lepényt adok!
De azzal én nem terhelem
A czondorámot!
Az üres tarisznyámat:
Mert feltörné a vállamat -
Azt igen bánám én.

Elmenék én a szőlőbe
Szitát kötözgetni;
Oda jöve Jankó bátyám
Engem veregetni;
Elszaladék a nádasba -
Egy vaskót találék,
Egy sipot faragék.
Az én sipom csak azt mondja:
Déb-dáb - daruláb,
Tarka szoknya, szép menyecske -
Fordulj az ölembe!

Tiz a gyermek gazdasszony:
Hány kenyered vagyon?
Talán egy, talán kettő -
Talán egy csepp sincsen!
Hiszen tudod pogánylelkű
Hogy a borra hordtad!
- Nem szeretem az ipámat
Azt a nagyszakállut,
Mert eladta hat ökrömet -
Vasas szekeremet.

Óh én édes kis kutyám
Te vagy az én bundám;
Hátra vettem a tarisznyám
Minden alamizsnám.
Péter bátyám a szakállát
Félvállára vetette,
A mi kicsiny esze volt
Zsacskóba kötötte:
A zsacskó zsiros vala
A kutya megette -
Jaj szegény Péter bátyámnak
Nincsen egy csepp esze.

Servus Domine Tömösvár!
Bika fecit magnum kár:
Rétet határt összehányt.
Amen, finis operis,
Ma sem ettem egyszer is,
Tegnap ettem hatszor is -

* * *

Ez ének töredékei Komárommegyében ma is élnek, csakhogy a harmadik versszakot így dalolják:

„Elmentem én a szőlőbe
Szőlőt csipegetni,
Utánam jött Jancsi bácsi
Jól megveregetni.“

stb. - Gyermekkoromban magam is elégszer dudolgattam.

T. K.

-385-

RÉSZEGES ASSZONY DALA.

Nékem egy szép gondolat jutott most eszembe,
Fel is tettem én magamban: teljes életembe
Holtig bort nyalni,
A korcsmán meghalni...
Héj dinom-dánom,
Töltsd tele, nem bánom!

Meg is hagyom én uramnak azt testamentomban:
Hogy engemet holtom után temessen hordóban;
Ez uri koporsó -
Tele pintes korsó...
Héj dinom-dánom,
Töltsd tele, nem bánom!

Nem vagyok én paraszt asszony, úgy nézzetek reám,
Ezt mutatja - s bizonyítja nemes famíliám;
Sógorom a Lurkó
A nagy veres Gyurkó...
Héj dinom-dánom,
Töltsd tele, nem bánom!

-386-

Újjaimat midőn fonok: feltöri az orsó:
Azért én csak azt itélem - hasznosabb a korsó!
Újulok, megvallom,
Midőn hírét hallom...
Héj dinom-dánom,
Töltsd tele, nem bánom!

Az én uram azt gondolja, hogy őtet szeretem:
De mint eb a somfa-botot, őtet úgy kedvelem;
Mert haragos, durva,
Igen hebehurgya...
Héj dinom-dánom,
Töltsd tele, nem bánom!

A mit egyszer megszerettem: meg van az szeretve, -
Ha bort látok, majd hogy el nem fakadok nevetve!...
Óh te kedves vendég -
Ugy szeretlek hogy még!...
Héj dinom-dánom,
Töltsd tele, nem bánom!

Nossza bizony komámoszony menjünk a pinczébe,
Megjöhethünk ha akarunk, onnan holnap délbe!
Ha megverik vállom:
Hasznáért elállom...
Héj dinom-dánom,
Töltsd tele, nem bánom!

-387-

Tedd el asszony a csutorát, ihol jön a gazda!
Ugy áll bajsza haragjában mint a füstös rosta;
Mi pedig azomban
Menjünk a malomban -
S ott igyunk azomban.
Héj dinom-dánom,
Töltsd tele nem bánom!

Föllelhető ez igen sikerült gunyoros bordal a nemz. muz. kéziratárában, hung. oct. 74. LXXII. egy régi vásári nyomtatványon.

T. K.

CSEREBOGÁR...

Cserebogár, cserebogár,
Mondd meg nekem: mikor lesz nyár?
- Mikor a tök virágozik,
A vén asszony bogározik:
Akkor lesz nyár!

* * *

Horváth Ádámnál nótástul együtt, s Jankovich kéziratai között a nemzeti muzeumban, csakhogy itt az utolsó sor egy szótaggal hosszabb:
„Akkor leszen nyár!”

T. K.

IGACS RUZSIRÓL.

Igacs Ruzsi ablakába
Kinyilt a rózsa magába,
Fölsütött a napsugára -
És elhervadt ő magába.

Igacs Ruzsi édes szivem:
Hol van az én édes-szülém?
Még pénteken jó éjféلكor
Ment szállóbe két óraker!

Én is kimentem utánna,
De nem találtam reája;
Szombat este tíz óraker
Jöttem az tanyáról akkor.

Fekete Ferencz házatul
S az ő kedves mátkájátul
Jöttem haza vacsorára -
Jól megborsolt disznólábra.

Másnap reggel felköltömker,
Vasárnap, jó virradtakor
Elmentem én az templomban,
Onnét jártam az útamban.

Ottand láttam Igacs Ruzsit,
Anyját látja, nagyon sikít;
Igacs Ruzsi bosszujába
Öreg anyját hátba vágta.

Igacs Ruzsi hires lány volt:
Még szüzességében megvolt,
Lantos István megszerette
Feleségnek eljegyzette.

Lantos István haragjában
Űti Ruzsit derekában
Mert ösmérte gyilk' kezérül
Ruzsit álnok rossz szivérül.

Bot vala ura kezébe
Vágja Ruzsinak szegyére:
Hogy nem sajnálta az anyját

Az ő kedves jó dajkáját.

* * *

Elment Igacs Ruzsi más országba,
Irja levelében, hogy menjek utánna,
Szöllőmet, házamat hogy vessem prédára,
Nénémet, bátyámat hogy adjam árvára.

-391-

Szerettelek téged István¹⁰⁵⁾ nagyon:
De már annak ugyan vége vagyon -
A teremtő Isten téged verjen agyon!

Ütött volna meg a mennykő
Akkora mintegy malomkő:
Vén anyádnak haláláért
Holtig vasra verettél.

Ökörfarkkórónak a szára -
Elhervadt a sárga virágja
Oda hát Ruzsinak a rózsája!

Piros volt Ruzsi még lány volt
Még rabokkal lakos nem volt.
Áll ajtóján három strázsa:
Hadd szenvedjen
Huszonötöt a farára -
Bestelélek kurvanyjára!

* * *

-392-

E népballada egy körülbelől a mult század végén, vagy a jelen század elején nyomtatott vásári füzetkében létezik; megvan saját gyűjteményemben, de láttam a nemz. muz. kéziratárában, (hung. oct. 74.) valamint Gyulai Pál ur gyűjteményében is. Eredeti címe: „Az anyját eldaraboló Igacs Ruzsi nótája.” E cím a homályos szövegre teljesen világot vet. A végül kipontozott szó obscenus.

T. K.

BARNA PÉTERRŐL.

I.

(Sallal Pista nótája.)

Sallai Pistának gyolcs inge, gatyája
Vérrel virágozik a testi ruhája.
Szegény Barna Péter a lovát itatja,
Románné két lánya jó ebédre várja.

Várja káposztára - mézes pálinkára:
Igyál Barna Péter világ boszujára!
Szegény Barna Péter be sok lovat lopott -
Románné két lánya abból ruházkodott.

Mikor Barna Péter a rokoját vette:
Románné két lánya nagy-szívesen vette.
A vármegye lovát abrakkal hizlalják:
Barna Péter után gyakran megfuttatják.

Bárcsak mikor futna - a földre lebukna,
Szegény Barna Péter hogy útat haladna!
Fúdd el jó szél, fúdd el hosszú utnak porát:
Ne lelje vármegye fakó lovam nyomát!

-394-

Nem fúttad el jó szél hosszú útnak porát -
Meglelte vármegye fakó lovam nyomát.
Szorítsd a kezedbe piros kantár szarát -
Itt jön a vármegye, ne add meg magadat!

Zöld erdő zúgása, vadgalamb szólása:
Szegény Barna Péter szája mosolygása.
Ártánd alatt vagyon egy kis sűrű berek -

Szegény Barna Péter a mellett tekereg.

Nem jó föld ez pajtás, nem jó itten lakni,
Mert a szegénylegényt meg szokták itt fogni.
Gyulára kék menni, – csikókat kék szedni, –
Barna Péter pajtás, jó volna eladni.

Áldja meg az Isten fakó lovam lábát,
Gyakran megfutotta Göncz város határát.
Jó ló volt a fakó, jó ló is ellette –
Áldja meg az Isten a ki fölnevelte!

A lovam lábáról lehullott a patkó,
Csak egy maradt rajta, az is ingó-bingó.
A pusztai csárda – most borult bé gyászba:
Szegény Barna Péter most esett rabságba.

-395-

Vármegye kapúja nem nyilik hijába:
Szegény Barna Pétert viszik udvarába.
Felszállott a páva – vármegye házára:
Szegény Barna Péter szabadulására.

Nyiljatok meg egek, rejtsetek el engem,
Mert a fekete föld nem veszen bé engem!
Szegény Barna Pétert Szent-János napjára
Kisértik halálra – tarcsai határba’.

Bitófához köték nagy erős lánczokka’ –
Románné két lánya távulról siratja.
Vesztett volna retek fekete földjében:
Románné két lánya az anyja méhében!

Megmondtam Mariskám, ne szeress engemet:
Kettős az én szívem, megcsal az tégedet.
Az acsádi pusztán van egy két-ágú fa:
A Barna Péternek nyugodalmas háza.

Kár volna még nékem a fán megszáradni,
Lobogós gyolcs-gatyám szélnek bocsátani,
Szép sarkantyús csizmám szélnek öszveverni,
Fekete két szemem hollónak kivájni.

-396-

Nálunk az halottnak hármat harangoznak:
De Barna Péternek egyet sem kondítanak.
Beteg sem voltam én – mégis megholtam én,
Az acsádi pusztán Pistával nyugszom én.

Az én sirom mellett rózsa fog teremni,
Leányok, asszonyok odajárnak szedni.
Szedjed rózsám, szedjed – keszkenődbe szedjed,
Város bosszujára – lányok siralmára.

II.

(Csuda Ferkó nótája.)

Szegény Barna Péter, hej egy derék legény
Volt a Barna Péter – de már nem él szegény.
Zöld erdő zúgása – vadgalamb szólása:
Szegény Barna Péter szája mosolygása.

Fújd el jó szél, fújd el hosszú útnak porát:
Hogy senki ne lássa fakó lovam nyomát!
De mégis meglátták fakó lovam nyomát,
Mégis megtalálták, megfogták gazdáját.

-397-

Felszállott a páva – vármegye házára:
De nem Barna Péter szabadulására.
Szegény Barna Péter még csak beteg sem volt,
Az acsádi pusztán mégis imé megholt.

* * *

Barna Péter románczát Erdélyi János is közlé már népdalainak I. kötetében, de az enyémnél sokkal hézagosabb, rövidebb beküldés után. Kedves köteletségemnek ismerem tehát ez igen szép néprománczot gyönyörű rythmusáért és egyéb sok szépségeiért így bővítve, sokkal teljesebben

újra közölnöm, azon régi ponyvairodalmi nyomtatvány után, mely a nemz. muz. kéziratárában (hung. oct. 74. VIII.) létezik. Ugyan e füzetkében még a következő verset találom Barna Péterről:

III.

„Ujvárosi kerek tóba'
Fördik két szép barna csóka.
Bárcsak én galambom csókja
Repülne a két orczára!

Hijába fördik a csóka:
Nem lesz fejér galambocska;
Nem bánom én ha barna is:
Barna vagyok én magam is -
Barna az én galambom is.

Barna Péter az én nevem,
Barna szeretóm ölelem.
A ki bánja: tégyen róla
Kocsin vigyen a vásárra,
A vármegye bosszujára -
S Angyal Bandi bosszujára.“

-398-

Mind e költemények a jelen század első negyedéből valók.

T. K.

ZÖLD MARCZIRÓL.

- 1816. -

Szegénylegénynek testi ruhája
Ha van kenyere és szalonnája,
Felesége, csendes, gondos, meleg szobája:
Bár bocskoros -
Ha nem adós
Nincs semmi baja.¹⁰⁶⁾

De a más véres verejtékére
Ásító zsvány mikor kedvére
Nyargal a lován - akkor jut hóhér kezére,
Bár gróf legyen:
Örök szégyen
Száll a fejére.

Kovács Imrének így lett Bánháza
Vesztés-elhozó siralomháza;
Ott, hol gyakran jó pajtásit felpálinkázta:
Felfüggesztve
Körtvélyesnél
A szél löggázza.

-400-

Nyargal Zöld Marczi Gyulai Petivel
Tyukodon végig Becskerekivel,
Bár szüntelen retteg, de nem gondol semmivel,
Mindent gázol -
A lápon is¹⁰⁷⁾
Át tér Petivel.

Hát egyszer, mikor gondolatjába
Sem jött, barátja lakodalmába:
Akad egy hevesi derék legény markába, -
Elijedve
Fejéredve
Búsúl magába.

Bezzeg olcsó már a Marczi vére!
Sok fosztásinak kötél lett bére,
Még Becskereki sem tánczol már most kedvére:
Szegény Peti

Hányja-veti
Vétkét szemére.

-401-

Jaj már minékünk nagy zsványoknak
Kik feltámadtunk uton-rablóknak!
Nagy-Idán sem volt ily kinjok a cigányoknak, -
Mert horgára,
Jutánk már a
Mord hóhároknak.

* * *

Nemz. muz. kézír. hung. oct. 74. Ponyvairodalmi nyomtatványon több dallal: „Zöld Marczi és szeretője nótái”; a jelen ének címe: „Zöld Marczié magáé.” Én e dalt azért vettem föl gyűjteményembe, mert a régi hires kurucz tábori énekek versmértékére, s hihetőleg nótájára van irva, s belőlük sok reminiscenciát tartalmaz, például az utolsó előtti versszak két első sora, nyilván egy 1672-iki - „Kuruczvilág” című gyűjteményemben teljes épségében meglevő tábori dal e soraiból van véve:

„Szegény-legénynek olcsó a vére
Három-négy fillér egy napi bére.”

Mig ezen sorok:

„Jaj már minekünk nagy zsványoknak
Kik feltámadtunk uton-rablóknak.”

A nagy-pipája Szuhaynak szintén 1672-iki daltöredéke után készült, mely Borsodban, Abaujban ma is él:

„Jaj már minekünk szegény nemzetnek
Kik feltámadtunk rebelliseknek.”

„Kuruczvilág”-om ezen dalt is teljes épségében birja.

T. K.

TORNAVÁRMEGYÉBEN...

-402-

Tornavármegyében születtem, születtem,
Bethlehemem Belegrádon átmentem, átmentem,
Újfaluban nyugodalmat találtam, találtam.

Tiszaparton kivirított tulipán, tulipán,
Az én szivem téged óhajt, téged vár, téged vár.

Ha te elhagysz, megátkozlak: elhervadsz, elhervadsz;
Kis kertemben kivirított rózsá vagy, rózsá vagy.

Elhúzták már a takarót nyolcz órára, órára,
Ama nyalka legényeknek boszujára, boszujára;
El kell menni, el kell - meg kell válni, meg ke
A rózsámtól!

* * *

Nemz. muz. kézír. hung. oct. 74. VII.

TOLDALÉK.

-403-

KÉT KÖLTEMÉNY

A BUJDOSÓ BALASSA BÁLINTTÓL.

- 1589. -

-404-

-405-

KÉT RÉGI KÖLTEMÉNY.

Az 1862-ik év nyarán a magyar akadémia kézírattárában kuruczvilági emlékek után kutatván, a Marton J.-féle gyűjteményben két ó magyar versezetre akadtam, melyek mindenesetre megérdemlik, hogy közöltessenek, miután régiségükhez még költői és műidomi becs is járul.

Boldogtalan vagyok,
Mert kínaim nagyok,
 Béborult ifjuságom.
A szokatlan dolgot
És a nehéz jármot
 Már megszokni nem tudom.
Régi időm elmúlt,
Most másképen fordult, –
 Szomorú az én sorsom.

Őszi harmat után,
Végre mikor aztán
 Fujdogál a hideg szél,
Nem sok idő mulván
Sárgul, hulldogálván
 Fáról a gyöngye levél.
Zöld erdő harmatját,
Piros csizmám nyomát
 Hóval lepi be a tél.

Én szemeim sirván,
Könnyeim csordulván,
 Néznek csak keservesen;
Bús szívem zokogván,
Csaknem meghasadván
 Bánkódik nagy erősen;
Ki miatt naponkint
Látok szomorú kint,
 Szenvedek én testemben.

Istenem, mit tegyek?
Immár hová legyek?
 Mire jutok végtére?!
Ha mind búval élek –
Ezentúl mit érek,
 Élek-e még kedvemre?
Vagy mind holtig árván
Járok csak bút látván,
 Mégyek keserűségre.

Ennyi gyötrellemmel,
Vagy ennél is többel
 Ifjuságom mint éljem?
Jobb lesz a darvakkal
Vagy más madarakkal
 Őszszel búcsumat vennem,
S mennem oly országra,
Hol irigyim soha
 Nem szólhatnak ellenem!

Talám elmentemmel,
Búcsuvételemmel
 Ha utamat követem:
Gonosz irigyimnek
Kik most reám törnek,
 Nyelvök elkerülhetem!
Ha nem látnak, talám
Nem szólhatnak reám, –
 Igy kedvök betölthetem.

Azért szerelmedre,
Világod kedvedre
 Éld ezentúl, kívánom;
De én fáradságom,
Kedves virágszálom,
 Éretted nem sajnálom!
Légy jó egészségben,
Addig míg az Isten
 Éltet, szívből óhajtom!

Szívem, istenhozzád!
Megbocsáss, ha szolgád
 Vétett ő beszédében;

Mert noha nehezen:
De tőled elmegyen,
Ki téged szán szívében,
Lesz-é veled szemben?
Láthatd-é e testben?...
Maga tudja az Isten!

-408-

Immár sólymocskádat,
Kedves madarkádat,
Kit karodon hordottál,
Klárisokkal rakott,
Skófiummal varrott
Lábzsínóron tartottál -
Bocsásd el békével
Szegényt, hadd menjen el,
Reá ne haragudjál!

E költemény, mint Debreczenből értesülök, megvan ugyanott a nagyérdemű Lugosy József gyűjteményében, egy 1790-iki ponyvairodalmi nyomtatvány versei között, „Második ének” cím alatt; másolatát vettem, azonban azt látom belőle, hogy első és utolsó versszak össze-vissza van kuszálva, mindazáltal a többi versszakok némely helyei az akadémia tárában lelt kéziraténál erőteljesebbek lévén, közléseknél e helyeket felhasználtam.

Azóta a nemzeti muzeum kéziratárában (hung. oct. 74.) a Lugosy uréhoz hasonló ponyvairodalmi példányokban is több ízben láttam e verset, és pedig mindig betűről betűre a Lugosy ur példánya szerint közölve. Ugyanezen éneknek eleje megvan a XVII-ik század végén írott Szencseyféle daloskönyvben is, de csak néhány strópha, a többi kiszakadt; különben mint a csonka levelek megmaradt részeiből következtetni lehet, eredetileg sem volt meg benne végig.

-409-

Ugyan e költeményből Horváth Ádám kézirati népdalgűjteményében is (akadémiai kéziratár) olvasható a következő kissé eltérő töredék:

„Zöld erdők harmatját
Piros csizmám nyomát
Hóval lepi be tél;
A magas hegyeken
Kietlen bérczeken
Fujdogál a hideg szél.”

Horváth Ádám dallamát is följegyezé hangjegyekkel.

Mielőtt a másik költeményre átmennénk, vizsgáljuk az imént közlöttet kissé részletesebben.

Régiségét irányán és versidomán kívül, melyek a XVI. század végére vagy a XVII. elejére utalnak, legjobban bizonyítja végstróphája, melyben a költő magát vadászsólyomhoz hasonlítja, a melyek régi idők várurai s urnői által ritka kegyben, kedveltetésben részesültek. A

„Klárisokkal rakott,
Skófiummal varrott”

sorok is nyilván a régi korra, de egyszersmind a magasabb körök költőjére mutatnak.

Hogy e vers írója különben is nem volt a szó szoros értelmében vett nép-, de inkább műköltő: azt a stróphák műköltészeti szerkezete, továbbá az egészen elömlő - hogy úgy mondjam - reflectáló szellem is bizonyítja.

-410-

E költőt meg is merném nevezni, s meggyőződésemben több okból annyira meg vagyok szilárdulva, hogy akár alá merném írni a szerző nevét, ki véleményem szerint nem más, mint a XVI-ik század legkedveltebb magyar költője, kinek művei 1806-ig 22 - ha nem több - kiadást értek: t. i. a bujdosó Balassa Bálint.

De hadd lássak ez állításom bebizonyításához.

Azon versalakot, melyben e költemény irva van, ily tökélyvel legelőször Balassa használá; irtak ugyan kivüle - őt utánozva - Rimay és Beniczky is ez alakban: de leginkább mégis Balassa használta. Nézzük például fennmaradott költeményei közül az „Ének a Végekről” vagy „Krisztushoz könyörgés, hogy adjon vitézséget” stb. címűeket: versalakjuk, sőt irányuk is ugyanaz, egy kéz műveire ismerünk bennök.

S ha szemügyre vesszük azon borongó hangulatot, mely az egészen előmlik, s a természet kedvelését, mely főleg a második stróphában nyilatkozik: önkénytelenül Balassára kell ismét gondolnunk, mint a búbanatnak és természetnek akkori legihlettebb dalnokára.

Találunk ugyan borongást azon korban több költőnél, például Rimaynál is: de ez nem a Balassa homályos, rejtelmes, ábrándba ringató, méla borongása.

A jelen költeményt Balassa, mint látszik, bucsúdalul írta kedveséhez, s mély kedélyének főeleme, a borongó szelid bánat mégis annyira erőt vesz rajta, hogy a hat első stróphában kizárólag saját búját, szenvedéseit vázolja, s csak az utolsó három versszakban tér át oda, a hová ezuttal főczélja vala, t. i. elhagyandó kedveséhez. E körülmény is igen jellemző.

-411-

Hasonlitsuk azonban e dal hangulatát Balassa más, fennmaradott dalaiéhoz.

Az első versszakokban „boldogtalanságát, nagy kinjait, ifjúsága béborultát, szomorú sorsát, könnyei hullását, örökös buját” emlegeti, a harmadik versszakban még testi szenvedéseit is felhossa.

Ugyan ő egyéb műveiben így szól:

„Reménytelenségben ne hagyj elsüllyednem“

(Lelkem mint Nőé galambja stb. című verse.)

Tovább:

„Búnál kik egyebet nekem nem nyertetek.“

(Bucsuének.)

„Mert im bujdosni úz nagy bú és szemérem.“

(Bujdosóknak való ének.)

„Éneklém ezeket megkeseredett szívvel.“

(Könyörgés.)

Ugyanott „Sűrű könnyes szemeit“, „jajgatását“ is emlegeti, s a második versszakban így szól:

„Az én bú sult lelkem nyavalyás testemben
Tétova bujdosik, mint madár szélvészben,
.....
Akar esni kétségben.“

Ime, mindenütt ugyanaz a bú, az az elkeseredés, az a fájdalom. S e mellett a testi szenvedésekről való panaszkodás is („nyavalyás testemben“) egyezik harmadik stróphánkkal. („Szenvedek én testemben.“)

-412-

Az ötödik és hatodik versszakokban gonosz irígyeit s gyalázó nyelvöket is emlegeti; ezzel egyezően olvassuk nála másutt:

„Mert környül vett engem szörnyű veszedelem“

és

„Ne gyalázzon engem kevély ellenségem.“

(Egy szép új könyörgés.)

Továbbá:

„... e világ útál, csufolván engemet,
Vesztett életemet.“

Nemde mindenütt összhangzás?! Ily idézetet akármennyit szedhetnék össze kiadva levő műveiből.

Legbiztosabb jele azonban e költemény Balassától eredetiségének az ötödik és hatodik versszakokban van, a midőn a költő t. i. történelmileg bizonyult külföldi bujdosását vázolja és indokolja. Más költő azon időben rajta kívül tudunkra nem bujdosott idegen hazákba, már pedig hogy ő itt nem belföldi bujdosást ért, eléggé világosan megmagyarázzák sorai:

„S mennem oly országra,
Hol irígyim soha
Nem szólhatnak ellenem.“

A bujdosás indokai is ugyanazok e versében, mint a többiekben: szenvedései, búja, melyek irígyei-, s ellenségeinek fondorkodásaiból eredtek, s az ezek nyelvétől való szemérmes menekülési vágy:

„Mert im bujdosni úz nagy bú és szemérem.“

-413-

Mindezek folytán erősen hiszem, hogy e költemény Balassáé, s annál inkább örvendek napfényre kerülésén, mivel ez valószínűleg egyike azoknak, melyek

„Tűzben mind fejenként égtenek, vesztenek“

mivel nyomtatott művei között az akadémia s múzeum példányaiban mindhiában keresém. A krakkói kiadványt nem láttam, de abból is hiányoznia kell, mert abban vallási versek foglaltatnak.

Én Balassának egyéb kiadott verseit nem ismerem, miután a „Hazánk“-ban pár évvel ezelőtt a kékkői irattárból közrebocsátott néhány költemény nem a bujdosó, de a második Balassa Bálinté.

Véleményemhez képest a jelen verset Balassa midőn 1589-ben - ez volt kibujdosási éve - megírta, minden lehetőség szerint elküldé kedvesének is, a kitől benne elbucszók, és a szerető lélek megőrzé a szép költői kincset az utókor számára, hogy megmeneküljön az elhamvadás szomorú sorsától, a melyet a kegyetlen költő többi testvéreire mért vala.

Mily végtelen gyöngédség nyilatkozik e költemény három végszakában, s mily kedves, mily találó az utolsó strópha hasonlata, melyben a bujdosó költő a szerető karjairól, mint szeretett, hőn ápolgatott, gyöngyölt, s most elbocsátott sólyom, kél szárnyra.

-414-

S a szerető, gyöngéd szívű dalnok, midőn búja-bajának hosszú felsorolásával bujdosásának

szükségességét már ugyis eléggé indokolá, s kedvesétől bocsánatot kért: még sem állhatja meg, hogy legvégül ismét azon kéréssel ne válják el:

„Reám ne haragudjál!”

Most már lássuk a második költeményt, melyet az előbbtől egészen különálló, szakadozott papirosú, régi névtelen csomagban találtam.

„Zöld erdő harmatát,
Piros csizmám nyomát
Hóval lepi be a tél,
Hóval lepi be a tél...

Messzire bujdosom,
Hazámat itt hagyom,
Isten vezérli dolgom,
Isten vezérli dolgom.

Jobb hát a darvakkal,
Vagy más madarakkal
Elbujdosnom messzire,
Elbujdosnom messzire.

Szerelmes barátim,
Régi jó pajtásim
Tőlem elpártoltanak,
Tőlem elpártoltanak.

Keserű énnekem
E világon élnem,
Jól tudod én Istenem,
Jól tudod én Istenem!

Isten! én azt kérem:
Utamban vezérem
Légy, s ments meg mindenektől,
Légy, s ments meg mindenektől.

Vezérlj messze földre,
Idegen nemzetre,
Hol lakjam békességben,
Hol lakjam békességben.

Mert itten lakásom
Nincsen maradásom
A sok irigyeimtől,
A sok irigyeimtől.

Fejenként mindenek
A kik esmértének,
Mostan megbocsássanak,
Mostan megbocsássanak.

Hosszu bujdosásom
Lészen távozásom...”

.....

Itt az ódon dalgyűjteményből a következő levél ki van szakadva, s a költemény többi része, –
fájdalom, hiányzik.

Hogy e vers az előbbivel egy eredetű: nyelve, hasonzerű mértéke, hangulata, s tárgya eléggé bizonyítják, de bizonyítja azon körülmény is, hogy első versszak a tökéletesen azonos az előbbi költemény második versszakának utolsó három sorával, s hogy a harmadik versszak is majdnem szóról szóra ugyanaz az előbbinél az ötödik versszak negyedik és ötödik sorával.

Az a körülmény, hogy a költő piros csizmát emleget, ugy itt, mint az első versben: szintén a régi korra utal, mint a midőn őseink rendszeren színes: sárga, vagy piros csizmákat viselének.

E költemény is eléggé mutatja, miszerint a költő külföldre bujdosott:

„ Hazámat itt hagyom.”

„Vezérlj messze földre:
Idegen nemzetre.”

Borongó kedélye, búja, irigyei elleni panaszkodása itt is az, mint az előbbi és egyéb költeményeiben. E sorokat pedig:

„Isten vezérli dolgom“

és

„Isten! én azt kérem
Utamban vezérem
Légy!”

csaknem szóról szóra megtalálhatni „Bujdosóknak való ének” című költeményében:

„Könyörgök: nékem is, hogy légy már vezérem:
Mert ím bujdosni űz nagy bú és szemérem,
É n I s t e n e m !”

-417-

Mindezek után kérdelem: nem irhatjuk-e bátran alá e két költeménynek Balassa Bálint nevét?

Lehet, hogy a kékkői levéltár szigora átkutatása ráütné a teljes bizonyosság pecsétjét állításomra.

Legyen azonban a dolog bármiként: e költemények mindenesetre régiek és becsesek; szívemből örvendek tehát, midőn őket a feledség homályából kiragadhatom.

T. K.

Utólagos jegyzetek.

-418-

1. „Thúry György éneké”-hez (I. k. 31. l.) Hogy e vitézi ének nem 1648, hanem 1548-ban szereztetett, a már felhozott érveken kívül – melyek ugyan magokban is elég döntők – az is bizonyítja, miszerint a benne eléforduló török vitézek: *Kortván bég* és a „*délczeg Mehemet*” (vagy Memhet) egykorú kutfók gyakor tanúsága szerint a híres Thúryval egy időben, a XVI-ik század derekán s második felében, és nem a XVII-ik században éltek. Mehemet fia vala ama nevezetes Szokoli Memhet vezérbasának, és daliás nagy termetéről nevezteték „*délczeg Mehemet*”-nek. A XVI-ik század vége felé esett el Sz.-Fehérvár táján. (L. Illésházy István nádor naplóját.)

2. „*Raby István éneké*”-hez. (I. k. 236. l.) Idősb Raby István, az énekíró főember-atyja, kinek tekintélyét az ének többször emlegeti, mint a sághfai *Sándor* család levéltárában lévő egykorú adatokból látom, Soprony vármegye alispánja, majd nádori ítélőmester vala.

3. Az „*Ének a gazdagru*”-hoz. (I. k. 337. l.) A 10-ik versszakban eléforduló „*egiez*” szó ha „*egyes*”-t jelent is, helyesen értelmezhető.

„Gyönyörködnek igen az *egyes* italnak.”

A régi magyarok lakmározásaik alkalmával ugyanis – mint Ap or Péter írja (Metamorphosis Transylvaniae) – *egyesen* is szoktak volt inni; felállott tudniillik egyikök, s egy serleg bort valakire reá köszönte, a kinek azt azután ki kelle innia, hanem fogá, ő viszont másra köszöné el a kupát, s így tovább; ez vala az „*egyes ital*”, vagyis egyenkénti ivás.

-419-

T. K.

Lábjegyzetek.

- 1) Ritka.
T. K.
- 2) Akaratos.
- 3) Azaz: oly kötve legyen tartva.
- 4) Vonatkozás valamely ó példabeszédre; régi énekekben gyakori, például a XVI-ik század első felében írott „*Adhortatio mulierum*” című énekekben: (I. Toldynál).
„Ifjak kik látják csak megcsufolnak:
Tégödöt mondnak a Simon birónak.”
T. K.
- 5) Pénzéből helyett, régies, igen gyakran előjön.
- 6) Az asztalnál.
- 7) Elkölt: azaz megeszik, iszik.
T. K.
- 8) Rántottával.
T. K.
- 9) Egyszerű.
T. K.
- 10) Kötelességedet, hivatásodat.
T. K.

11)	Ledönt.	T. K.
12)	Sóhajtás.	T. K.
13)	Tyúk, túl a dunaiasan.	T. K.
14)	Belőle, régiesen.	T. K.
15)	A hegedősöket nevezték deákoknak is.	T. K.
16)	Folyamodám.	
17)	Kőszeg, dunántúliasan ejtve.	T. K.
18)	Szelidülni.	T. K.
19)	Azaz: nem az irás szeretete, hiusága: de a te szereteted.	T. K.
20)	Belőle, régies.	T. K.
21)	Értsd: n o h a , régies.	T. K.
22)	Hivatkozás valamely most már ismeretlen bordalra.	T. K.
23)	Olvashatlan.	
24)	Legördülvén.	T. K.
25)	Üzd.	
26)	Bár helyett, régies.	
27)	Azaz szerelmi összejöveteleiket.	T. K.
28)	E versszak zavart; úgy látszik két versszak zagyvalékából áll.	T. K.
29)	Tán Henker azaz hóhér.	
30)	Sintér, bakó.	T. K.
31)	Azaz megvidulna.	T. K.
32)	Bár.	
33)	Ecset; túl a Dunán ma is él e szó.	
34)	Timár, cserző.	
35)	Kád, hordó.	T. K.
36)	Tislér = asztalos.	
37)	Binder = kádár.	T. K.
38)	Az, kit később Tököli Zernyestnél tönkre vert és elfogott.	T. K.
39)	Másodszor lennék a világra: azaz, újjá születném.	T. K.
40)	Kandikál az ezüstserlegre.	T. K.

- 41) Iyféle egy gyűjteményemben meglévő, valószínűleg 1706-ban irt kuruczdalban is előfordul:
„Pest és Buda közt a Duna már egyszer megégett.”
T. K.
- 42) Vagy: „Már homályban ülnek én fényes csillagim”.
(Szencsey).
- 43) Gyász.
T. K.
- 44) Egyszerű.
T. K.
- 45) A régiék a szerencsét hátul tar fejűnek, s csak elől üstökén megragadhatónak képzelték; így kurucz dalgyűjteményem egyik énekében Tökölit biztatják, hogy üstökénél ragadja a szerencsét, mert hátul nincs haja, nem bírja markába kapni.
- 46) Sóhajtók helyett régiesen.
T. K.
- 47) Régen a finom posztónak egyik faja.
T. K.
- 48) Hörpentünk értelemben; Tinódynál is előjön: Vénszakálu hopmesterek ha jól köppentnek: Az jó bortul szökellenek, igen ivóltnek. (Emlékezetből.)
T. K.
- 49) Nemességét értelemben.
T. K.
- 50) Sóhajtlok.
T. K.
- 51) Többnyire.
- 52) Választ, régiesen.
T. K.
- 53) Ékes tekintettel biró.
T. K.
- 54) Marhahús-sült; Dunántul ma is él e nevezet, csakhogy „fő-sár“-rá torzítva.
T. K.
- 55) Azaz: induljak; a Bakony táján az ered igét a második személyben ma is használják ez ősi értelmében, így mondván: er ed j m á r ! Menj már, indulj már helyett.
T. K.
- 56) Azaz: deák-szeretőre tesz szert.
- 57) Mihelyt.
- 58) Azaz a templomozás ürügye alatt másutt tüzeskednek.
T. K.
- 59) Eltartsa helyett, régies.
T. K.
- 60) Émelygés.
T. K.
- 61) Azaz megszabadult, megmenekült.
- 62) Jóságainkat, régies.
- 63) Kimondatik: „innya“, a mint Dunántul ma is használtatik ezen sokak által helytelenül elítélt, nem szabályellenes származásu (inni, innia = innya) igealak.
T. K.
- 64) Mankós.
T. K.
- 65) E kifejezés a Bakony táján ma is él „mindéti g“ (mindig) alakban.
T. K.
- 66) Éjszaki.
T. K.
- 67) Fényes Elek („Komárom vármegye“ Pest, 1848.) hibásan írja őt Györgynek, alkalmasint a latin Gregoriust olvasván Georgiusnak, - mert a családi leszármazási

táblán s egyéb irományokon ő Gergely néven fordul elő, s családunkban a György név a XVII-ik században ismeretlen.

T. K.

68) Öntudatlan.

69) „Szeretőmet“ értendő.

T. K.

70) E versszak majdnem szóról-szóra eléfordul a Szencsey György dalkönyvéből közlött egykorú énekek egyikében is.

T. K.

71) Valamerre.

T. K.

72) Fentereg.

T. K.

73) H o g y értelemben, régies.

T. K.

74) E sor hiányos és az eredetiben is üresen van hagyva a papir; hihető a codex-írója nem tudá elolvasni az előtte volt iratot.

75) Hiányzik.

T. K.

76) „Szép szerelmed, kivel én éltem, máshoz hajlott“ helyett; a verselés tétette e kis erőszakot a szerzővel.

T. K.

77) Nincs oly fenevad ki szeliddé nem vál.

78) E versszak hiányos és zavart; már az előtte valót is az értelemből kellett kitoldozgatnom.

T. K.

79) Szintén hiányos és zavart. Általában az egész éneknek - így a mint van - régiségén kívül nem sok becse vagyton, mindazáltal első 4-5 versszaka még csak megjárja.

T. K.

80) Fürj.

81) Azaz maiasan: nem kicsiny tekintélyü, nem kicsiny tekintetben álló.

82) E l - vagy maiasan l e kötelezett, lekötött.

T. K.

83) Egyszerü.

84) Asszony-anyádnak, összevonva.

T. K.

85) Értendő: v á l a s z s z , r ó j j .

T. K.

86) K a r v a l y ; a Bakonyságon ma is „ k a r a j “-nak ejtik.

87) Vagy: „Gyenge ajakimat vetném ajakidra.“

T. K.

88) Maradj magadnak bár, helyett régiesen.

T. K.

89) Gyűrűmet.

T. K.

90) Hervadat, hervadás.

91) Az eredetiben is hiányzik.

T. K.

92) Hasonlókép hiányzik; tán: t e n g .

T. K.

93) Ma: o d á b b a d j o n , t ú l a d j o n .

T. K.

94) Jóság, portéka, mív, érték; régies.

T. K.

95)	Pezsegnek, buzognak.	T. K.
96)	Hónapban, hóban.	T. K.
97)	Értsd: szerelmeik.	
98)	Gyanánt.	T. K.
99)	Gyászért.	T. K.
100)	Ügye.	T. K.
101)	Mióta.	T. K.
102)	Vagy másutt: „Koldulgat egy kopasz ember Tiszántul.“	T. K.
103)	Értsd: határok közé szorítottatott.	T. K.
104)	Az utolsó három sor tán nem ide illő.	
105)	Jegyesét, Lantos Istvánt érti.	T. K.
106)	Ez egyetlen versszak megvan Erdélyinél is. (Népd. I. köt. 351 l.)	
107)	Értsd az ecsedi lápot, Tyukod mellett.	

TARTALOM.

-420-

Elegyes dalok. (Folytatás.)

-421-

-422-

-423-

Tótok csufolása	3	
Csúfos gajd a tótról	7	
Házadban belépnék	9	
Jaj én reméntelen	10	-424-
Friss ékes termetű	13	
Ének bűnbocsánatjáért	15	
Intó és oktató ének az asszonyoknak tisztokról	19	
Az tenger fővénye	27	
Új hirt mondok	31	
A házasságról	37	
Tudod, régen óhajtálak	41	
Elnyertem az pályát	44	
Cantio de Amore	46	
Fársáangi dal a részeges asszonyról	51	
Keserőség miatt	55	
Kedvemet újító	57	
Nincsen az ég alatt	59	
Nem régenten vala	63	
Megunt engem az én uram	66	
Megmondám tüzégette	72	
Hallod-e ifju	76	
Fenekkel fölfordult	80	
Könnyem csordul	85	
Bokros bú habjai	86	
Bokros bú habjai (Más variáció)	89	
Ifjuság mint sólyommadár	91	
Isten áldjon meg	95	
Bolondság volt	99	
Szomorú már nékem	103	
Szegénylegény dala	106	
Menyekzőben	113	
A bor, majd a víz dicséreti	115	
Régi felköszöntés	125	-425-

Furcsa utravaló	129
Sokan szólnak	130
Sokan szólnak (Más variáció)	135
Megjelentem panaszomat	137
Ki-ki az mit szeret	141
Óh hitető álnokszivü	143
Óh mely állhatatlan	147
Vargavendégség	150
Természetemnek	153
Jó napot szívem, virágom	159
Mint az utonjáró	164
Jászság, Kunság	171
Vén leány panasza	173
Seregeknek Ura	178
Árva fejem	180
Gyenge rózsa	182
Áll előttem	184
Az ki nem régenten	186
Titkosan szeretek	189
Menj el madár, menj el	193
Oh átkozott kis Cupidó	196
Drága személyedért	200
Hol vagytok	203
Az házasságról	206
Menj el két kezemmel irott	217
Mutatta Vénus	219
Isteneved édes kedves	221
Cantio jocosa	223
Mit vétettem	225
Minden állat örül	227
Cantio petitoria	230
Várj meg madaram	232
Vékony cyprusfához	236
Búm elfelejtésére	239
Egészséggel én szerelmem	242
Jaj, ki keservesen	244
Oh kedves filemilécske	248
Tengereken uszkáló	251
A férfi és az asszony versengenek	255
Nem szólok én	265
Jaj mely szerencsétlen	270
Sötétség fogá	273
Ám ugy légyen	277
Hová készülsz	280
Siralmas volt nekem	283
Búban én életem	288
Ifjuság virágát	290
Árokszállásánál	294
Mely keserves dolog	296
Homályban borultak	297
Siralmas hattyu	299
Eredj, menj el túlem	302
Az alföldi csikós	308
Megégett Rácország	312
Felnyitom már bús szívemnek	314
Siralom a szabadságnak elvesztéséért	316
Siralomnak, fájdalomnak	321
A szerencse tündér kerekén	326
A szabadság mely nagy jószág	328
Ne félj szívem	330
Nem nyughatom	332
Oh te nagy Babylon	333
Amott kerekedik	334
Vidámságát szívemnek	335
Ne vess bár most életednek	338
Ifju legény lévén	342
Boldogtalan sorsa	349
Ama híres tokaji bornak dicsérete	350
Ha keressz nálam	351
Jaj, kinomat	352
Vajha kimondhatnám	354
Menj el édes fecském	356
Hervad szívem	358
Erdőkön, mezőkön járó	360
Gyors keréken forgó világ tündérsége	361

Ritka dolog	364
Mint gerliczemandár	367
Állj előlme rózsám	371
Pitypalatty-ének	373
Nem vagyok én parasztember	377
Vagyon hazánkban	380
Lakodalmi ének	382
Részezes asszony dala	385
Cserebogár, cserebogár	388
Igacs Ruzsiról	389
Barna Péterről. I-III	393
Zöld Marcziról	399
Torna vármegyében	402

Toldalék.

Két költemény Balassa Bálinttól	403
Utólagos jegyzetek	418

Sajtóhibák javítása.

Az I. kötet czimlapján e szavak után „Elegyes Dalok“ kimaradt a *pont*.

Ugyan e kötet 176-ik lapján felülről a 8-ik sorban „Kényen“ helyett „Kényén.“

S a 279-ik lapon „XVII-ik század“ helyett „XVIII-ik század“ olvasandó.

A II. kötet 10-ik lapján felülről a 8-ik sort így kell helyreigazítani: „*Hűl és kesereg szivem.*“ (E helyett: „*Hűl szivem és kesereg*“).

Szintén a II. kötetben a 192-ik lapon alulról a 7-ik sorban e szavak után „oly réGINEK“ kimaradt a „*mint.*“

Nyomatott Bécsben, Jacob és Holzhausen-nél.

Javítások.

Az eredeti szöveg helyesírásán nem változtattunk.

A nyomdai hibákat javítottuk. Ezek listája:

10	A XVII-dik zázadból.	A XVII-dik századból.
10	Hűl szivem és kesereg.	Hűl és kesereg szivem.
66	MEGUNT ENGEM AZ EN URAM...	MEGUNT ENGEM AZ ÉN URAM...
69	hogy csak hallgas	hogy csak hallgason,
185	Mátray-cedexből	Mátray-codexből
192	de oly réGINEK	de oly réGINEK mint
261	F. De megőröllek	F. „De megőröllek
419	(Metamorphosis Transylvaniae“)	(Metamorphosis Transylvaniae)
425	Óh hitető álnokszivü 145	Óh hitető álnokszivü 143
425	kezemmel irott 214	kezemmel irott 217
425	Mutatta Vénus 218	Mutatta Vénus 219

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK RÉGI MAGYAR VITÉZI ÉNEKEK ÉS ELEGYES DALOK (2. KÖTET) ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this

eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission

for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party

distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are

particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.